

בעזרת

הוצתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

תולדות משפחת הורוויץ

דורות הראשונים מז ראשית מאה
השלישית עד אמצע מאה החמישית

— מאת —

הרב הגאון חריף ובקי חכם הכולל וחוקר
מצוין בדברי קדמוניות וכו' כש"ת
מהר"ר צבי הלוי איש הורוויץ שליט"א
אבד"ק יראים בעיר דרוזן (בירת זכמן)

GESCHICHTE
DER FAMILIE HOROWITZ
von 14. bis zum 17. Jahrhundert
von H. HOROWITZ, Rabbiner in Dresden

Druk. M. Lenkowicza, Kraków, Meiselsa 4.

הספר "שוב עיני" על ירושלמי סדר נשים חברו הנאון אחי
מהור"ד אלעזר משה הלוי איש הורוויץ שליט"א החונה בקראקא יע"א.

יש להשיג עמ"י הכתובת :

RABIN L. MOSES HOROWITZ

Kraków, Podzamecze 24. (Poland).

פאסטשעק קאנטא נר. 405.636 Konto P. K. O. Kraków Nr.

וכן יש להשיג אצל אחי הרב נ"י הנ"ל ואצלי הספר "עבודת הלויים"
על חמש מגילות מאת אחי הרב הה"ג מוה"ר מיכאל הלוי איש הורוויץ נ"י
שנדפס בשנת תר"ץ, וכבר יצא מוניטין שלו בעולם לשבח הקונה ב' הספרים
יחדיו יקבל הנחה.

וכן יש לפנות עוד ע"ד הספרים הנ"ל עמ"י הכתובת :

RAB. H. HOROWITZ

Dresden, A. Gr. Zwingerstr. 6. (Sachsen).

תורדות משפחת הורוויץ (א)

הרורות הראשונים.

מאת אחי המחבר

היה הרב הנאון חריף ובקי בחדרי תורה, אוצר בלום, החכם הכולל כליל המדעים, חוקר מצוין בדברי קדמוניות וכו' כשית מויה צבי הלוי איש הורוויץ שליט"א, אבד"ק יראים בעיר דרעזון (בירת זכסן).

פתח רבר.

בעזה"ת.

אחת המשפחות העתיקות המיוחסות בישראל אשר העמידה לבית ישראל רבנים גדולים גאונים מצוינים אדירי התורה אנשי השם, היא המשפחה הרמה, רמי דקלא ורמי שמעתתא בית הלוי הורוויץ (ב). זה יותר מארבע מאות שנים היא מתקיימת בתור שלשלת היוחסין, שלשלת בלתי נפסקת של רבנים גדולי הדור גאונים מצוינים אדירי התורה, אשר עמדו לנס עמם ולתפארת עדתם לבני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, עד אשר בצדק נוכל לאמר כי לא נמצא קהלה גדולה או קטנה עתיקת ימים באיראן, אשר לא שמש שם ברבנות ולא ישב לכסא לה, רב וגאון מן המשפחה הרמה והנשאה הלזו של בית הלוי איש הורוויץ. —

והנה אף כי הרבה משפחות מיוחסות עמדו להם לישראל, אשר העמידו גם כן רבנים גדולים אדירי התורה יושבי על מדין בכל מקומות מושבותיהם, והיו לבית ישראל נר לדרכם ואור לנתיבתם בגלות המרה הלזו משך איזה דורות, אולם נעלה היא משפחת בית הלוי איש הורוויץ מכל המשפחות המיוחסות האחרות, כי כל המשפחות המיוחסות אשר היו להם

(א) מקצת הדברים האלה, כבר נדפסה ממני בגרמנית ברבעין, צייטשריפט פיר געשיכטע דער יודען אין דער טשעכאסלאוואקייא שנה ב' 109-89. 229-222. שנה ג' 132-127. והרוצה לדעת מקור הדברים יעיין שם.

(ב) לשון הכתובה בשער הספר גאון צבי (פרג תצ"ו).

להם לבית ישראל, כשהגיעו למרום קצין, להשתלמות הכי גבוהה והשתרגו
ענפיהן וסנסניהן במלא רוחב קצו ארץ, אז מיד התחילה אצלהן תקופת
הירידה, הזקנה קפצה עליהן ותראה בהן פעלה, להורידן פלאים עד אשר
לא נכרו אותותיהן ויאבדו מתוך קהל ישראל, בתור משפחת רבנים
מיוחדת. — לא כן המשפחה הרמה והנשאה של בית הלוי איש הורוויץ
כאשר הגיעה להשתלמות הכי גבוהה והתחילה גם אצלה תקופת הירידה
ימי זקנה ושיבה, ויתפרדו בית הלוי איש הורוויץ בכל מקומות מושבותיהם
בקהלות גדולות או קטנות במדינות שונות, וכמעט לא נשאר מהם עוד
זכרון בין הרבנים הגדולים הגאונים המצוינים בדור, — והנה פתאום
צמח לה ספית, ומענף אחד של המשפחה הרמה והנשאה הלזו, דהיינו
מן רב וגאון אחד של בית הלוי הורוויץ, מתחילה תקופה חדשה אשר
נעז מחליף, ויתחדש כנשר נעוריו, ויונקתו לא תחדל להצמיח עוד נטיעים
ושתילים, פרי קודש הלולים לכבוד ולתפארת, והוא ירה אבן פנה מחדש
להמשפחה הרמה הלזו, וממנו מתחילים עוד הפעם ימי הילדות וימי
הגבורה וימי הזקנה, ממנו יצאו אנשים גדולים רבנים מובהקים יושבי על
מגין בקהלות הראשיות לבית ישראל, אשר איזה מהם יעשה להם שם
גדול בישראל, בהיותם מחברי ספרים יקרים ונחמדים בכל מקצועות
התורה, ועל ידי זה יצא טיבם אף מחוץ לגבול קהלתם, והמה לתפארת
ישראל עד ימינו אלה. כן נשתלשל הדבר לא רק שנים ושלוש פעמים
אלא אף יותר, עד כי בצדק נוכל לאמר: כי כהיום הזה אנו עומדים
בתקופה החמישית או הששית של המשפחת הרמה והנשאה הלזו. גם
בימינו אלה העמידה מקרבה רבנים גדולים גאונים מצוינים רועי עדת
ישרון בקהלות היותר גדולות והיותר חשובות בישראל. אי לזאת כי שם
בית הלוי איש הורוויץ אקרא, הבו גודל להמשפחה והנשאה הלזו, אשר
אין על עפר יעקב משלה. —

בגורל ישראל סבא בין העמים, אשר אף כי הרבה מעמי התבל ספו
תמו ואבדו זכרם ומשך הזמן גרפם, בכל זאת עם בני ישראל הוא
על עמדו חי וקים, וחיו יחיה כימי השמים עלי הארץ, כן גורל משפחת
בית הלוי איש הורוויץ בין כל המשפחות אשר עמדו להם לישראל אשר
כמעט רובם ככולם אבדו ונשכח זכרם, וזרעם לא נמנה עוד בין
המשפחות המיוחדות בישראל, ואין ביניהם עוד רבנים וגאונים נושא דגל
התורה כימי קדם. לא כן משפחת בית הלוי איש הורוויץ, היא על עמדה
חיה וקיימה עד ימינו אלה, ונקוה כי עוד תאריך ימים בתור משפחה מיוחדת
של שלשלת רבנים וגאונים עוד הרבה דורות בלי הפסק כמו עד היום. —
אבל לא בזו בלבד דומה המשפחה הרמה והנשאה הלזו לעם בני ישראל
בכלל, גם בשאר המידות התרומיות הנעלות, היא דומה לעם בני ישראל,
כמו שהיא עצם מעצמיו ובשר מבשרו. לדוגמה: ישראל בעמים אף כי
המה רק מעט מזער נגד שכניהם הנכרים אשר בכמות באלף הוא בטל,
בכל זאת אינו נגרר אחריהם ואינו מתערב עמהם ואינו מבטל דעתו מפני
דעת אחרים ואינו נכנע לסניהם אף שהם רובא, רק הוא עומד בשרות
עצמו וישאר בצביונו הראשון קודש ישראל לדי, וכן הוא בית הלוי איש

הורוויץ

הורוויץ בתוך אחיהם בני ישראל, אף שקמו בהם מפלגות שונות ונחלק העם לשני מחנות ולכתות בודדות, ואף כי הם היום רוב בנין של עם בני ישראל, בכל זאת המשפחה הרמה והנשאה הלזו עומדת ברשות עצמה, ואינה נגדרת אחרי שום מפלגה מימינה או משמאלה, ואינה מבטלת דעתה מפני דעת אחרים אשר המה מרובים, ואינה נכנעת מפני שום איש אף אם גבוה כארזים נבהו, רק ישאר בצביונו הראשון מבלי נשות מדרכו, ונאמן הוא לאלקיו ולבית ישראל כימי קדם בלי שום תערובות של מפלגות שונות אשר עמדו לבית ישראל בזמן אחרון אשר לא שערו אבותיהם, ולא שת לבו אף אם הוא נגד רוב דעת הקהל אשר נמו מדרך הממוצע, דרך התורה והליכות התלמוד. — ולא זו בלבד, כי גם בהליכות התלמוד כל רב וגאון מן המשפחה הרמה והנשאה הלזו אינו הולך בעינים סגורות אחרי הרבנים שקדמו לו, רק כל אחד עומד ברשות עצמו ובוחר ובודק בעין פקוחה את כל דברי גדולי האחרונים ומעביר אותם תחת שבט הבקורת ע"י שכלו החד והחרוץ ואינו נגרר אחריהם אף שהם מרובים, לדוגמה: הגאון החריף העצום מ"ה פנחס הלוי הורוויץ מפרג (נפטר שם בשנת ת"ר) אשר היה מגדולי בעלי ההלכה והוראה, מופלא ומופלג מאד בהוראות ובפסקים (ג) אף כי בימיו כבר נתפשטו ספרי השיע בכל מקום אשר היהודים היו דרים שמה, וכבר היה לספר דינים אשר כל בית ישראל נשען עליו בלי חולק כלל, ולא זו מעל שלחן הרבנים הגאונים וגדולי הדור לפסוק כמותו בעינים עצומות, בכל זאת הגים פנחס הלוי איש הורוויץ מפרג לא שת לבו לכל זאת, כי הוא פסק רק מספר הלכות הרא"ש כאילו ניתנה מסיני, ולא חש כלל אם הוא נגד הכרעת הרמ"א ז"ל, וכאשר שאלו אותו על ככה הלא פסקי הרמ"א נתפשטו בכל הארצות כלן והכרעותיו המה יסוד ואבן פנה לכל בית ישראל, אז השיב להם כי גם הוא כדאי להכריע בין הפוסקים הראשונים והאחרונים, כל כך היה תקיף בדעתו לפסוק אף נגד גדולי הפוסקים הראשונים. — כן ראינו ג"כ לאא"ז הגאון המפורסם החריף העצום והמפולפל הנפלא מ"ה יצחק הלוי איש הורוויץ אשר בסוף ימיו שמש ברבנות בערי אד"ה, גם הוא לא היה נכנע לפני רבותינו בעלי התוספות ופסק כנגדם (ראה בתשובתו הנדפסה בנובי קמא אה"ע סי' ע"ז), ועל שני עמודי בית ישראל גדולי מפורשי השיע הלא המה הגאונים בעל הס"ז והמג"א, הוא אומר: כי שגגו בזה האחרונים (ראה בספרו שו"ת משעמי יצחק סי' א'), ואת דברי הגאון בעל משנה למלך הוא מבטל כלאחר יד באמרו, לא קי"ל בפסקא דא שהמציא בעל משנה למלך (ראה בנובי בתשובתו הנזכרת). — גם בזמן אחרון מצאנו לאחד מנכדיו הוא אא"ז הגאון המפורסם מ"ה משולם יששכר הלוי איש הורוויץ אבדיק סטאניסלאוו, שהיה ג"כ תקיף בדעתו בהוראותיו ולא היה נגרר אחרי גדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים, וכל לימודו היה רק בלימוד תלמוד בבלי עם פירשי ותוספות אשר היו שמורים על לוח זכרונו מאין כמוהו, והיה מבקר ע"י שכלו החרוץ את כל דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים מן הקורם הראשון, וכל פסקיו היו

היו רק מן הש"ס ובעלי התוספות ולא שעה אם המה כנגד הכרעת הש"ע וגדולי הפוסקים האחרונים. וכאשר שאלו אותו על ככה השיב בנועם מליצתו: אני ראשון (כמו אחד הראשונים) ואני אחרון (כמו מגדולי האחרונים היותר מפורסמים בחבל).

כמו ישראל בין העמים, אף כי יש לכל אחד ואחד מישראל כשרונות נעלים וגדולים ומפליאים, שכל מהיר חד וחריף, יותר משאר בני חלוף אצל עמים אחרים, ואף כי אחוז בסנסני עין החיים ובענפי שאר החכמות. בכל זאת אינם עומדים בשורה הראשונה של גדולי החכמה והמדע כשאר בני עמים האחרים. וזה יען כי חסרה להם התשוקה הגדולה כמו אצל העמים האחרים. וגם כי גאה וגאון אינם לובשים כמורם, ואין ברצונם לעשות להם שם בארץ, רק כל מגמתם כלפי פנים ולא כלפי חוץ, כן משפחת בני הלוי איש הורוויץ, אף כי לכל אחד ואחד יש לו שכל כביר חד וחרוץ וכשרונות מפליאים יתר על בני גילו, בכל זאת אינם עומדים במדרגה הראשונה בהיהדות, ואף כי המה נושאי דגל התורה והתלמוד בכל עת ועידן, אבל יען אין ברצונם לעשות להם שם בארץ ולהתראות כלפי חוץ וכל מגמתם ורצונם לשם שמים להיות עמלים בתורה כל הימים לרבות הלילות, ורק בפנימיותם המה רואים את עולמם. עולם שכולו שכל ועיון וחריפות וחידוד. ולא הרעישו עולמות לנחל שם וכבוד, בעבור זה רובם ככולם לא היו מחברי ספרים, כי היו טרודים בגירסא, וגם מתשכחותיהם אשר שלחו על פני חוץ לשואליהם לא הניחו לעצמם שום העתקה, יען לא היתה כוונתם לחבר ספר לעשות להם שם בארץ ועטרה להתגדל בה. ואף כי הניחו אחריהם הרבה כתבי יד בכל מקצועות התורה, המה רק מעט מזער נגד המון החידושים אשר חדרו במשך היותם על פני האדמה. — הראשון מן המשפחה הלזו אשר חיבר ספר והוציא אותו לאור הוא הגאון המקובל מ"ה שבתי שעפמיל הלוי איש הורוויץ בעל "שפע טל" בחכמת הקבלה. ואח"כ הדפיסו את הספר הגדול יקר הערך רב הכמות והאיכות "שלי"ה אשר הוא גיב רק במוסר ובחכמת הקבלה, וכן ספרי הגאון מ"ה אברהם ר' שעפמילס (אבי השלי"ה) המה גם כן רק במוסר, במידות ובחסידות. והראשון אשר הוציא לאור ספרים בהליכות התלמוד ה"ה הגאון מ"ה פנחס הלוי אבד"ק פפד"מ, אשר הדפיס את חרושיו על מסכתות כתובות וקדושין בקראו אותם בשם "הפלא"ה. והראשון אשר ה"ל את תשובותיו בהלכה למעשה, היה זקני הגאון המפורסם מ"ה משולם יששכר הלוי איש הורוויץ אבד"ק סטאניסלאוו, אשר הביא לבית הדפוס קצת מתשובותיו אשר השיב לשואליו, בקראו אותם בשם "בר ליואי", ומני אז החלו בניו ניניו ונכדיו להדפיס ספריהם ולשלוח אותם על פני חוץ מה שלא עשו כן אבותיהם בימי קדם. ויען כי מעולם היו בני בית הלוי איש הורוויץ נחכאים אל הכלים לישיב באהלי תורה באין מפריע ולא לעשות להם שם בארץ, בעבור זה לא מצאנו את הסכמותיהם על ספרים ישנים וגם חדשים כשאר רבני גדולי הדור, כעדות זקני הגאון המפורסם מ"ה יעקב יוקיל הלוי איש הורוויץ אבד"ק גלוגא רבתי, בהסכמתו לספר מרכבת המשנה שחיבר הגאון מ"ה שלמה העלמא אבד"ק לבוב (פפד"א תמ"א) באמרו: אף

שדרכי

שדרכי תמיד לילך בעקבות אבותי הקדושים אשר בארץ, להיות מן הצנועים המושכים ידיהם לחרוט בעט סופר ליתן הסכמה". ואף כי מעט מועיר נמצאו הסכמותיהם של בית הלוי איש הורוויץ בכל זאת לא נשכח זכרם מפי רבנן ותלמידיהם עד עולם, וזאת יען כי היו רבני גדולי הדור אשר כל נפש יפה לשמם ולזכרם תדרשנו. סוף דבר: המשפחה הנכבדה והחשובה הלזו, בית הלוי איש הורוויץ בתוך בני ישראל היא סמל ותכנית העם העברי כולו. כמו שבני עמנו הם גדולי הרוח בין כל העמים ויאצלו מרוחם על כל העמים בלי הודע כי באו אל קרבנה. בן תפקיד חשוב כזה ממלא בית הלוי איש הורוויץ בתוך בני ישראל.

והנה מסורה היא אצל בני המשפחה הרוממה הלזו, כי המה יוצאי ירך רבנו יצחק הלוי בן רבנו פינחס הלוי רבו ואחיו של רבנו אהרן הלוי נשיא הלויים מברצלונא (הראיה) אשר אביהם רבנו יוסף הלוי היה בנו של רבנו זרחיה הלוי בעל המאור, וזה האחרון היה בנו של רבנו יצחק הלוי מגירונדי ובן בנו של רבנו שם טוב הלוי (ראה בהקדמת ספר בדק הבית להרא"ה ח"ב). ואומרים כי המה היו יוצאי ירך. שמואל הנביא ונצר משרשי משפחת היצהרי, בן קהת בן לוי בן ישראל. — והאגדה מספרת לנו כי באחת הרדיפות הגזירות והשחיתות אשר היו בארץ ספרד בימים הקדמונים וילך איש מבית לוי מן המשפחה הרמה והמיוחסת הלזו, ויקח את אשתו ואת בניו ללכת ארצה כנען (הראשונים קראו לארץ ביהם בשם "כנען"). ויבואו ארצה כנען (ד). הנורד האומלל הלזו היה איש אמיד ועתיר נכסין, ובבואו ארצה כנען קנה לו שם כבדת ארץ הוא הכפר. הורוויץ (כעת היא עירה בביהם) ויען כי היתה מקניהו וקנינו היה נקרא בשם איש. הורוויץ הוא אבי משפחת בית הלוי. איש הורוויץ עד היום הזה.

התולדה הראשונה.

ה"ר ישעיה בן ר' משה (בז' ר' אשר?) הלוי הורוויץ מפרג.
(חי במאה השלישית לאלף הששי)

הראשון הנודע לנו מן המשפחה הרמה והנשאה של חכמים וסופרים בית הלוי איש הורוויץ, הוא ה"ר ישעיה ב"ר משה הלוי הורוויץ מפרג. הוא היה עתיר נכסין, מנשילי הכסף ואילי הזהב אשר בעירו, גביר לאחיו נגיד

(ד) האור זרוע קורא לארץ ביהם בשם ארץ כנען. וטעמו של דבר נראה לפי מה שהודיע לנו ר' בנימין בעל המסעות בסוף ספרו שכתב וז"ל: ומשם והלאה ארץ ביהם והיא הנקרא פראג היא תחלת ארץ בשקלבוניא, וקורין אותה היהודים הדרים "ארץ כנען" בשביל שאנשי הארץ ההיא מוכרים בניהם ובנותיהם לכל האומות (לעבדים ולשפחות) הם ואנשי רוסיא ע"כ. ויען כי התורה אמרה ארור כנען עבד עבדים יהי לאחיו, והם מכרו את ילדיהם לעבדים לכל המדינות, בעבור זה קראו אותם היהודים בשם כנען, כי נתקיימה אצלם קללת נח.

נגיד ומצוה לעמו מגדולי העיר ונכבדיה, מן הנסיכים והסגנים (ה) פאר עדתו ותפארת קהלתו. והי' בית גדול בנוי לתלפיות. ברחוב הזהב (היתה נקראת כן, יען עשירי עם, בני קהל עדת ישרון היו דרים שמה) אשר אחרי מותו ירש אותו בנו ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ מפרג. פרטי קורות ימי חי' ר' ישעיה הלוי, וכל הטוב אשר עשה לבני קהל עדתו, נעלמו מאתנו ויכס עליהם העבר ויאבדו מתוך הקהל. רק זאת ידענו כי לעת זקנתו, כאשר עלה בדעת המחוקקים המה המדפיסים בעיר פרג להדפיס את חמשה חומשי תורה עם פרש"י ז"ל בדפוסם אשר הקימו שמה מחדש, ולא היה להם כסף על הוצאות הדפוס, אז ה"ר ישעיה ב"ר משה הלוי הורוויץ ואתו עמו ה"ר יקותיאל זלמן ב"ר יצחק דן בומסלא, התחייבו עצמם לתת את כל הכסף הנצרך להדפסת החומשים להוציאם לאור. עולם. והי' כאשר נגמרה הדפסת השני ספרים הראשונים, ספר בראשית ושמות, עזב ר' יקותיאל זלמן בומסלא, את פרג והלך לו ארצה רוסיא, היא מדינת רייסין וקבע דירתו שמה, וגם ה"ר ישעיה הלוי הורוויץ נפטר והלך לו לעולמו בסוף שנת רע"ד או בראשית השנה שלאחריה, ובנו הגביר הנגיד הקצין ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ לא הי' רוצה לתמוך אותם בכספו, כמו אביו הגביר ר' ישעיה הלוי, בעבור זה שבת גמר הדפסת החומשים עם פרש"י ז"ל כמו שלש שנים, עד ר"ח תמוז שנת רע"ז, אשר אז מצאו איש אחר אשר היה בתומכי ידיהם למען יוכלו לגמור את אשר החלו לעשות, ובכך נגמרה הדפסת החומשים עם פרש"י בעיר פרג בשנת רע"ח לפ"ק. — (ראה כל זאת בהתנצלות המדפיסים בסוף החומשים) כאמור נח נפשיה דרב ישעיה הלוי בסוף שנת רע"ד או בראשית שנה שלאחריה, וגם רבקה אשתו בת ה"ר יום טוב לא האריכה ימים כשנה תמימה אחריו, ותמת שם רבקה ביום ש"ק י"ט לחודש סיון שנת מאתים ושבעים וחמש לפרט קטן. ונקברה למחרתו ביום א' כ' סיון ואלה הטורים חרותם על לוח מצבתה שמה:

רבקה בת ר' יום טוב ז"ל

החסידה והצנועה, אשת הקצין ישעיה הורוויץ ז"ל.

יצאה נשמתה ביום ש' י"ט סיון רע"ח לפ"ק.

ביום א' כ' סיון, נצפנה פה בכ"י ותמרורים.

מתולדותיו ידענו כי שבעה בנים יקרים נגידים וקצינים היו לו אשר כולם היתה דירתם בפרג, וגם בת אחת ושמה רוא אשר כנראה מזה שמה בהיותה עוד רכה בשנים והניחה אחריה בן ושמו שלמה, אשר נתגדל ונתחנך בבית דודו אחי אמו ר' יעקב הלוי הורוויץ מפרג. — ואלה שמות בני ר' ישעיה הלוי הורוויץ מפרג. בנו הראשון היה ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הלוי, אשר ירש את כל כבודו ושררתו בעירו ובקהל עדתו, והיה קצין ובעל בעמיו, אשר בסוף ימיו בנה בית הכנסת בעירו אשר עד היום על תלה בנויה ונקראת בית הכנסת דרב פינחס פינחס

(ה) לשון החרותה על לוח זכרון בכותל המערבי בבית הכנסת דרב

פינחס בפרג.

(פינחס שוהל) בפרג, יבואר, אודותיו להלאה בארוכה בתולדה הבאה.
היא תולדה השנייה.

בנו השני היה היר פנחס הלוי, אשר גם הוא נתן סך מסוים לבניו בית הכנסת אשר החל אחיו הנזכר לבנות שמה, ויען כי אין המצוה נקראת רק על מי שנומרה בעבור זה היא נקראת על שמו והוא בית הכנסת דרב פנחס עד היום הזה. כמו אחיו היה הוא ג"כ איש אמיד ועשיר, והרבה פעמים היה לו מסחרים בשותפות עם אחיו הנזכר. בשנת ר"ס כאשר הטילה הרשות עונש קשה על האחים האלו דהיינו על מונק (ר' אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ, נקרא בכתבים הישנים של הרשות בשם זלמן מונק או מונק סתם) ועל אחיו פנחס, אז עשו מחאה על הדבר הזה לפני המלך, והוא פטרם מענשם של זה. — ונח נפשיה דרב פינחס בשנת ש"ז בפרג. ובפנקס הזכרות נשמות שמה נרשם עליו ועל אחיו אלה הדברים: „את נשמת הנדיב ר' אהרן משלם בן כ"ה ישעיה הלוי המכונה זלמן הורוויץ וכו' שכנה בית הכנסת פנחס בשנת רצ"ה ונשמת אחיו מריה פינחס ב"ר ישעיה הלוי, שנדב מעות לסיעת ביה"ב הנ"ל“.

בנו השלישי הי' ר' מאיר הלוי, אשר כמו אביו ואחיו היה איש אמיד ועשיר. בשנת רפ"ז מצאנו אותו עוסק בעסקי הלוואות, והיה לו דין ומשפט עם נכרי אחד בעניני ממון. בשנת ש' לפ"ק כאשר הטילה הרשות מס גדול דהיינו סך שני אלפים גולדען על קהל עדת ישורן בעיר פרג, אז עשו מנהיגי וראשי העדה מחאה על הדבר הזה וערכו בקשה לפני הממשלה כי אין ידם משגת לשלם סכום עצום כזה. מה עשתה הרשות? היא צותה לכל איש ישראל לישבע בנקיטת ס"ת, כמה עולה הונו ורכושו, לדעת מי המה האנשים העשירים והאמידים אשר יכולים לשלם את הסך הנזכר. ע"י השבועה הלזו נודעה להרשות כי יש בין אנשי קהל עדת ישראל בפרג ששים איש בעלי הון, ואז הטילה על כל אחד מהששים האנשים האלו, שצריך כל אחד לשלם סך חמשים גולדען ובתוכם מצאנו גם את „מאיר אחי מונק“ (הוא ה"ר אהרן משולם הורוויץ שהי' נקרא אצל הרשות בשם מונק סתם) ובכך קבלה הרשות מן היהודים לא סך שני אלפים גולדען, רק שלשת אלפים גולדען. — ואולי הוא האיש מאיר הורוויץ אשר בשנת ש"ו היתה דירתו בעיר קעלין (קאללין) ולו בן בפרג אשר שמו העשקא (צבי הירש או נפתלי הירש) ונמצא שמו וזכרו בכתבי הרשות הישנים בין הנפקדים בשנת ש"ר בעיר פרג.

בנו הרביעי היה שמו יעקב ונמצא שמו וזכרו בשנת ש"ו בכתבי הרשות הישנים ושם אשתו רחל. והמה היו חשוכי בנים. בעבור זה נתגדל אצלם היתום שלמה בן אחותו רחל, וכן הי' דר אצלו ר' משה הלוי בן הנביר ר' אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ, בן אחיו. בנו החמישי הי' הנגיד הקצין ר' זעליגמן (כנוי גם לאשר, ובשם הי' נקרא על שם זקנו „אשר“ אבי ר' משה אבי אביו) אשר בשנת רצ"ד היה ראש ומנהיג בפרג. הוא היה איש אמיץ הלב אשר לא חת לפני כל, ובקצפו לא יכול לתת מעצור לרחו אף נגד איש הגדול ממנו בתורה בחכמה ובמשרה. בשנת רצ"ד בעת אשר היה ריב ומדון בעיר

בין ראשי ומנהיגי העדה ורבניה מצד אחד ובין משפחת בית הלוי איש הורוויץ מצד השני, ונחלקו העם לשני מחנות. ורבו זה את זה בשער בית הכנסת לעין כל וגם הגאון מו"ה יהושע אלטשוהל ר"מ דק"ק פראג (ו) רב עם ר' זעליגמן הלוי הורוויץ אודות הדבר הזה, אז לא הי' יכול ר' זעליגמן הלוי לתת מעצור לרוחו. והכה לעין כל את הגאון ר' יהושע ר"מ דק"ק פרג. הדבר הובא בפלילים וגם לפני המלך פערדינאנד בעצמו והוא צוה ביום כיג לחורש אפריל שנת רצ"ד לענוש את ר' זעליגמן על זאת. — כאמור היה ר' זעליגמן איש תקיף ברעתו ולא היה ירא מפני איש ולא הדר פני גדול, וגם בשנה שלאחריה היא שנת רצ"ה בעת אשר הי' לו דין ודברים עם נכרי אחד לפני המשפט, בראותו כי השופטים הנכרים מכבדים את הנכרי ולא שמו לב לדבריה אז הרים את קולו לפני השופטים כאמר אליהם; הלא גם אני הנני מן תושבי העיר ההיא. ונכבד ונחשב אנכי לכל הפחות כמו הנוצרי הלזה! אך דבריו היו ללא הועיל כי השופטים השיבו: כי היהודים אינם נחשבים לאזרחי העיר, ואיך הרחיב עז בנפשו להתדמות להנוצרים ולהחשב כאחד מאזרחי העיר. — מתי הלך לו לעולמו לא נודע לנו בדיוק. רק זאת ידענו כי בשנת ש"ו לפ"ק לא היה עוד בין החיים, כי בעת ההיא מצאנו את שני בניו נתן ויחזקאל נרשמים בכתבים הישנים של הרשות בתור יתומים אחרי מות אביהם. כנראה, עליו כיון הפנקס של בית הכנסת דרב פינחס בפרג, אשר מצאנו שמה נרשמו התקנות אשר הנה מקוימות מן הגאונים מהר"ל מפרג והגאון מו"ה אפרים שלמה לונגשיין בעל כלי יקר, והגאון בעל השל"ה, כי שני עשר נשיאים, המה גבאים צריכים להבחר בבית הכנסת דרב פינחס וגם

(ו) הגאון מו"ה יהושע אלטשוהל, היה נקרא אלטשוהל על שם משפחת חותנו ר' יצחק אלטשוהל מפראג כי לקח את בתו הענדל לו לאשה. הוא היה ר"מ בפרג בעת אשר שמש שם ברבנות הגאון מו"ה אברהם ב"ר אביגדור ז"ל. בשנת ש"ב כאשר גזר המלך פערדינאנד לגרש את היהודים מפרג, והורשה רק לט"ו משפחות לגור שמה עוד שנה אחת, אָז מצאנו בכתבי הרשות הישנים כי בין הט"ו משפחות האלו נרשם ראשונה שמו של הג"מ אברהם ב"ר אביגדור האב"ד, והשני לו הג"מ יהושע הר"מ, והשלישי ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי איש הורוויץ. וכן אח"כ ככלות השנה ההיא והמלך הרחיב להם זמנם ועמהם עוד ט"ו משפחות אחרות ס"ה שלשים משפחות שיהיו רשאים לגור שמה בכתחילה, ובינתיים נח נפשיה של הגאון מו"ה אברהם אבד"ק פרג, ביום י"ז תשרי שנת ש"ג ובכתבי הרשות הישנים נרשם בכתחילה הג"מ יהושע אלטשוהל, ואחריו הקצין ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי איש הורוויץ, יען המה היו היהודים היותר נכבדים וחשובים בקהל עדת ישראל בפרג. — כנראה הוא הגאון ר' זעלקלא (כנוי גם ליהושע) ראש ישיבה דק"ק פרג, אשר בעל צמח דוד בספרו ח"א שנת שי"ז מונה אותו בין רבני גדולי הדור בעת ההיא. בשנת שי"ס מצאנו אותו עוד הפעם בכתבי הרשות הישנים כי ניתן לו רשות לדור שמה בכתחילה עוד על שנה אחת. כנראה נח נפשיה דרב יהושע סמוך לעת ההיא. אשתו הענדל מתה שמה בהיותה אלמנה בחודש ניסן שנת של"ב. — כאמור היה הגאון מו"ה יהושע אחד כרבני גדולי הדור אשר יצא טיבו אף חוץ לגבול קהלתו. בשנת שי"ז

וגם ד' גבאות (נשים) לעזרת נשים, וזאת רק לחצאין ששה מהם יוצאי ירך ה' אהרן משלם המכונה זלמן הורוויץ, והששה הנותרים מבני בניו של ר' זעליגמאן הורוויץ. — כנראה מלבד שני בניו הנזכרים היתה לו עוד בת ושמה מיכלה אשר מתה בפרג בחודש ניסן שנת ש"ך (משפחות ק"ק פרג עמוד צ'). — והנה מה שנוגע לשני בניו הנזכרים נתן ויחזקאל לא ידענו דבר ברור, רק ע"פ השערה נראה כי בנו ר' נתן הוא ר' נתן הלוי הורוויץ, אבי ר' אשר הלוי שהיה שופט צדק וגם נבאי ממנה על הצדקה בפרג. וימת שם ר' אשר הלוי בחודש אלול שנת שס"ט (מק"פ). ואולי זה האחרון היה אבי הקדוש ר' יעקב הלוי איש הורוויץ הי"ד, הנהרג ביום ה' כ"ב לחודש תמוז שנת שפ"ג בעיר פרג, ואלה המורים חרותם על לוח מצבתו שם:

הקדוש ר' יעקב בר אשר סג"ל איש הורוויץ.

ישמח לבי ובשרי על הריגת הקדוש.

על לא חמם בכפו הורם והורם.

כול דמו יקבל מרומם וקדוש.

בעלותו השמימה לפני קדוש.

סור מרעה היה, ועשה טוב.

גבאי צדקה היה בלי עקוב.

לעניים נתן לחמו וכל טוב.

בנו הששי (של ר' ישעי' הלוי) ה' ר' יוסף הלוי הורוויץ, אשר כבר בשנת רצ"ח נמצא שמו וזכרו יחד עם אחיו ר' זעליגמאן ור' אהרן משלם המכונה זלמן, אשר נענשו בעת ההיא מאת הממשלה והמה עשו מתאה על

בחודש שבט סדרו הדיינים של קהל עיר פרג גט פטורין לאיש אחד ושמו אברהם בר אליעזר לגרש בו את אשתו, והמסדרים היו ה"ר מרדכי, ה"ר מענדיל וה"ר פלק. וזאת עשו בלי הסכמת הגאון הזקן הישיש מו"ה מן אשר ה' ר"מ בפרג בעת ההיא והרביץ שמה תורה ברבים, אף שלא נתמנה מטעם ראשי העדה מפרג. הג"מ מן יצא לעורר עליהם שהגט הוא פסול מפני שלשה טעמים: כי אבי המגרש היה מומר ולא כתבו בגט בשם אביו וכל שום וחנכא רק האמינו לדברי המגרש שאמר להם שעשה תשובה ושב ליהדות. עוד כי הוא גט מעושה ע"י גוים, יען חותנתו של המגרש צותה לשום אותו בבית הסוהר אשר בעיר נוימבורג וכן ככל הדרך משם עד פרג הוליכו העגל (השוטר) ורק בפרג לא רצה להמתין יותר, עזבו והלך לו לדרכו. ובפרט כי הגט ניתן בין השמשות ממש בעת אשר בכל בתי כנסיות שבפרג כבר התפללו תפלת ערבית רק בבית הכנסת שהתפללו שם הדיינים עכבו התפלה בעבור זה, אבל באמת כבר היה בין השמשות ממש והוא גט מוקדם, וגם כי הדיינים האלו המה עוד צעירים לימים, והרבנות ניתן להם במתנה לכבוד ולתפארת (ש"ת הרמ"א סי, כ"ה) והמה עשו זאת למרות רצון הגאון מו"ה מן שהוא היה זקן ויושב בישיבה והמה התנהגו ברבנות לסדר ניטין וחליצות בלי הסכמתו. בעבור זה הכריז הגאון מו"ה מן ז"ל, שהגט הניתן על ידם הוא פסול. הדיינים הנזכרים הכריזו בהעיר כי הג"מ מן נפל בפח החרם של ר"ת שאסור להוציא לעז על גט, ובעבור זה הוא בר נידוי, ובפרט שהוא אינו אב"ד או ר"מ מטעם ראשי

על זאת. וערכו בקשה לפני המלך כי ידין אותם בעצמו בדבר הזה. ביום כ"ח לחודש אָקטובר שנת רצ"ח יצא דבר מלכות מלפני המלך מעיר ווינא הבירה אל בית המשפט לפרג לשלוח לו כל הכתבים ופסק דינם בנידון הנזכר לעיין בהם. והוא מבטל בזה את העונש אשר הטילו עליהם שופטי עיר פרג כי הוא ידין אותם בעצמו. גם בשנת ש"ו מצאנו את שמו בין הנפקדים של היהודים אשר נמנו בעת ההיא בפרג. ושם נזכר בשם "יוסף אחי מונק" (דהיינו אחי אהרן משלם המכונה זלמן הורוויץ). מתי הלך לעולמו וגם תולדות בניו וזרעו אחריו לא נודע לנו בבירור. רק על פי השערה נוכל לאמר כי הוא היה אבי ה"ר יצחק בן ר' יוסף הלוי הורוויץ. הנבחר ביום י"ז לחדש יולי שנת שמי"א לראש ומנהיג בעיר פרג. וזה האחרון כנראה היה אבי הרב הדיין מ"ה יוסף ישעיה הלוי הורוויץ. הנפטר בפרג בחודש כסלו שנת שפ"ו. ועל לוח מצבתו חרות "יוסף ישעיה בן מ"ה יצחק סג"ל הורוויץ דיין מר"ל" (מק"פ). ולא רחוק הדבר כי זה האחרון היה אבי הרב הדיין החסיד מ"ה יצחק דיין מארלי בפרג יותר משלשים שנה. וימת שם יצחק בחודש אלול שנת שצ"ט לפ"ק (מק"פ). והנה מצאנו בעת ההיא עוד איזה אנשים בפרג אשר שם אביהם היה יוסף, אך עדיין לא אוכל לברר. אם אביהם הוא ר' יוסף הלוי בן ה"ר ישעיה הלוי אבי משפחת בית הלוי הורוויץ. והנה אמרתי לא אמנע מלהציג בזה את שמות האנשים האלו אשר אביהם נקרא בשם יוסף. ואלה הם: ר' אשר בר יוסף סג"ל ממשפחת הורוויץ, וימת שם "אשר" בחודש תמוז שנת שע"ג (מק"פ 91). ור' ישראל ב"ר יוסף סג"ל הורוויץ. הנפטר שמה בהיותו זקן ושבע ימים ביום א' דחג השבועות שנת שני"ט. ויקברו אותו אצל

הקדה והקהלה. המה הציעו הדבר לפני רבני גדולי הדור, וביחוד לפני הגאון המפורסם רבן של ישראל מ"ה שלום שכנא מלוכלין, ולפני הגאון הישיש זקן ויושב בישיבה מו"ה שלמה מעיר הברזל (אייזענשטאדט) ואל זקן הרבנים שבמדינת איטליא הוא הגאון מהר"מ פאדווא, וכולם עמדו לימינם כי הצדק אתם. והגאון מו"ה שכנא כ' כי הג"מ מן הוא בר גידוי ושמתא יען עבר על חרם דר"ת. הנ"מ מן הציע ג"כ הדבר לפני גדולי רבני איטליא וגם לפני מהר"ם פאדווא, והוא חזר מהוראתו אשר כתב בתחילה. יען לא ידע כי נעשה זאת נגד רצון הג"מ מן. ומ"ה יהושע אלטשוהל, אשר המה זקני ת"ח שבעיר ההיא אשר אין לעשות שום דבר בלי הסכמתם, גם שאר גדולי חכמי איטליא עמדו לימינו והגאון מו"ה יעקב קלוגימוס זלמן בן הגאון מו"ה אליעזר אבר"ק מנטוכה הוסיף לאמר: שכל זמן שמהר"ר מן ומהר"ר יהושע יצ"ו הם בחיים ויושבים בק"ק פרג. אין לר' מענדיל ור' פלק ליטפל בעסקי גיטין, חליצה וקידושין, לפי שהמה יותר גדולים מחם בשנים ובחכמה (שירת הרמ"א ס' נ"ו). מתולדותיו ידענו כי בשנת ש"ו כבר היו לו בנות נשואות. כתו ריקל חיתה אשת משה ולהם בן ושמו מיכאל ובת ושמה שרה. עוד חתן אחד היה לו להג"מ יהושע, ושמו שמואל אשר היה דר בעת ההיא בארץ איטליא. ואלה שמות בניו אשר היו לו שמה בפרג: מאיר, ישראל, אברהם, נתן. (וגם נפשיה דרב נתן בפרג בחודש מנחם אב שנת שס"ו). ועזריאל אשר היה דר בעת ההיא במדינת אשכנז. אלה תולדות הנ"מ יהושע אלטשוהל ר"מ בפרג.

אצל קבורת בנו הצעיר יוסף הלוי הנפטר שמה על פני ישראל אביו ביום ש"ק ב"ה לחדש אלול שנת שניח (גלעד ס"י ע"ח). כנראה היה ר' ישראל הלוי הורוויץ ג"ב אבי ר' אשר הלוי אשר נמצא חתימתו בין ראשי מנהיגי וגדולי נכבדי עיר פרג על התקנה מן י"ד לחדש כסליו שנת של"ח בנידון בחירת ראשי ומנהיגי העדה. שאין שום רב או מנהיג העיר יוכל להיות נמנה מטעם הממשלה. רק כמו שהוא המנהג בכל תפוצות ישראל להיות נבחרים ע"י ראשי מנהיגי העיר והאנשים הנבחרים לזה. וחתום שם ראשון "סיני בן בצלאל" (אחי מהר"ל מפרג) והגאון מהר"ל מפרג חתום שם רביעי, ובתוך אותו המניין מצאנו גם כן חתום "אשר בן ישראל הלוי" ואולי הוא ר' אשר הלוי הורוויץ, אבי הרב הגדול מרה חזקיה הלוי מפרג, אשר בזמנינו אלה נדפס ממנו מכתב אשר כתב בשנת שי"פ לחותנו ר' אברהם פאפרש לוינא, וחתם עצמו שמה בשמו ובשם אביו. חתן חזקיה בלא"א הירד אשר סג"ל ז"ל הורוויץ ונעלה מעל כל ספק שהוא. האלוקה מהו יחזקיה שמש בן ב"ה לעמיל (אשר) סג"ל הורוויץ הנפטר בפרג ביום ו' לחדש חשון שנת תט"ו (מק"פ). ולחזקיה יולד שני בנים גדולים בתורה. שם האחד הרה"ג מיה זעליג (אשר) אשר לוח מצבתו תעיד עליו כי היה בקי במכילתא, ספרא וספרי ונת נפשיה שמה בחדש תשרי שנת ת' לפ"ק. ואבן מקיר תזעק. ב"ה זעליג בן האלוקה מ' חזקיה סג"ל הורוויץ. בקי במכילתא, ספרא וספרי (מק"פ). והוא אבי. הראש והקצין האלוקה מהו יעקב פאפרש בן האלוקה מהו זעליג סג"ל הורוויץ ז"ל הנפטר בפרג ביום ו' י"ג חשון שנת ת"ן לפ"ק (מק"פ). — ושם השני היה הרב הגאון הקדוש מרה יששכר בער סג"ל הורוויץ הי"ד ר"מ בפרג. אשר בא בהסכמה בשנת תמ"ד ע"ס תנא דבי אליהו (פרג תמ"ז). גם נדפס ממנו דבר אנדה בפ"י יד משה על המדרש רבה פרשת פנחס. בשם הקדוש הגאון מהור"ר בער בן מהור"ר יחזקיה סג"ל ז"ל הי"ד מפראג, ודי בזה.

בנו השביעי הצעיר שבאחים והגדול שבכלם היה הרב הגאון המופלג שר התורה (ז) יחיד בדורו גברא רבה ויקירא. שלא הניח מה שלא למד, ממש כל התורה כולה היתה על פיו שגור"ה (ח) החסיד ועניו המאושר בכל עניניו ר' שבתאי איש מבית לוי הורוויץ (ט). הוא היה חתנא דבי נשיאה כי לקח לו לאשה את יוכבד בת הרב הגאון הגביר המפורסם שר וגדול בישראל מרה עקיבא כ"ץ שהיה נקרא בשם. הנשיא מאובין מגדולי חכמי עיר פרג, אשר ילדה לו אשתו

(ז) לשון הגאון מ"ה אברהם אבד"ק אמ"ד בהסכמתו לספר עמק ברכה.

(ח) לשון בן נכדו הוא הגאון מ"ה שעמטיל הלוי הורוויץ בצוואת א"א.

(ט) לשון בנו הגאון מ"ה אברהם בהקדמת ספרו חסד לאברהם על שמונה פרקים לתרמב"ם ז"ל.

אשתו האחרונה (י). כאמור היה הגאון מו"ה שבתי שעפטיל הלוי איש הורוויץ מגדולי חכמי עיר פראג, והיה ג"כ ראש ומנהיג בעירו ודיין

(י) הרב הגאון מו"ה עקיבא כ"ץ היה שר ונדול ליחודים אשר עושר ואושר תורה וחכמה יחדיו בו נפגשו. הוא היה השלחני של המלך מטאטאס באובין ונשיא להיהודים, בעבור זה היה נקרא בזמנו בשם „הנשיא עקיבא כ"ץ". הוא „היה כותב את שמו באותיות זהב, וחתם עצמו עקיבא באלף" (לשון הגאון מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראדי, בספרו טיב גיטין ח"א אות ע' סק"ב). מחמת קנאה של שרי המדינה ורבי המלוכה אשר באובין, היה נאלץ לעזוב את מדינת הגר (אונגארן) ובא לו ארצה כנען (ביהם) וקבע דירתו בעיר חבירה פרג וישב שם. שמה הרביץ תורה ברבים ותלמידים הרבה היו עוטרם את שלחנו בישיבתו הגדולה אשר יסד שמה, בימי הגאון מו"ה יעקב פולק אשר הי' ר"מ בפרג. בעת ההיא גם בפרג לא מצא הג"מ עקיבא כ"ץ את המנוחה שלימה שהיה רוצה בה, כי נתקנאו בו שרים גדולים ונכבדים על ידי רוב עשרו וגודל כבודו, והעלילו עליו עלילות שונות, אך ד' הצילו מכף כל אויביו ומשנאיו. ויען כי פגעו בו שלשה מאורעות בשלשה רגלים, בעבור זה הקדיש שלש פרוכות יקרות לארון הקודש, שוין במראה, ובקומה לשלשה בתי כנסיות שבפרג, דהיינו לבית הכנסת הישן, בבית הכנסת אלטניא (אלטנייא שוהל). ובבית הכנסת דרב פינחס, והתנה עם הגבאים שלא יפרסו אותם אל פני ארון הקודש רק בליל הראשון של שלש רגלים. גם נדב מנורה גדולה של נחושת (מעש) לבית הכנסת דרב פנחס, ולה נרות כמספר בניו, הלא היא תלויה מן הכיפה לתוך הבימה שקורין אלמימרא, וחמשה ועשרים בנים היו לה, שנים עשר בנים זכרים ושלש עשרה בנות. אחת מבנותיו ושמה יוכבד נתן לבן לוי לאשה, הוא הרב הגאון מו"ה שבתי שעפטיל הלוי הורוויץ מפרג, ושתי עשרה בנות השיא ליי"ב אנשים מיחסי כהונה מזרע אהרן הכהן, וכאשר עלה לדוכן עם ייב בניו וייב חתניו לוקחי בנותיו, אשר כולם היו דרים בפרג והתפללו יחד בבית הכנסת אחד, סך הכל כ"ה נפשות מזרע כהונה, התפאר בעצמו לאמר: שמקיים בזה מצות עשה של התורה „כה תברכו את בני ישראל" דהיינו מספר כ"ה, ונח נפשיה דרב עקיבא ערך שנת רנ"ו (מגילת יוחסין למהר"ל מפרג). — כנראה נשא אשה פעמים או יותר. אשתו האחרונה היתה בשנת ש"ו עוד בחיים ודרה יחד עם בתה יוכבד וחתנה הג"מ שבתי שעפטיל יחד בבית אחד. — מכל בניו ובנותיו לא נודע לנו רק בתו יוכבד הנזכרת, וגם שלשה בנים, אשר שם האחד גרשון, אשר בניו וזרעו אחריו חתמו עצמם בשם „משפחת הגרשוני", ושם השני גרשם אשר בניו וזרעו אחריו היו נקראים בשם „משפחת גרשם". ונרשם הוא אבי הנגיד הקצין ר' שמשון כהן צדק מפרג אשר הוליד שלשה בנים, שם האחד ר' ישראל גרשם, פרנס ומנהיג בניקאָלשפורג אשר במדינת מעהרין, ושם השני ר' משה גרשם אשר בנה בית מדרש גדול בנ"ש, והשלישי הכי נכבד מכולם היה הרב הגאון מו"ה יצחק כ"ץ מפרג חתנא דבי גשיאה של הגאון המפורסם אריה דבי עילאי רבנו מהר"ל מפרג, והוא אבי משפחת „כהן צדק" עד היום. ויתר דברי ימי חיי יצחק כ"ץ ותולדות בניו ובנותיו דור אחר דור עד ימינו אלה הלא המה כתובים על ספר „תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתובים. —

ודיין הקהלה אשר נהג את העם ודן אותם בשורה (יא). ביום ו' לחודש חשוון שנת שי"ב מתה עליו אשתו (מק"פ עמוד ב'). ובשלש שנים אח"כ נח נפשיה בשנת שט"ו. וזה נוסח מצבתו שם:

שבתי ב"ר ישעיה הלוי איש הורוויץ.
פה נטמן, איש נאמן וראש צורים, דובר
צדק ומגיד משרים, ראש ומנהיג ודיין
הקהלה, נהג את העם ודן אותם בשורה.
איש דברן ובעל תורה, בן השתדלן וחתנא
דנשיאה עקיבא שהיה ראש לכל גולה.
ויתן לך מקום גבוה במרומים, וישלח
הגואל לכל עמו, בשנת שט"ו לפ"ק.
יהיה הנסיון, כי עין בעין ירא בשוב
ד' ציון. תנצביה (גל עד סי' ס"ז).

בשנת ש"ו נרשם בכתבים הישנים של הרשות בפרג, שם אשתו בניו ובנותיו וכל בני ביתו ואלה הם: יוכבד אשתו, בניו עקיבא, אברהם, ישעיה, רבקה אשת חיים, מינדל, הענדיל, ויש להם אם שקורין אותה עקיבא. — ועתה נחפשה ונחקורה את שמות בניו ובנותיו מי המה, לדעת את קורות ימי חייהם וזרעם אחריהם. — והנה שם האשה הנזכרת אחרונה שהיו קורין אותה עקיבא, היא חותנתו אשת הגאון מ"ה עקיבא ב"ץ

משער אנכי כי ה"ר גרשם בנו של הג"מ עקיבא ב"ץ מפרג, הוא ה"ר גרשם הכהן אשר יסד יחד עם בניו בית דפוס עברי בפרג שנת רע"א בערך והוא אבי משפחת המחוקקים בפרג, אשר הדפיסו שמה ספרים ישנים וגם חדשים, בשנת (רצ"ג—ד') הדפיס ה"ר גרשם יחד עם בנו ה"ר שלמה הכהן מחזור לכל השנה, ובסוף גליון י"ט מצאנו כתובים אלה הדברים: „ואליהם המחוקקים ראשי הסגנים כמר גרשם הכהן מ בני הקצינים, ובנו ר' שלמה הכהן אשר עליהם שבח רננים, ביום ו' ד' ניסן רצ"ד לפ"ק. —

כאמור היה ה"ר נרשם הכהן ובניו מראשי הסגנים ומבני הקצינים ומגדולי נכבדי עיר פרג. בשנת רצ"ט לא חדלו עוד הקטטות והמריבות בפרג אודות בחירות מנהיגי וראשי העדה עד אשר באו לידי הכאה. פעם אחת היתה מריבה גדולה בבית הכנסת לפני ארון הקודש בין ה"ר גרשם ואתו עמו בניו ר' מרדכי ור' שלמה עם איזה אנשי העדה והכו זה את זה. הדבר הובא לפני המלך פרינאנד והוא נתן צו ביום 20 דצמבר שנה הנזכרת, להודיע לו את כל פרטי הדברים אשר עשו הראש הקהל ה"ר גרשם ובניו ר' מרדכי ור' שלמה, לדעת אם לעונשם או לא. כאמור היה לו לר' גרשם כ"ץ מלבד בנו ה"ר שלמה עוד בן אחד ושמו מרדכי, אשר אחרי מות אביו ירש הוא יחד עם אחיו ה"ר יהודה את בית הדפוס, אשר באו שניהם עה"ח על התקנה ביום י"ד כסלו שנת של"ח, בין שאר ראשי העדה ונכבדי הקהלה, מרדכי בן גרשם מדפיסי יהודה בן גרשם מדפיס, כל אלה הם בני משפחות בני גרשם מבני בניו של הנשיא הר' עקיבא ב"ץ מפרג הידועים לנו.

(יא) לשון החרותה על לוח מצבתו בפרג.

כ"ץ מאובין, אשר אחרי מות בעלה היתה דרה אצל בתה וחתנה, והיו קורין אותה עקיבא על שם בעלה, כמו שהיא המנהג לקרות גם היום אצל הנכרים. — בנו הראשון עקיבא הוא הרב החסיד „הקדוש“ (יב) צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו מ"ה עקיבא הלוי שהי' נקרא על שם אבי אמו הנ"מ עקיבא כ"ץ והוא אבי הרב הגאון המקובל מ"ה שבתי המכונה שעפטיל הלוי איש הורוויץ מפרג בעל שפע טל. ודע כי זה האחרון נולד בשנת שכ"ו בעיר פרג. את חית ידו ידו מצא מחכמת הרפואה, כי היה „רופא מומחה לרבים“ (יג) בעירו. נוסף על זה היה רב וגאון בהליכות התלמוד, ושר התורה וחוקר ומקובל. את חכמת הקבלה של המקובל מ"ה משה קאדרווארי בספרו „פרדס הרמונים“ לקח לו לקו והעמיק בה הרבה, ואהבתו לחכמת הקבלה של בעל פרדס הרמונים היתה כל כך גדולה אצלו עד כי חפץ שיתפשט לימוד חכמת הקבלה בין תופשי התורה ולומדיה השוקדים על דלותיה, וכראותו כי רבים הם אשר קצר לבם להבין חכמה זו על בוריה, כי חסרו להם ההצעות וידיעה ברורה במפתיה להבין עמקי סודותיה, בעבור זה חיבר את ספרו „שפע טל“ (האנוי שע"ב) בחכמת הקבלה בלשון צח ונקי ולהורות להמתחילים להבין חכמה הנסתרה הליו בדברים ישרים קרובים אל השכל לדעת סודותיה ורמזיה. למען יוכל כל אדם להבין אותה בלי שאלת רב ומורה ומקובל. ומי שקורא בתחילה בספרו שפע טל, יוכל להבין את הספר פרדס הרמונים בלי עזר ומורה. על שער הספר כתוב: חבר גבר חכם בעז האלוף המרומם רופא מומחה לרבים מוהר"ר שבתי בן הקדוש מ"ה עקיבא סג"ל הנקרא שעפטיל הורוויץ מפרג. הספר הזה נתקבל באהבה רבה ובחיבה יתירה בכל תפוצות ישראל ונדפס אח"כ הרבה פעמים כמעט בכל דור ודור, יען הוא פרודור לחכמת הקבלה, ומבאר כללותיה ופרטותיה בלשון צח ונקי ובהסברה ישרה. נכד דודו הוא הגאון מ"ה שבתי שעפטיל הלוי איש הורוויץ, כותב בספרו ווי העמורים (עמוד התורה סוף פ"ה) על הספר „שפע טל“ את אלה הדברים: ובפרט שזכינו לספר הנחמד של ש"ב הגאון מהר"ר שעפטיל בעל שפע טל לברכה שהתחיל לגלות חכמה זו בלישגא קלילא וצחות לשון, ומי שהוא בקי בספרו יודע אח"כ ללמוד ספר הפרדס בלי שום שאלת רב. גם חיבר ספר „נשמת שבתי הלוי“ (פרג שע"ו) על גלגול הנשמה וענינה. והשאר אחריו בכתובים פ' על מורה נבוכים להרמב"ם ז"ל (ראה בהקדמת ספרו שפע טל) ונח נפשיה דרב האי גאון ומקובל, בשנת שע"ט בעיר פרג בהיותו בן חמשים ושלש שנים. (יד) — בנו השני אברהם, הנזכר בין יוצאי חלציו, הוא הרב הגאון החסיד „הישיש מופלג בתורה ובחסידות“ מ"ה אברהם הלוי שהי' נקרא ע"ש אביו בשם אברהם ר' שעפטילש נולד בסוף מאה השלישית לאלף הששי. ראשית למודו בתורה היתה אצל

(יב) בן מכנה אותו בנו בשער ספרו „שפע טל“.

(יג) לשון הכתובה בשער ספרו „שפע טל“.

(יד) לשון הסכמות הגאונים ע"ס יש נוחלין.

אצל אביו הגאון אשר האציל מחכמתו עליו, ויצק מים חיים גם כן על ידי שאר חכמי עיר מולדתו פרג. אולם לרוב חשוקת נפשו בתורה עזב עוד בימי עלומיו את ארץ ביהם ויבא למדינת פולניה. ארץ מרכיית של התורה בימים ההם ובזמן ההוא. אשר מכל ארצות הסביבה נהרו אליה לשמוע שמה לקח. (טו) בפרט היתה עיר קראקא כרכא דכולה בה, מלאה חכמים וסופרים אדירי התורה אשר הליכות התלמוד וחכמת הקבלה וגם תורת הפילוסופיה הדתית היו מלאות בחוכה. שמה הקשיב לקח מפי רבנו הרמ"א ז"ל, לא רק בהליכות התלמוד ובספרי הפוסקים הראשונים והאחרונים כי אם גם בספרי המחקר דהיינו בפילוסופיה הדתית של חכמי עמנו בימי הבינים בארץ ספרד בכלל ובספר מורה נבוכים של הרמב"ם בפרט. שמה התודע ג"כ לנכד רודו הוא הגאון מ"ה פנחס הלוי איש הורוויץ גיסו של רבו הרמ"א ז"ל והרבה דברים ששמע מפיו מזכירם בספריו (טז). משם הלך לו עירה לובלין ללמוד ג"כ בישיבתו של הגאון מהרש"ל ז"ל, אשר היה ג"כ מורו (יז). אח"כ קבע דירתו בעיר לבוב. מקור החכמה ומעין התבונה (יח) ואולי נשא משם אשה. שם נולד לו בנו הצעיר. הגאון הקדוש מ"ה ישעיה הלוי בעל השל"ה (יט) שנת ש"ל בערך.

בימים ההם ובזמן ההוא נהוג היה בבתי הישיבות שבמדינת פולניה, כי הבחורים המה התלמידים שבבתי המתיבתות, בפרק. בין הזמנים המה חדשי ניסן ותשרי, ביומי דמפגרי, בירבנן ונחו קצת מלמודם הקשה. אז התלמידים המו למוסר אזנם ולמדו ספרי מוסר השכל מן ספרי גדולי עמנו בכלל, ובספר שמנה פרקים להרמב"ם ז"ל בפרט, למען דעת את הפנימיות של דת ישראל. הגאון מ"ה אברהם הלוי בראותו כי מאד קשה עליהם העיון בספר הנחמד הלזה, יען חסרה להם ידיעה ברורה בדרכי הגיון ובמופתי הפילוסופיה, בעבור זה חיבר את ספרו. חסד לאברהם והוא פי' על שמנה פרקים להרמב"ם ז"ל כתוב בלשון צח ונקי לתועלת הנברים, שלמי הגבורים, כת הבחורים, אשר לא נסו ללכת בדרכי החקירה (כ) להבין דברי הרמב"ם אלו בעיון קל בלי שום מורה ועזר. את הספר הנחמד הלזה הדפיס יחד עם ספרו ברית אברהם עניני מוסר בשנת של"ז בעיר לובלין. ועל שער הספר כתוב כי זכה הרבים בפירוש זה, להורות להם הדרך אשר ילכו בו, באופן שיהא הדרך כבושה לכל

• (טו) גם ה"ר חיים בן הגאון מ"ה יהודה ליוואי (הזקן) שלח את שני בניו הגאונים מ"ה יעקב ומ"ה העלמן ארצה פולניה ללמוד בישיבתו של הגאון מהרש"ל, כמבואר, בראש מגילת יוחסין של מהר"ל מפרג ע"ש.

(טז) ראה לדוגמא בספר, עמק ברכה דיני קיש סי' כ"ט, ודיני ערב יויכ סי' ס"ה.

(יז) שם, דיני חנוכה סי' א'.

(יח) לשון הגאון הב"ח בתשובותיו סי' ע"ב.

(יט) מצבת קודש ח"ג בשם הרה"ג הגביר המפורסם. נודע ביהודה ובאשכנז.

גדול שמו מ"ה נפתלי הירץ בערנשטיין ז"ל.

(כ) לשון הקדמתו בספרו הנוכח.

לכל הבחורים ליכנס באלה הפרקים מבלי שיצטרכו לבלות ימיהם ולשמעם מפי אחרים. הם' הוזה נתפשט מיד בכל תפוצות ישראל ונתקבל באהבה רבה וחיבה יתירה, עד כי בזמן קצר לא היה נמצא עוד בשוק הספרים בעבור זה לעת זקנתו הדפיסו אותו פעם שנית (קראקא שס"ב) בהוספות רבות ותיקונים. ובכל מקום אשר נטה מפירושו אשר כתב שם בראשונה, כתוב בצדו: בפ' הראשון שעשיתי בילדותי ונדפס בשנת של"ו, לא פרשתי כן, והראשון עוקר ומה שכתבתי כאן הוא עיקר. הפירוש הנחמד הלזה נדפס פעם ראשונה יחד עם השמנה פרקים להרמב"ם ז"ל בשים דפוס פפד"ם שנת ת"פ לפ"ק, ומאז היא נדפס יחד עם השמנה פרקים להרמב"ם ז"ל בכל תוצאות השים עד ימינו אלה. —

כאמור היה הגאון מו"ה אברהם הלוי דר בלכוב, ונמנה שמה בין גדולי חכמי העיר ההיא. בועד ארבע הארצות אשר היה בשנת שני' בעיר יערסלב, נמנו וגמרו כי על הועד הסמוך יהיה ה"ר אברהם בר' שבתי הלוי, אחד מן דייני המדינות של גליל לבוב, דהיינו של מדינת רוסיא היא גליל לבוב (כא). — הגאון מה' אברהם הלוי היה איש קדוש נודע בשערים שמו' (כב) חסיד ועניו המאוסר בכל עניניו (כג) צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. רחוק מכעס וקפדנות, והרחק מן המחלוקת עדות עצמו: מעולם לא נכנסתי בשום קטטה עם שום אדם אם טוב ואם רע. וביותר הוא מצוה את בניו ואת ביתו אחריו, שלא יריבו עם הקהל לעולם אף אם נראה בעיניהם שהקהל עשו להם עולה גדולה (כד). — בשנת ש"ן בחיותו שוכן בלכוב חיבר את ספרו עמק ברכה המכיל דינים ושעמים על ברכת הנהנין וברכות התפלות, ובנו הצעיר בן זקוניו, הוא רבנו הקדוש בעל השליה הוסיף עליו הנהגות וחדושים יקרים בשם "אמר המניה" ונדפס בקראקא בשנת שני' לפ"ק. לעת זקנתו הדפיס מחדש את ספרו, חסד לאברהם וברית אברהם (קראקא שס"ב). וקודם מותו כתב את ספרו "יש נוחלין" והוא כעין צוה לבניו ולביתו אחריו, מלא מוסר השכל ורוח דעת ויראת ד' והדפיסו אחר מותו בנו הגדול הרב הגאון החסיד מו"ה יעקב הלוי טשעבעטשין, והוסיף עליו הנהגות יקרות במוסר ובחסידות (פרג שע"ז בהסכמות גדולי הדור. זמן פטירת הגאון מו"ה אברהם הלוי אין אנו יודעים בדיוק, רק זאת ידענו בכירור כי בשנת שס"ז לא היה עוד בין החיים כי בשנה ההיא בא בנו הצעיר הוא רבנו הקדוש בעל השליה. על כתב הרבנות שנתנו לו קהל עדת ישרון בעיר פפד"ם על החתום: "ישעיה בן לאאמיר מה"ר אברהם סג"ל זלה"ה הורוויץ".

מתולדותיו

(כא) האסיף ח"ב עמוד (תנ"ג).

(כב) לשון הג"מ אברהם אבד"ק אמ"ד בהסכמתו ע"ס "עמק ברכה".

(כג) לשון רבני ספרדים של קהל אמ"ד בהסכמתו ע"ס "עמק ברכה".

(כד) בספרו "יש נוחלין" ערך קנאה ע"ש.

מתולדותיו ידענו כי שני בנים גדולים בתורה ובחסידות גם יחד היה לו. ואלה תולדות אברהם הלוי: בנו הראשון היה הרב הגאון החסיד העניו, אי חסיד ואי עניו כמוהו, איש אלהי מהר"ר יעקב משעברשין (כה). ראשית לימודו בתורה היתה אצל אביו ואח"כ נשא אשה כנראה מעיר שעברשין וקבע דירתו שמה. בעיר ההיא הרביין תורה ברבים, ונמנה בין החכמים הגדולים "אשר תורה יבקשו מפיה ונודע בשערים פעלו לשם ולתהלה" (כו). בשנת ש"ן לא היה עוד דר אצל אביו (כו). וכנראה היה מקום דירתו בעיר שעברשין עד יום פקודתו, הוא יום ג' לחודש אייר שנת שפ"ב (כח). כאמור הביא הוא לדפוס את הספר "יש נוחלין" שהניח אביו בכתובים, וגם הוסיף משלו הנהגות יקרות בכמה וכמה ענינים בדבר הלכה ודברי מוסר השכל, והם מצוינים בשם "אמר המניה" (פרג שע"ז) בהסכמות שבעה גדולי הדור אשר נתנו תהלה ויקר לשמו ולמחברו. מתולדותיו ידענו כי שני בנים היו לו. ואלה בני יעקב: בנו הראשון ה' היר שבתי שעפטיל הלוי אשר הדפיס מחדש את הספר "ברית אברהם וחסד לאברהם" שחיבר אביו אביו הנ"מ אברהם הלוי ז"ל (לובלין שפ"ב). בנו השני היה הרב הגאון ר' משה הלוי אשר בסוף ימיו עלה לארץ ישראל ונעשה שמה לנשיא בארץ. ולו בן ושמו יוסף יוסף הלוי חתנא דבי נשיאה של הרב הגאון מו"ה מנחם מאניש חיות אבדיק ווילנא. בנו של הגאון המפורסם מו"ה יצחק חיות אבדיק פרג מח"ס אפי רברבי (קראקא שניא). וליוסף יולד בן ושמו ברוך הלוי, הידוע בזמנו בשם "ר' ברוך חריף" כי חריף עצום ה' בהליכות התלמוד. ולזה האחרון בן ושמו יוסף יוסף הלוי מעיר הרובשוב חתן הרב הגאון מו"ה יעקב קאסלינר שהיה בשחרותו אבדיק לאקטש ואח"כ ר"מ בעיר קאטלי. והוא אביו הרב הגאון מו"ה יעקב הלוי הורוויץ אשר זכה לשלשה בנים. רבנים גדולים יושבי על מדין בערי יהודה אשר במדינת פולניה ואלה הם: בנו הראשון ה' הרה"ג מו"ה יחיאל מיכל הלוי אבדיק פראגניק. בנו השני הרה"ג מו"ה אריה ליבש הלוי דיין הגדול בעיר יערסלב אשר בנו הרב המופלג ר' מאיר הלוי מבראדי היה אביו הרה"ג מו"ה אריה ליבש הלוי מבראדי, מחבר ספר "בית אריה" שו"ת על ש"ע אור"ח, ונלוה אליו חידושים הנקובים בשם "אורוין תליתא" (זאקווא תקצ"ד) וספר "מחברת הקודש" שו"ת על ש"ע אהיע (לבוב תרי"ב). בנו השלישי הגדול בכולם היה הרב הגאון החסיד מו"ה אליעזר הלוי אבדיק טרניגראד ונח נפשיה דרב אליעזר בשנת תקס"ט בעיר קאזניץ ושם מנ"כ. לאחר פטירתו של רבי אליעזר נדפסו ממנו שני ספרים: ספר "נועם מגדים" עה"ת (לבוב תקס"ז) וספר "אמרות מהורות" על תהלים (ווארשא תקצ"ה). ולו שתי נשים: אשת נעוריו

(כה) לשון הג"מ שעפטיל הלוי הורוויץ, בספרו ווי העמודים פ"ה, פ"ו ע"ש.

(כו) לשון הסכמות הגאונים על ספר "יש נוחלין".

(כז) ראה בהקדמת השליה לספר "עמק ברכה".

(כח) ראה בהקדמת בנו ה'ר שעפטיל הלוי הורוויץ, בספר "ברית אברהם"

דפוס לובלין שפ"ב. ע"ש.

נעוריו אין אנו יודעים בת מי היתה. אולם אשתו השניה רחל מרים היתה בת הרב הגדול ר' ישראל משולם זלמן אשכנזי בן בנו של זקני הנאון הח"ץ (ראה בספרי "כתבי הנאונים" דף י"ז:). והיא היתה אלמנה מאישה הראשון הוא הרב הנאון מ"ה שמואל אבד"ק פאדוויץ. (ראה כל זאת בהקדמת ספר אמרות שהורות ובהקדמת ספר אוריין תליתאי הנ"ל. אולם אצל זה האחרון יש מעות הדפוס שכתוב שם כי הנ"מ משה הלוי הורוויץ הי' בנו של הר"י פינחס הלוי אחי השל"ה, וצ"ל בן הנ"מ יעקב הלוי אחי השל"ה) ודי בזה. כל אלה בני יעקב הלוי איש הורוויץ משעפרשין בנו הגדול של הנ"מ אברהם הלוי בעל עמק ברכה.

בנו השני היה רבנו הקדוש מ"ה ישעיה הלוי, הנודע למשגב על ידי ספרו היקר "של"ה". כאמור הוא נולד בלבוב ערך שנת ש"ל. בילדותו הקשיב לקח מפי הנאון המובהק המפורסם בדורו מ"ה שלמה בן הנאון המפורסם מ"ה יהודה ליב מלובלין, הידוע בזמנו בשם מהרש"ל השני שהיה בעת ההיא ר"מ בעיר קראקא, ובסוף ימיו אבד"ק לובלין והגליל (כט). אח"כ למד בישיבתו של הנאון מהר"מ מלובלין (ל). כנראה בעת היותו אבד"ק לבוב, וכן אצל הנאון בעל הסמ"ע (ל"א). עוד כימי ילדותו יצא מיבו על פני חוץ כי הוא מן הילדים הנפלאים אשר אין חזיונם נפרץ ובעבור זה התחתן עמו "החכם השלם החסיד" (לב). תלמיד חכם מופלג ופרנס הדור" (ל"ג) ר' אברהם מייל מווינא ונתן לו את בתו חיה לו לאשה. בהיותו עוד רך בשנים וצעיר לימים כבר הי' נמנה בין רבני גדולי הדור. בשנת ש"ן בהתאסף ראשי עם יחד רבני ונדולי מדינת פולניה בועד הארצות אשר היה בעיר לובלין ביריד גראמניץ, לחזק התקנה הקדומה משנת שמ"ז שלא ישתדל שום רב להשיג איזה משרת הרבנות ע"י שר ומושל העיר, ועשו גורא רבה ושמתא וארור שלא יחזיק איש ברבנות ע"י רצוי כסף וממון בעולם, אז היה הוא ג"כ בתוך אותו המנין יחד עם רבותיו הגדולים מהרש"ל השני מלובלין, מהר"ם מלובלין, והסמ"ע, וחתם "הק"י ישעיה ב"מ אברהם הלוי הורוויץ" (לד). כאמור בהיותו עוד צעיר ויניק וחתים כבר היה אב בחכמה אשר בישיבתו העמיד תלמידים הגונים (לה). בשנת שנ"ז הביא לבית הדפוס את הספר "עמק ברכה" שחיבר אביו הנאון והוסיף מדיליה הגהות יקרות ונכבדות, אשר כס הראה נפלאות בהליכות התלמוד, אשר פעם בא לפרש דברי רבותינו הראשונים ופעם בא לחלוק עליהם, ולברר הדין ע"פ ש"ס ופוסקים כיד ד' הטובה עליו, והכניסם בתוך דברי אביו בשם "אמר המניה". ע"י ספרו זה יצא לו שם גדול וכבוד בעולם היהדות, וכל קהלות הנכבדות והחשובות בקשו אותו

כי

(כט) ראה בשל"ה ד' אמיד דף ע"ג קל"א.

(ל) שו"ת מהר"ם מלובלין סי' ל"ט, מעלות היוחסין דף ו'.

(לא) של"ה דף ק"ג.

(לב) לשון לוח מצבתו בווינא.

(לג) לשון נכדו הג"מ שצפסיל בצוואתו סי' א'.

(לד) הלבנון שנת תרכ"ז גליון (ל"ד).

(לה) לשון המניה בספר "עמק ברכה" בהקדמתו שם.

כי יבוא לכהן פאר בקהל עדתם. בשנת ש"ס מצאנו אותו יושב על כס הרבנות בעיר דובנא רבתי, ומשם שלח שאלותיו וספיקותיו לפני רבו הגאון מהר"ם מלובלין, והוא השיב לו בכל פעם באהבה רבה וחיבה יתירה. שאל בני שאל, חכם לבן ישמח לפי גם אני קורא לו רבו בתשובותיו (לו). משם נתמנה שוב לאב"ד באוסטרא אשר במדינת וואהלין, שם הסכים ע"ס מזבח הזהב (כאזיל שס"ב) וחתם צעיר בשנים וחכמה. וכן הסכים שם בשנת שס"ג ע"ס מקור חכמה על הזהר וחתום גיב צעיר אנכי לימים. קטן שבתלמידים. בשנת שס"ז נקרא אחרי כבוד להיות אב"ד ור"מ בקהלה היותר גדולה והיותר חשובה בכל מדינת אשכנז היא עיר פפדימ. אשר היתה אכסניה של תורה בימים ההם ובזמן ההוא במדינה הזאת. בצאת ישראל בגולה ביום כ"ז לחודש אלול שנת שע"ד מעיר פפדימ, אז בצרתם לו צר ובא לו לגור עירה פרג. בעת ההיא היתה משרת הרבנות פרג פניו, בעבור זה נמנו כל אנשי העיר ההיא לשימו אלוף לראשם על מקום הגאון מהר"ל מפרג. וכן נתקבל בסוף קיץ שנת תע"ד לאב"ד בפרג עיר בחיי הגאון מו"ה שלמה אפרים לונגשיץ אשר הי' מ"מ שמה בעת ההיא. שמה הסכים על הדפסת פ"י תוספות יום טוב על המשניות (פרג שע"ה) וחתום. אני אני המדבר הק' ישעי' בן לאא"מ מהר"ר אברהם סג"ל זלה"ה הורוויץ. חותם יום ב' פרשת אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ד' השע"ה. שמה. נחל כבוד מכל אנשי העיר, והיו קורין אותו שמה. רבי ר' ישעיה (לו). אחרי מות אשתו שמה בשנת ש"פ, גמר בדעתו לנסוע לארץ הקדושה ולקבוע דירתו שמה, ובכן עזב הלוי בשנת שפ"א את העיר פרג המעושרה, ואת קברת אבותיו וכל משפחתו הרוממה. וגם כל תלמידיו היקרים אשר אהב אותם כבבת עינו, והסתיר את דבר צאתו מן הגולה גם מן בניו. כי חשש פן יפצירו המה בו לבלתי עזבם. אבל דבר נסיעתו נודע לבני הגדול הגאון מו"ה שבתאי שעפמיל והלה הרבה להעתיר בדברים להחזירו מדעתו ולמנוע מנסעתו זאת, אבל תשובתו היתה קצרה ומוחלטת: "מה אעשה לך בני! — גזירה היא מלפני" (לח). בעברו דרך אשכנז ואיטליה בא אחר כן באני דרך ים התיכון ההולכת לטריפולי, כדי לעלות מהתם דרך היבשה ארצה ישראל. כ"ב יום התעכב על הספינה. והוא הי' נותן בהם סימנים. כי ד' אלקין מביאך אל ארץ טיוב"ה". בריה שנת שפ"ב היתה הספינה צריכה לבוא עירה טריפולים אשר במדינת סוריא, דרומית מערבית עירה חלב, ונעשה לו גם כי לא באה הספינה להחוף שמה, כי מלחמה גדולה היתה שוררת שמה בעת ההיא בין המלכויות ורב החובל היה ירא מפני השודדים שלא יהיו נשכאים כולם. בעבור זה חזר עם הספינה לאחוריו ואף כי ספינה אחת עם בעלי המלחמות היתה רודפה אחריהם. אך ד' שלח רוח קדים עזה אחורי הספינה והלכה במרוצה מאד, והספינה של אנשי הצבא נתעכבה בעבור זה. ובכן באה הספינה קודם יוהכ"פ אל אחת מערי החוף אשר

(לו) שו"ת מהר"ם מלובלין סי' ב', ג', י"א, ל"ט, מ"ט.
 (לז) ראה יודישע פריוואט בריעפֿע סי' ליב עמוד מ"א.
 (לח) לשון בני בהקדמתו לספרו "ווי העמודים".

אשר במדינת סוריא, וקודם חג הסוכות בא לעיר ואם בישראל עיר חלב. ובבן עבר עיר דמשק וצפת עד בואו לירושלים עיר הקודש. ביום ועש"ק לסדר "ויפגע במקום וילן שם... מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" בא למחוז חפצו עיר הקודש ירושלים. ועל כי זכה בפרשה הזאת לבוא לירושלים. קרא את פירוש סדר התפילה שלו בשם "שער השמים" (לט). שמה נתמנה לאב"ד בעיר הקדושה אצל קהל אשכנזים, והוא ה"י הרב ואב"ד הראשון של קהל אשכנזים בעיר הקודש ירושלים. בשתי שנים הראשונות לביאתו שמה—היא שנת שפ"ד—השלים שם את ספרו הענקי "של"ה" אשר החל לסדרו עוד בהיותו שוכן בפרג. גם חיבר שם את פירושו על סדר התפילה ע"פ חכמת הקבלה אשר קרא אותו בשם "שער השמים" ושלח אותם לבניו הדרים בח"ל. — בקש רבנו הקדוש לישב במנוחה בעיר הקודש ירושלים, אך פתאום קפץ עליו ועל בני קהלתו רוגזו של מושל העיר ההיא, כי ביום השבת י"א לחודש אלול שנת שפ"ה שלח אנשי צבא לבתי הכנסיות של קהל אשכנזים הספרדים, לקחת את הרבנים והאנשים הנכבדים ולשימם בבית הסוהר למזין דמים ולקחת כסף פדיון. את רבנו הקדוש בעל "השל"ה" ואתו עמו ט"ו אנשים חשובים נכבדי העיר שמו בבית הסוהר, וביקש כסף פדיון סך עשרת אלפים גרוש. בעמל רב וביגיעה יתירה ובמסירת נפש אשר שמו נפשם בכפם. עלתה ביד רבנו הקדוש לברוח מבית הסוהר יחד עם שאר אנשי קהלתו, ונס לעיר צפת ומשם לשכריה וקבע דירתו שמה, וזאת היתה בר"ה שנת שפ"ו. אך גם שם לא ארכו לו הימים כי בחודש העשירי הוא חודש טבת שנת שפ"ו (מ) עלתה נפשו הטהורה השמימה בטרם

(לט) ראה בהקדמת ספרו "שער השמים".

(מ) אודות שנת מיתתו של רבנו הקדוש בעל "השל"ה", חוקרי ודורשי קדמוניות נבוכו. הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות בספרו מעלות היוחסין דף י"ב, וכן בנוספות לספר היוחסין דפוס אחרון כתוב כי נפטר בשנת שפ"ג. במגלה עמוקות עה"ת פרשת וירא נדפס עליו הספר ושם נרשם כי נפטר בשנת שפ"פ. ובצדק העיר הגאון ר' זלמן מרגליות כי חסר כאן אות היחידות, דהיינו האות האחרונה, ובכן דן כי נפטר בשנת שפ"ג. מר שמעון האק בהערותיו לספר גל עד כתב כי נפטר בשנת שי". והחלטתו היא יען הספר של"ה נגמר בשנת "השבוע" (שפ"ח) ובנו הגאון מו"ה שעפ"טיל כתב בהקדמתו לספרו ווי העמודים. כי "כשתי שנים אחרי כלות גמר הספר נלקח ארון אלקים א"כ לפ"ז גוע רבנו הקדוש בעל "השל"ה" בשנת שי". ואחריו נמשכו כל כותבי תולדותיו. אבל באמת לא נאמנו דבריו, ועינו הטעות, הוא סבר שמלת "השבוע" היא לפרט קטן, והיא שנת שפ"ח. אבל הדבר אינו כן, כי ה' הראשונה של מלת השבועה היא מספר ה' אלפים והשאר הוא מספר קטן שעולה שנת שפ"ג. תדע לך שכן הוא, וכן היה רגיל הגאון בעל "השל"ה" לכתוב, ראה הסכמתו על המשניות עם התי"ט (פרג שע"ח). ובוזה תבין ג"כ מ"ש בנו הגאון מו"ה שעפ"טיל בהקדמתו לספרו "ווי העמודים" וז"ל: "בכן לא נגמר הספר בחי"ל כי אם שם בירושלים שתי שנים אחר ביאתו". כנודע נסע הגאון הקדוש השליה מפרג בשנת שפ"א א"כ נגמר ספרו כשתי שנים אח"כ בשנת שפ"ג. ויען כי רבנו הקדוש

בטרם מלאו לו ששים שנה, ויקברו אותו על יד קבורת ר' יוחנן בן זכאי ותלמידיו, וישימו על קברו נל של אבנים בלי מצבה, ושם חלקת מחוקק ספון. — גם אשתו השניה מ' חיה בת הר' אליעזר עם כתה הילדה אשר ילדה לה, מתו שניהם בזמן קצר אחרי מותו. —

מתולדותיו ידענו כי הניח אחריו שני בנים גדולים ובת: הראשון היה הגאון המפורסם מופת הדור מו"ה שבתאי שעפ"טיל הלוי הנולד לו ערך שנת ש"ס. הוא היה חתנא דבי נשיאה כי לקח לו לאשה את בת הגאון המפורסם פאר הדור מו"ה משה חריף (הראשון) בן הגאון מו"ה ישראל מלובלין (מא). בהיותו בן שבע עשרה שנה כבר היה סמוך על

הקדוש בעל השליה בא לירושלים בראשית שנת שפ"ב, והיה דר שם רק ארבע שנים, דהיינו שתי שנים עד הגמרו שם ספרו השל"ה ושתי שנים אח"כ כעדות בנו הנזכר, א"כ על כרחך צ"ל כי נפטר והלך לו לעולמו בשנת שפ"ו, ולא בשנת ש"ק. ובספר מגלה עמוקות חסרה האות האחרונה דהיינו מספר היחידות היא אות ו' ולא אות ג' כאשר רצה להגיה הגאון ר' זלמן מרגליות מבראדי זצ"ל. וכנראה לא הגיע רבנו הקדוש בעל השליה לימי זקנה ושיבה, רק נפטר והלך לו לעולמו בהיותו כבן נ"ה בטרם מלאו לו ששים שנה.

(מא) כעדות עצמו בהצוואה אשר כתב לבניו, וז"ל שם באות א': ומצד אמך, היא בת האשל הגדול הרב המופלג מהר"ר משה חריף בן מהר"ר ישראל מלובלין. אם זה האחרון הוא הגאון המפורסם מו"ה ישראל מלובלין בנו של רבן של ישראל מו"ה שלום שכנא מלובלין, אשר תשובתו נדפסה בשו"ת הרמ"א סי' כ"ה, לא אוכל לברר כעת, ועוד חזון למועד. אך את תולדות הגאון החריף מו"ה משה חריף (הראשון) הזקן ותולדות בניו ובנותיו וזרעו אחריו אמרתי לרשום פה בקצרה, ויתר ממה שכתוב כאן מבואר בספרי "תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתובים. ואתה הסכת ושמע: האשל הגדול אילן הנטוע בשער בת רבים שר וגדול בישראל ה"ה הגאון המופלג מו"ה משה חריף זצ"ל (לשון חתנו הג"מ שעפ"טיל בסוף ספרו ווי העמודים) היה מגאוני קשישאי באמצע מאה הרביעית לאלף הששי במדינת פולניה. כאמור היה הוא יליד עיר לובלין, אח"כ נתמנה לאבד"ק קרעמניץ אשר במדינת וואהלין (מגילת יוחסין למהר"ל מפרג ונזכר בט"ז א"ח סי' ת"ל סק"א). אם היה ג"כ בסוף ימיו אבד"ק לכוב ומניכ באולינוב לא נתברר עדיין, הגאון הזה הניח אחריו סדר גיטין ככתובת ידו ממש אשר העתיק ספר שמות של הגאון מהרש"ל, אשר היה עוד למראה עיני הגאון ר' זלמן מרגליות מבראדי (ראה בהקדמת ספרו טיב גיטין). בשנת שע"ד היה עוד בחיים כי בשנה ההיא הדפיס חתנו בהאנויא את החומשים עם פרש"י והנהותיו ומביא דבר אחד בשמו בפ' בחקותי (כ"ה ח') וכותב עליו נרו. בשנת ת"ח בעת הדפסת ספר השל"ה כבר הלך לעולמו כי חתנו בסוף ספרו ווי העמודים כותב עליו "זצ"ל". — מתולדותיו ידענו כי מלבד חתנו הג"מ שעפ"טיל הלוי הורוויץ היה לו עוד בן ובת: בתו היתה אשת הרב הגאון מו"ה מנחם מענדיל מרגליות מפרעמישלא, אשר לקח אותה לו לאשה, אחרי מות אשת נעוריו שינדל בת הגאון מו"ה מרדכי מרגליות מקראקא. והיא ילדה לו שבע בנות נשואות למרנן ורבנן ותלמידיהם. ואלה הם חתניו לוקחי בנותיו אשר ילדה לו אשתו השניה בת הגאון מהר"ם חריף. חתנו הראשון היה הרב

הרב הגאון מו"ה יצחק בן הגאון מו"ה נפתלי כיץ מלובלין (אשר אביו הגאון מו"ה יצחק ב"ר שמשון כ"ץ היה חתן מהר"ל מפרג). ושם אשת יצחק אידל, אשר יצאו מהם בנים ובני בנים גדולי הדור אנשי השם הנודעים לתהלה בקרב ישראל, כמבואר אצלינו בארוכה בספרי, תולדות משפחת הורוויץ. — חתנו השני היה הנגיד ר' אברהם ברוך מווינא ושם אשתו פרידל. כנראה הוא אבי הרב הגאון מו"ה יואל פייביש אבדי"ק קלימנטוב הנסטר ביום ב' כ"ח שבט שנת תל"ו לפ"ק. — חתנו השלישי היה הרב הגאון מו"ה מרדכי אבדי"ק ברעזאן בנו של הגאון מו"ה מאיר ז"ק אבדי"ק לבוב (ראה מ"ש אודותיו במאמרי, עיר הרובשוב ורבניה הנדפס בהצופה לחכמת ישראל שנת תרצ"א סי' ד'). חתנו הרביעי היה הר' אברהם, בנו של הרב הגאון מו"ה מרדכי אשר בשחרותו היה אבדי"ק פאָדהייץ ומשם נתמנה שוב לאבדי"ק רישא. — חתנו החמישי היה הנגיד ר' משה בנו של הרב הגאון מו"ה צבי הירש אבדי"ק קרעטשין אשר אביו הגאון המפורסם מו"ה שמשון ב"ר יצחק בוכנער היה אבדי"ק אוסטרא, וימת שם שמשון בשנת שצ"ו. ושם אשת משה גאָלדא אשר ילדה לו בת, אשת ר' יעקב מלודמיר, ובנם ר' אליהו הרפס מחדש את הספר מנחת כהן (פיורדא תצ"ו). — חתנו הששי היה הרב מו"ה אברהם דיין בעיר פרעמישלא. — חתנו השביעי היה הנגיד ר' יוסף בן הקצין המפורסם התייר הגדול ר' אברהם בר' יוסף ראש מדינה מעיר טיסמניץ (ראה אודותיו בספרי, כתבי הגאונים דף כ"ב ע"ב). כל אלה תולדות הג"מ מנחם מענדיל מרגליות אבדי"ק פרעמישלא אשר ילדה לו אשתו השניה בת הגאון מו"ה משה חריף הזקן (הראשון). ובנו של הגאון מו"ה משה חריף היה הר' ישראל חריף אשר זכה לבן גדול בתורה, הוא הגאון המפורסם פאר דור מו"ה משה חריף (השני) אבדי"ק לבוב והגליל. ועוד בן אחר היה לו אשר שמו בקרבנו כי נולד אחר מיתת אביו ונקרא שמו בישראל ע"ש אביו ר' ישראל חריף אשר היה אבדי"ק אָליק וביום ג' ד' תשרי שנת תמ"ח הסכים בישראל לבן יחד עם אחיו הג' מהרים חריף אבדי"ק לבוב ע"ס צנצנת מנחם (ברלין ת"ס). ולהגאון מו"ה ישראל חריף אבדי"ק אָליק, בן ושמו יהודה ליב מגדולי חכמי עיר ווילנא ונמצאה חתימתו בפנקס הקהל שם בשנת תס"ח והוא היה חתנא דבי נשיאה של הרב הגאון מו"ה הלל הלוי אבדי"ק חעלמא ואח"כ בעיר ווילנא, ונח נפשיה שמה ביום כ"ב טבת שנת תס"ו. ושם אשתו רחל בת הגאון מו"ה יוסף ז"ל. ושם אביו היה הגאון מו"ה יונה הלוי ז"ל. ולהר' יהודה ליב מוויילנא בת, אשת הרב הגאון מו"ה יהודה יסוד אשר שמש ברבנות בעיר ווילנא שלש שנים, ואחרי מותו נתמנה על מקומו שם לאב"ד ור"מ, חתנו הגאון מו"ה שמואל ז"ל האב"ד האחרון דק"ק ווילנא (תולדות אנשי שם מאת הג"מ דוד טעבלי אפרתי סי' א').

יבנה שנוגע לתולדות הגימ משה חריף אבדי"ק לבוב (ערך שנת ת"ן נתוסף לו השם פנחס על שמו) ידענו כי היה מילידי עיר לבוב כי בכל הסכמותיו חתם עצמו, נאם משה או הצעיר פנחס משה מלבוב. הוא היה מרבני גדולי הדור והיה תופס מקום חשוב בהועד של ד"א פולין, וחתום ראשון בראש רבני וגאוני הועד. לו היה שכל ככיר חד וחרוץ ומהיר עד מאד, אשר היה יודע להשיב על אתר על כל דבר קשה בלי שום עמל ויגיעה כלל. ערך שנת תמ"ח נתמנה לאב"ד בלבוב והוא היה הרב הראשון אשר שמש בלבוב בשתי הקהלות

הקהלות גם יחד, דהיינו בהיותו אבד"ק לבוב מחוץ לעיר ובתוך העיר. בימיו מנהג היה בלבוב, כי הרב האביד דרש מדי שבת בשבתו איזה „חילוק" דהיינו איזה פלפול בח"ה בהסוגיא אשר רשמו לפניו ראשי מנהיגי העיר. הגאון מהרים חריף אשר סמך על שכלו הכביר ועוצם חריפותו ובקיאותו הנפלאה, לא היה מעיין בהסוגיא אשר רשמו לפניו כל ימי השבוע, רק ביום ה' וכן ביום ועש"ק למד את הסוגיא הלוז בעיין, ודי היו לו שני הימים האלו לחדש בה חדושים נפלאים בפלפולא חריפתא אשר הפליא עין כל רואיו. פעם אחת התוכח עמו הגאון מהו יעקב יהושע מקראקא, בעל חדושי „פני יהושע" בעת דרשתו לפני קהל ועדה בעודו צעיר לימים ורך בשנים, בהיותו סמוך על שלחן חותנו הנגיד ר' שלמה סג"ל לנדא ראש ומנהיג בלבוב ויצא בור נצחון, ויהי לנס. מאז יצא לו שם גדול בעיר, וגדולי חכמי לבוב נכאו עליו, כי הצעיר הלזה גדול יהיה בישראל מגאוני הזמן (מצבת קודש ח"ב דף ג'). הגאון מהר"ם חריף עשה הגהות והוספות לסדר גיטין שחיבר זקיני הגאון מהר"ם חריף הזקן (הראשון) אשר היו עוד למראה עיני הגאון ר' זלמן מרגליות טבראדי, כמבואר בהקדמת ספרו טיב גיטין. גם הניח אחריו הרבה שו"ת להלכה ולמעשה אשר היו עוד גנוזים תחת יד נכדו הרה"ג מו"ה נפתלי הירץ אבד"ק ראווי שהיה נקרא ע"ש חותנו הפרנס ר' ישראל איסרל בוזאלקווא, בשם ר' הירץ ר' איסרס (שו"ת השיב משה אה"ע סי' ע"ד). גם מובאים חדושיו בספרי חכמי זמנו, כמו בתבואות שור סי' ל"ט סקנ"ב, בכור שור ב"מ דף ס"ה, עמק הלכה וטעם מן דף יוד ע"ב, ובשו"ת בית לחם. — אף הוא הסיר את האובות והידעונים המה כת מאמיני ש"ץ שר"י אשר היו בימיו במדינת פולניה, ודרך אותם בכל מיני רדיפות וחרמות. כעדות ביעקב הוא הגאון יעב"ץ בטפרו תורת הקנאות ד' לבוב עמוד ע"א. ודע כי הג"מ משה חריף פעמים נשא אשה. אשת נעוריו געלא היתה בת הגאון מו"ה שמעון הכהן ראסאפורט אבד"ק יאזלאוויץ בנו של הגאון המפורסם מו"ה אברהם הכהן שרענציל ר"מ, מח"ס שו"ת איתן האורחי. ושם אשת שמעון מרים בת הנגיד ר' מאיר וואָהל מבריסק, והיה נקרא וואָהל ע"ש חותנו הקצין הידוע ר' שאול וואָהל מבריסק, כי לקח לו את בתו פעסיא לו לאשה. כעדות עצמו בספרו סדר גיטין אשר היה תחת יד הג"מ זלמן מרגליות, שכתב שם ו"ל ושם אשתי געלא וכך הי' חותמת, ולפי ששמעתי היתה נקראת ע"ש אשה מארץ לועז, אחותו של חו"ז המרומם מו"ה מאיר וואָהל מבריסק (טיב גיטין ש"נ אות ג' סק"ד, גדולת שאול, במעלות היוחסין עמוד מ"ט טעה בזה ומחליפו עם הג"מ מאיר וואָהל אבד"ק בריסק). אחרי מותה לקח משה אשה אחרת ושמה הינדא בת הקדוש ר' מרדכי הי"ד, שמתה בלבוב אחרי מות בעלה בשנת תע"ו. הג"מ משה חריף שמש ברבנות בלבוב כעשרים שנה, וימת שם משה עבד ד' ביום כ"ד אלול שנת תס"ב ושם חלקת מחוקק ספון. — מנשואיו אלה היו לו ארבעה בנים ושלוש בנות. ואלה הם חתניו: חתנו הראשון היה הרה"ג מו"ה ישעיה ב"ר מנחם מנדל קאצינלפוגין אשר כבר בשנת תמ"י היה דיין ומו"ץ בעיר לבוב, וימת שם ביום א' דרי"ח אייר שנת תס"ט ושם נקבר (אנשי שם סי' שכ"ט). — חתנו השני היה הרב הגאון מו"ה יהודה ליב ר"מ דק"ק לבוב מחוץ לעיר אשר בא בהסכמה יחד עם חותנו על הדפסת הירושלמי זרעים עם פירוש מהר"א פולדא (אמ"ד ת"ע) ועליה רשום „הסכמת הגאונים המופלגים מאד, כבוד הגאון מו"ה ליב חסיד זצ"ל, וכבוד הגאון מו"ה משה חריף

חריף צ"ל, וחתניהם וחתים. היום אור ליום ה' י"ב טבת תנ"א לפ"ק פה ק"ק לבוב. אריה יהודה מלודמיר, גאס הצעיר פנתס משה, ונאם יוסף סג"ל מלבוב, ונאם הצעיר יהודה ליב ר"מ דק"ק לבוב מחוץ לעיר. ונדפס ממנו דבר חידוש בספר אספת חכמים (אופיבאך תפ"ג) בשם הגאון מו"ה יהודה ליב גר ר"מ דק"ק לבוב ומביאו בפרשת נח, ויצא, וישלח, יתרו, אמור. וכן מובא בספר אמרי בינה (זאלקווא תקכ"ז) בפרשת בראשית כשם, הרב המאור הגדול מו"ה יהודה ליב צ"ל שהיה ר"מ בק"ק לבוב. מכאן אנו רואים כי בשנת תפ"ג היה עוד בחיים. אך בשנת תקכ"ז כבר הלך לו לעולמו (וראה מ"ש בספרי „כתבי הגאונים" דף י"ט). — חתנו השלישי היה הגאון המפורסם מופת הדור מו"ה נפתלי הירץ שהיה נקרא בזמנו בשם „רבי ר' הירץ" אשר אחרי מות אשת נעוריו לקח לו לאשה את יוטא בת הגאון מהר"ם חריף (כנראה אותה ילדה לו אשתו השניה הינדא) ואחרי מות חותנו נתמנה לאבד"ק לבוב על מקומו ונח נפשיה שמה בש"ק י"ח לחודש מרחשון שנת תע"ב (ראה מ"ש אודותיו בספרי „כתבי הגאונים" דף ח') והיא מתה שמה בשנת תקי"ג לפ"ק. — כנראה עוד חתן אחד היה לו להגאון מהר"ם חריף והוא הנגיד ר' אליעזר מלבוב אביו של הגאון מו"ה משה חיים אבד"ק לבוב (ראה מ"ש בספרי „כתבי הגאונים" דף י"ד ע"ב, לי ע"ב). — ואלה בני משה חריף אבד"ק לבוב: בנו הראשון היה הרב הגאון מו"ה דוב בעריש אבד"ק סטריא. ולו בן ובת: בנו הרה"ג מו"ה יעקב היה דיין ומו"ץ בלבוב, ונדפסו חדושיו בסוף ספר פורת יוסף להגאון בעל פרי מגדים, וכן מוזכרו בפרי מגדים י"ד סי' ס"ב בשפתי דעת סק"ג. ונזכר בשו"ת ר"ח כהן ר"פ אבד"ק לבוב, תאו"ח סי' י"ב, אה"ע סי' ל"ה, מ"ו. והוא אבי הגאון המפורסם מו"ה שמחה אבד"ק בوبرקא (ראה מ"ש בספרי „כתבי הגאונים" דף כ"ז) אשר הוא ובנו הג"מ חיים ובן בנו הג"מ דוד וחותנו של הרה"ג מו"ה יוסף הלוי איש הורוויץ אבד"ק אוסציא זיעלאנא, בן הגאון המפורסם מופת הדור מו"ה משולם יששכר הלוי איש הורוויץ אבד"ק סטאניסלאב שמשו ברבנות בעיר בוברקא בזה אחר זה, וגם בת היתה לו להג"מ שמחה אבד"ק בוברקא, והיא אשת הג"מ שלמה נפתלי ציומר אב"ד דגליל טשערטקוב, אבי הג"מ מנחם אריה ליבוש רייכענבערג אבד"ק זאלישטשיק ומנ"כ בקראקא מח"ס מעון אריה (קראקא תרנ"ז) (בהקדמת הספר שם טעה בשלשלת יחיסו). — ובתו של הג"מ דוב בעריש חריף אבד"ק סטרי היתה אשת הרה"ג מו"ה כשה הלוי אשר אביו הנגיד ר' אהרן הלוי מבראדי הי' בנו של הרב הגאון מו"ה משה סג"ל אבד"ק טורבין בנו של הגאון מו"ה שמואל הלוי אבד"ק פאדהייץ (ראה מ"ש אודותיו בספרי „כתבי הגאונים" דף כ"ב ע"ב). והנה בשחרותו דהיינו בשנת תצ"ח, אחרי מות הגאון מו"ה מרדכי הלוי איש הורוויץ בנו של הגאון המפורסם מו"ה יעקב יוקיל הלוי איש הורוויץ אבד"ק גלונא רבתי, אשר נתמנה לאבד"ק באליחוב בשנת תצ"ה אחרי נסיעת אביו משם להיות אבד"ק בראדי, ושמש שם ברבנות רק שלש שנים ונח נפשיה דרב מרדכי שמה בהיותו עוד רך בשנים ביום כ"ז לחודש אדר ראשון שנת תצ"ז לפ"ק. אז אחרי כלות שנה תמימה נתנו את כתר הרבנות דק"ק באליחוב על ראש הג"מ משה הלוי והוא שמש שם ברבנות כעשר שנים. אח"כ מסר אחיו הצעיר ממנו לימים הוא הג"מ יעקב הלוי שור את רבנותו של עיר אלעסק בעין יפה לאחיו הג"מ משה הלוי ושמש שם ברבנות עד יום פקודתו. והג"מ יעקב

על שלחן חותנו (מב). ושאל מי בארו מים חיים מכאן של משה, וקיבל תורת משה חותנו בעומק הלכה בדרך חריף מאד. ויהי בנסוע אביו מעיר פרג בשנת שפ"א. נתמנה הוא שמה לדרשן ומגיד מישרים, ונשא עליו המשרה הזאת כשש שנים. בשנת שפ"ח נתקבל לאבד"ק פיורדא, ובשנת שצ"ב נתמנה שוב לאבד"ק פפד"מ הקהלה הראשית של כל מדינת אשכנז, ויהי אחרי מות משה הוא הגאון מו"ה משה ב"ר ישעיה מנחם, הידוע בשם ר' משה ר' מענדיל ר' אביגדורש אבד"ק פוזנא והמדינה הנפטר שם ערך שנת ת', נתמנה הוא על מקומו שמה לאבד"ק ור"מ בסוף קיץ שנת ת', והוא שמש ברכנות שם עד שנת תי"ח, כי אז נתמנה שוב לאבד"ק ווינא הבירה. אך לא האריך ימים שמה כי נח נפשיה דרב האי גאון ביום ועש"ק כ"ו לחודש ניסן שנת ת"ך בהיותו כבן ששים שנה ושם חלקת מחוקק ספון. והוא פעמים נשא אשה: כאמור אשת נעוריו היתה בת הגאון הגדול בדורו מו"ה משה חריף (הראשון) מקרעמניץ, ואחרי מות אשתו זאת לקח לו לאשה את בת ה"ר מרדכי יאָללעס מקראקא. הנפטר שמה ביום ב' י"א לחודש תמוז שנת ת"מ. — מתולדותיו ידענו כי בן ובת היה לו: בתו עלקלה היתה אשת הרב הגדול, האלוף התורני הוה"ק כמה"ר אליה בן הגאון החסיד כמה"ר בנימין כ"ץ מחוקק

יעקב הלוי שור קבע את דירתו בעיר בראדי ושם נבחר להיות מנהיג דגליל לבוב. בנו השני (של הגאון מהר"ם חריף) היה הרה"ג צבי הירש חריף, אשר נשא את ניסעל (שמתה בלבוב בשנת תק"ח) בת ה"ר יונתן ז"ל. בשחרותו אחרי מות אביו נתמנה לדיין בעיר לבוב ונמצאה חתימתו בפנקס הדיינים שמה, חתם אחרונה ביום א' כ"ט ניסן תס"ז, ונאם הק' צבי הירש בה"ה המופלג מו"ה פנחס משה זצ"ל. משם נתקבל שוב לאבד"ק יאברוב, שמה הסכים ביום כ"ב למבנ"י שנת תפ"ו ע"ס זרע בירך שלישי (פפד"א ת"ץ ?) וחתם, הק' צבי הירש מלבוב החונה בק"ק יאברוב. אח"כ נתמנה שוב לראש ב"ד בעיר לבוב, בתור ראב"ד הסכים בשנת תצ"ו ע"ס בית שמואל עה"ת (זאָלקווא תצ"ט). וימת שם ביום ה' כ"ז תמוז תצ"ז. — בנו השלישי של הגאון מהר"ם חריף היה ה"ר ישראל חריף שמת בלבוב בשנת תצ"ח. — בנו הרביעי היה הרב הגאון מו"ה יעקב חריף (כנראה אותו ילדה לו אשתו השניה הינדא) חתנא דבי נשיאה כי לקח את פרידא בת הגאון הח"ץ לו לאשה. הוא היה אבד"ק לעשנוב בגליל פודליה. בשנת תקט"ו בהתאסף ראשי עם יחד רבני וגאוני מדינת פולניה בעיר בראדי והחרימו את יעקב פראנק ועדתו שר"י, היה הוא ג"כ בתוך אותו המניין וחתם, הקטן יעקב בן הגאון מו"ה משה חריף ז"ל בגליל פאָדאליא. והוא אבי הרה"ג מו"ה שאול חריף אבד"ק אלעסק, אשר בנו הגאון מו"ה נפתלי הירץ חריף היה אבד"ק יערפאָסלב, ראה מ"ש אודותיו במאמרי, עיר יערפאָסלב-ורבניה הנדפס בירחון רבני, "אוצר החיים" שנה חמשית ס' ח) ובת הג"ר שאול חריף, מרת פרידא היתה אשת הגאון מו"ה מרדכי זאב אורנישטיין אבד"ק לבוב (ראה אודותיו מ"ש בספרי, כתבי הגאונים" דף כ"ו ע'ב). כל אלה בני משה חריף אבד"ק לבוב, ויותר ממה שכתוב כאן מבואר אצלינו בספרי, תולדות משפחת הורוויץ אשר אתי בכתובים.

(מב) ראה בספרו, "ווי העמודים" פי"ט.

מחוקק" (מג). אשר כתב הקדמה בדרך שיר להספר "שליה" שחיבר אבי חותנו זצ"ל. ותמת עלקלא בשנת תל"ו בעיר פרג. וחמיה הגאון מו"ה בנימין כ"ץ כנראה הוא אשר היה לפנים אבד"ק ווירמייזא ונפטר בפרג בשנת תס"ה ושם מנ"כ (כנראה הוא ג"כ אבי הרה"ג מו"ה יצחק כ"ץ שה"י אבד"ק בומסלא, ונפטר בפרג ביום א' ז' לחדש מנחם אב שנת שצ"ד ועל לוח מצבתו חרות "היה מהר"ר יצחק בן הגאון מהר"ר בנימין כ"ץ אב"ד ור"מ דק"ק בומסלא"). וקירוב הדבר מאד כי המה יוצאי ירך הר' שלמה בר' גרשם כ"ץ אשר היו נקראים "מחוקקים" יען המה יסדו בראשונה בית דפוס עברי בפרג בערך שנת ר"ע, לכן המה ובניהם אחריהם היו נקראים בשם "מחוקקים". וה"ר גרשם כ"ץ הוא אחד מן בניו של הגאון מו"ה עקיבא כ"ץ מאובין, שהיה שמו גרשם. — ובנו יחידו של הגאון מו"ה שעפמיל היה הגאון המפורסם בדורו מו"ה ישעיה הלוי (אשר שם זקינו בעל השליה נקרא עליו) הנולד בשנת שצ"ב, בשנה אשר נתקבל אביו לאבד"ק פפדימ. הוא נשא לאשה את מרים בת המרומם הקצין הנדיב כמוהר"ר שלמה ר' מענדלש מפוזנא (מד). בשנת ת"ט בהיותו

בן

(מג) לשון הנדפס בראש שירו אשר נדפס בספר השל"ה.
(מד) לשון הקדמתו בראש ספר שלי"ה. — ודע כי הקצין ר' שלמה ר' מענדלש מפוזנא מלבד בתו אשר היתה אשת הג"מ ישעיה הלוי, היתה לו עוד בת, והיא אשת ה"ר שמואל בן הגאון מו"ה חיים מנחם מן אבד"ק ווינא, חתן הגאון בעל "משאת בנימין". והקצין ר' שלמה ר' מענדלש מפוזנא הוא זה ה"ר יוסף שלמה מפוזנא אשר יחד עם אחיו ה"ר צבי הירש מפוזנא הדפיסו מחדש את המשניות עם פי' הר"ע מברטנורא והתיו"ט (קראקא ת"ג—ד). וזה האחרון נשא אשה את בת הגאון מו"ה אברהם שרענציל כ"ץ ראפאפורט מלבוב מח"ס שו"ת איתן האזרחי (אויסטרט תקנ"ו) והיא ילדה לו את הרב הגאון מו"ה מנחם מענדל מח"ס "צנצנת מנחם" (ברלין ת"פ) הנולד בפוזנא בשנת ת"ו ושמש ברבנות בערי העלישיא, זמיגראד, ווענגראד, ובשנת תפ"ד היה עוד בחיים (וראה מ"ש אודותיו במאמרי "עיר העלישיא ורבניה" הנדפס בירחון רבני "אוצר החיים" שנה שמינית ס"ה). — ואביהם של הני תרי אחי, היה הנגיד הקצין פרנס המדינה ה"ר מנחם מענדל פלאצקר מפוזנא אשר התפרנס מחכירת מכס המלח של מדינת פולין גדול, והיה נקרא בשם ר' מענדל פרנס יען כמו עשר שנים היה פרנס המדינה בפוזנא מן שפ"א—שצ"א. בשנת שצ"ה היה עוד בחיים. אולם בשנת ת"ו כבר הלך לו לעולמו כי בשנה ההיא נולד בן בנו הג"מ מנחם מענדל בעל "צנצנת מנחם" ונקרא ע"ש. — והנה מלבד שני בניו הנזכרים היתה לו להקצין ר' מנחם מענדל פלאצקר בן הקצין ר' יהודה מוכסן, עוד בת והיא אשת הגאון המפורסם מו"ה יחזקאל אבד"ק לאדמיר. שהסכים שם ביום י"ז מרחשון שנת ת"ו על הדפסת הש"ך יר"ד (תיצאה ראשונה) וחתם יחזקאל בן הגאון מו"ה משה יעקב זצ"ל. וזה האחרון היה בנו של "החסיד מהור"ר יחזקאל חתן הגאון המפורסם מהור"ר אייזיק חריף" (לשון החרותה על מצבת בנו הג"מ אהרן יעקב המכונה יעקובקא אבד"ק ג"ש והמדינה). והנה בשחרותו נתמנה הנימ יחזקאל לדיין ומו"ץ בעיר מגורי חותנו קהל פוזנא, ונמצא שמו וזכרו בפנקס הקהל מן שנת שצ"ג—ת"ד, בשם "חחן ר"מ פרנס". אחרי

נסיעת

5!

J. M. ...
V. ...
...

בן שבע עשרה שנה כאשר הדפים אביו את הספר שלי"ה עם ספרו. ווי העמודים, כתב גם הוא הקדמה בראש הספר, ובסופה שיר אשר כראשי החרוזים, שמו ושם אביו ומשפחתו נרשמים. בהיותו עוד צעיר לימים

נסיעת הגאון בעל תיו"ט מעיר לאדמיר לשבת על כס הרבנות בעיר קראקא נתמנה הוא לאב"ד ור"מ למלאות מקומו שמה, ושמש שם ברבנות כשלש שנים, אח"כ שב לעיר פוזנא ונתמנה שוב לדיין ומו"ץ בעת אשר שמש שם ברבנות הגאון מ"ה שבתי שעפטיל הלוי איש הורוויץ, וביום ד' ט' אייר שנת ת"ט, נמצאה חתימתו שם אחר חתימת האב"ד הג"מ שעפטיל הנזכר וחתם, ונאם הצעיר יחזקאל בלאיא הגאון מהור"ר משה יעקב זצלה"ה. מתי הלך לו לעולמו ואיה מנוחתו כבוד אין אנו יודעים. רק מתולדותיו ידענו כי בן ובת היה לו ואלה הם: חתנו הנגיד ר' מיכל יאליש הי' בנו של הפרנס ר' מרדכי יאליש מקראקא וזה האחרון היה חתנו של הפרנס ר' יששכר בעריש בן הגאון רבי ר' העשיל מקראקא. — ובנו היה הגאון המפורסם מו"ה אהרן יעקב המכונה יעקובקא גיסו של הגאון מ"ה אריה יהודה ליב אבד"ק נ"ש (בנו של בעל צמח צדק) יען שניהם היו חתניו לוקחי בנותיו של הקצין מו"ה משה מירלש מווינא, ובזה תבין מה שהג' מו"ה יהודה ליב בסוף ספר צמח צדק קורא אותו בשם "גיס". והנה בשחרותו היה מרביץ תורה בעיר גלוגא רבתי, בשנת תי"ח למד אצלו שמה בן דודו הג"מ מנחם מענדל מח"ס צנצנת מנחם, כעדות עצמו בסוף ספרו שכתב שם: ומשם נסעתי לק"ק גלוגא ולמדתי אצל בן דודתי הגאון מ' יאקובקי שהי' אח"כ אב"ד ור"מ דק"ק ניקאלשפורג. וקורא אותו, בן דודתי יען אביו ר' צבי הירש הי' אחי אמו של הג"מ יאקובקי. בניהם של הקצין ר' מנחם מענדל פלאצקיר פו"מ בפוזנא. והנה אחרי מות הגאון בעל צמח צדק, נתמנה הוא על מקומו להיות אבד"ק נ"ש והמדינה, ובתיר רב המדינה ואבד"ק נ"ש ישב ראש בועד המדינה אשר הי' בעיר אויסטרליץ ביום ט"ו אלול שנת תכ"ב (ראה מ"ש במאמרי, עיר העלישוי ורבניה" באוצר החיים שנה ח') וימת אהרן יעקב בנ"ש אור ליום ג' כ' ניסן שנת תלי"א. — מתולדותיו ידענו כי בן ובת היו לו: בנו, האלוף המרומם הראש ומנהיג מהור"ר אריה יהודה ליב מלובלין. (לשון מנהיגי העדה בלובלין מן שנת תס"ט) לקח את גרונא בת הנגיד ר' שמואל מלובלין לו לאשה. וזה האחרון היה חתן ה"ר אליה סג"ל איטינגין, ובנו של הגאון מו"ה ישראל איסרל אבד"ק לובלין אשר אביו הגאון מו"ה משה בעל מהדורא בתרא היה חתן הגאון מהרש"א. בשנת תס"ט כאשר קהל עיר לובלין היתה במצוקה גדולה כי חובותיהם עלו למעלה ראש אשר היו חייבים להכומרים דשם, ולא יכלו לשלם שעבודם שלחו שני אנשים נכבדים למדינת איטליא לקבץ איזה סך עבור קהלתם, את האלוף המרומם הראש ומנהיג מהור"ר ליב בן הרב מהור"ר יעקב זצ"ל אב"ד דק"ק ניקאלשפורג, ואתו עמו, הרב הגדול המופלג קנקן חדש מלא ישן פותח בדברים ודורש מהור"ר פייביש בן מהור"ר יוסף אב"ד דק"ק שידלוב" למען יוכלו לשלם את חובותיהם.

בתו של הג"מ אהרן יעקב אבדיק נ"ש, יא"רית, היתה אשת ר' דניאל מלובלין אשר ילדה לו את, הרבני המופלג הנגיד המפורסם (לשון נכדו הג"מ יעקובקא סג"ל לאנדא בהקדמת נובי תניינא) ר' יעקובקי מבראדי. ושם אשתו פרידא בת הנגיד ר' אריה ליבש שצקס מבראדי (אבי הגאון מו"ה יוסף שצקס אבד"ק

לימים ורך בשנים נתמנה לאבד"ק פיורדא, במקום אשר ישב גם אביו בתחילה על כס הרכנות שמה. (שרת ח"ץ ס"י ק"א). וערך שנת ת"ח נתמנה שוב לאבד"ק שטייניץ אשר במדינת מעהרין, במקום אשר שמש שם ברכנות הרב הגאון מו"ה משה בן הרב החסיד הקדוש מו"ה אלחנן מפיוורדא

אבד"ק בראד"ק). ונח נפשיה דרב יעקב הוא הנגיד ר' יעקובקא מבראד"ק ביום ש"ק ח"י אלול שנת תצ"ז בעיר בראד"ק. ולו שלש בנות: בתו הראשונה ליבא הימה אשת הגאון בעל נודע ביהודה. השנית יוטא היתה אשת נעוריו של הגאון מו"ה מנחם מניס הלוי איש הורוויץ אבד"ק זמיגראד בנו של הגאון מופת הדור מו"ה יעקב יוקיל הלוי איש הורוויץ אבד"ק גלוגא רבתי. — השלישית היתה אשת הרבני המופלג הנגיד ר' יצחק מטרניפול. — גם בן ונכד היה לו להג"מ יעקובקא אבד"ק נ"ש, והוא ה"ר יששכר בעריש מבראד"ק פרנס המדינה של גליל לבוב אשר אביו הגימ זאב וואלף היה אבד"ק סקאליט, ואמו (שמתה בבראד"ק ביום ז' אלול תק"ג) היתה בת הגאון מו"ה יצחק אבד"ק בראד"ק (ראה מ"ש עליו בספרי "כתבי הגאונים" דף י"ט). ושם אשת יששכר בעריש, אסתר בת הרב הגאון מו"ה יעקב אבד"ק אָליק אשר נתמנה לאב"ד שמה, אחרי נסיעת אחיו הרה"ג מו"ה צבי הירש ב"ר עזריאל מווילנא. מח"ס בית לחם יהודה על יו"ד (זאָלקווא תצ"ג) אשר עזב את עירו וארץ מולדתו והלך לו ארצה אשכנז להדפיס שמה את ספרו עטרת צבי על חו"מ (יעסניץ תפ"ב) ואחרי גמרו את ספרו חזר ושב לו למדינת פולין וקבע דירתו בלובלין והיה, אחד המיוחד בבית מתיבתא רבה של הנפטר מו"ה אברהם ב"ר חיים" (לשון הכתובה על שער ספרו בית לחם יהודה זאָלקווא תצ"ג) הוא בית המדרש שהעמיד ה"ר אברהם ב"ר חיים פרנס הועד מלובלין, ונקרא גם היום בשם פרנס בית המדרש. שמה חיבה את ספרו בית לחם יהודה על יו"ד, וימת שם ביום כ"ב אייר שנת תצ"ז. כאמור נתמנה על מקומו שמה בעיר אָליק אחיו הג"מ יעקב, אשר היה חתנא דבי נשיאה כי לקח לו לאשה את בת הגאון מו"ה יצחק בנימין וואלף, אשר בשחרותו היה אב"ד לכל מדינת מרק ועיר ברלין, ובסוף ימיו נתמנה לר"מ דק"ק סלוצק ונח נפשיה דרב יצחק שמה במבחר שנותיו ביום ועש"ק כ"ח חשון שנת תמ"ז הוא חיבר ספר נחלת בנימין (אמ"ד תמ"ב), כעדות הגאון בעל לחם יהודה בסי' (פ"ז סק"ד) שכתב שם: אחי הרב המ' הג' מו"ה יעקב ז"ל, חתן הגאון הגדול מו"ה בנימין בעל המחבר נחלת בנימין. — כאמור היה ה"ר יששכר בעריש פרנס הועד של מדינת רוסיה הנקראת גליל לבוב, וזאת הי' אחרי מות ישראל הוא הפרנס ה"ר ישראל איסרל מוֹאָלקווא הנפטר שמה בערך שנת תק"ט. והוא התייר הגדול הרב הפרנס מוהר"ר איסרל ז"ל מק"ק זאָלקווא (לשון בעל עטרת צבי עה"ת (זאָלקווא תקכ"ג) בפרשת אמור) בן הפרנס ומנהיג בעיר זאָלקווא ה"ר מרדכי ר' ליבוש"ס ע"ש חותנו ר' אריה ליבש הכהן מוֹאָלקווא. וה"ר מרדכי היה בנו של הגאון מו"ה ישראל איסר אבד"ק לובלין בנו של הגאון מו"ה משה בעל מהדורא בתרא חתן מהרש"א. והנה כאשר נתמנה ה"ר יששכר בעריש לפרנס הועד הגליל לבוב דהיינו ליושב ראש בועד המדינה, אז איזה קהלות הראשיות שבמדינה כמו לבוב, זאָלקווא, טיסמניץ, לא היו מודים לו בזאת המשרה ועשו מחאה להרשות על התמנותו, וביום י"ט לחודש יוני שנת תק"י כאשר קרא הפרנס לאסיפה את ראשי המנהיגי המדינה עירה בראד"ק לעשות

מפיוֹרדא, מן שנת ח'י עד שנת תי"ט בערך, ונמצאה חתימתו בפנקס הקהל שמה מן יום ג' ר"ח ניסן שנת תי"ט, וחתום "ישעי" בן הגאון הגדול מהיר שבתו שעפ"טל סג"ל הורוויץ. החונה פה ק"ק שטייניץ. ערך שנת תכ"ד נתמנה שוב לאבד"ק לייפניק, למלאות מקום הרב הגאון מ"ה הלל

בן

הערכה בעניני מסים, אז מנהיגי המדינה של קהלות לבוב, זאָלקווא, טיסמניץ לא באו לאסיפה ולא לקחו חבל בההערכה אשר עשה הפרנס עם שאר מנהיגי המדינה. הפרנס ה"ר יששכר בעריש אשר היה גבר אלים ובעל זרוע גדול" (לשון הגאון בעל נודע ביהודה בזשבותיו מהדו"ק אה"ע סי' ע"ב) וחשוב מאד אצל הרשות ובפרט אצל מושל ושר העיר בראָדי הוא הגראף פאָטאָצקי, היה מעניש את קהל עיר לבוב על ככה, כי צריכים לשלם הרבה יותר מן המס אשר היו משלמים לפנים, וימת יששכר בעריש ערך שנת תקכ"ג בעיר בראָדי. ה"ר יעקב ב"ר שמעיה, מזכירו לשבח בספרו קהלת יעקב דף כ"ו וז"ל: ויששכר לפעולתו... ה"ה... הנגיד שר וטפשו בישראל... מנהיגי המדינה מוהר"ר יששכר בעריש מבראָד, בהרב... מוהר"ר זאב וואלף ז"ל. נכד להגאונים... מ"ה יצחק ז"ל שהי אב"ד דק"ק בראָדי, והגאון מוהר"ר יאקובקי ז"ל שהי אב"ד בק"ק ניקלשפורג, והגאון מ"ה העשיל ז"ל שהי אב"ד בק"ק קראקא... והי יאריך ימיו עם אשתו... אסתר תחי' בת הג"מ מוהר"ר יעקב ז"ל שהי אב"ד בק"ק אָליק נכד הג' בעל נחלת בנימין. — ואלה שמות מטה בית יששכר בעריש: חתנו ה"ר אריה ליבש ה"י ג"כ מנהיגי המדינה מבראָדי. ושני בני יששכר היו: ה"ר צבי הירש רב דחייטים בעיר בראָדי, אשר בשחרותו למד בצוותא חדא עם ה"ר יעקב ב"ר שמעיה, כמבואר בספרו קהלת יעקב דף כ"ו ע"ב. ונח נפשיה דר' צבי הירש ביום כ"ט תמוז שנת תקמ"ט, ונקבר אצל אחיו רב המדינה. ובנו השני היה הרב הגאון מ"ה אריה ליבש בערנסטיין אשר בשחרותו היה אבד"ק זבאריז ובשנת תקל"ה נתמנה לרב המדינה על כל מדינת גאליציא ולודמיר וגליל זאמושטש, ונח נפשיה בעיר מולדתו בראָדי ביום הושענא רבה שנת תקמ"ט (ראה מ"ש בספרי "כתבי הגאונים" דף י"ח ע"ב). ועל בניו ובנותיו של רב המדינה הנקובים בספרי "כתבי הגאונים" שם, יש להוסיף עוד בן ובת: בנו הר' יעקב רב דחבורה של מוכרי קמח (ראה בספרי הנזכר דף מ"ו ע"א) בעיר בראָדי, וימת שם יעקב ביום כ"ו שבט שנת תק"ע. — ובתו היתה אשת הרב הגאון מ"ה מרדכי אבד"ק קאמארני, אשר אביו הגאון מ"ה שמחה אבד"ק דעסוי היה חתן ה"ר משה אשכנזי מבראָדי וימת שם משה ביום י"ג ניסן שנת תפ"ח (וראה מ"ש אודותיו בספרי כתבי הגאונים דף ח' ע"ב, ודף כ' ע"ב. ובמאמרי "עיר דעסוי ורבניה" הנדפס בירחון רבני "אוצר החיים" שנה ששית ס' ח'). ועוד בת היתה לו אשת הר' יהושע נאטאנוֹאה מבראָדי בנו של הר' יעקב נ"ו ובן בנו של הר' יצחק נ"ו מבראָדי, (בספרי כתבי הגאונים" דף י"ט ע"א יש שם טעות הדפוס). — גם נין ונכד היה לו להפרנס ר' יששכר בעריש מבראָדי, אשת הגאון מהו"ש שאל מרגליות אבד"ק לובלין, כערות בעל קהלת יעקב הנ"ל שכתב: בעל נכדו (של הר' יששכר בעריש) מהור"ר שאל... בהרב... מהו"ש מאיר נרו אב"ד דק"ק האָרדנקי (הוא הג' בעל מאיר נתיבים). כל אלה תולדות הקצין ר' מענריל פרנס מפוזנא.

בן הרי דוד, אשר זה האחרון שמש עור בשנת תכ"א ברכנות שמה (מה).
 ביום ב' כ"ח לחודש סיון שנת תל"ג הסכים שם ע"ס לב אריה עה"ת
 (ווילהמרשדאָרף תל"ד) ובשנת תל"ד נתקבל שוב לאבד"ק בומסלא.
 ויהי בנסוע הגאון מו"ה אהרן שמואל קיידנובור מעיר פפד"מ לשבת על
 כס הרבנות בעיר קראקא אז נתמנה הוא בשנת תל"ח למלאות מקומו
 שמה. מתשובותיו אשר שלח משם על פני חוץ, נדפסו איזה מהן בספרי
 רבני זמנו: בשו"ת עבודת הגרשוני סי' כ"ג, אבן השתם סי' ס"ב, חות
 יאיר סי' קצ"ו, קי"ז, רט"ז, רי"ח. חינוך בית יהודה סי' קמ"ה. — בשנת
 תמ"ו נתקבל שוב לאבד"ק פוזנא והמדינה במקום אשר ישב שם לפני
 אביו הגאון זצ"ל. בשנת תמ"ט כאשר חזר מן ועד המדינה אשר ישב
 שמה שלשה שבועות רצופים לפקח על עסקי הכלל, חלה את חליו אשר
 מת בו. ויגע ויאסף אל עמיו בטרם הגיע לימי הזקנה בשנת תמ"ט ושם
 חלקה מחוקק ספון. — מגדולי תלמידיו נודעים לנו רק שנים. האחד
 הוא הגאון מו"ה אברהם ב"ר יהודה ברלין אבד"ק אמ"ד. והשני הוא
 הגאון מו"ה שמואל הכהן שאַטטען מפד"מ מח"ס כים ישועות. — הגי'מ
 ישעי' הלוי הניח אחריו ד' בנים ושתי בנות ואלה הם: בני הראשון היה
 הרה"ג מו"ה שבתי שעפמיל הלוי אבד"ק ווילען הנפטר באותה שנה
 שנפטר בה אביו. ונקבר בפוזנא. — בנו השני הרי' משה והשלישי הרי'
 שלמה וכן אחותם שינדל כולם מתו בימים אחדים בשנה אחת ערך
 תנ"ה. — בנו הרביעי היה הרב הגדול מו"ה אברהם הלוי חתן ר' אברהם
 הלוי פרעסלא ראש ומנהיג בפוזנא. בשנת תנ"ז מצאנו את הרה"ג ר'
 אברהם הלוי שהי' ג"כ ראש ומנהיג בעירו (ואולי אחרי מות חותנו)
 ובשנת תע"ד הי' ג"כ דיין ומר"ץ בפוזנא. בשנת תנ"ט היו לו שבענות
 וחביעות על קהל עירו בנידון שטיח שנפל לו בירושה מן אביו הגאון
 והוא היה צריך בעת ההיא לפרנס יתומים קטנים עם גדולים שנשארו
 מאחיו שמתו. ובעבור זה בא ג"כ מכח היתומים האלו לתבוע את חוב
 אבותיהם מן הקהל, והזמין את אלופי וראשי העדה לפני הועד של ד"א
 פולין בעיר יערסלב בחודש אלול שנת תנ"ט. והנה כאמור היה הרה"ג
 מו"ה אברהם הלוי חוסה גם בצל הכסף, אולם מחמת המלחמות אשר
 שררו אז במדינת פולין מן שנת תנ"ז עד תס"ד נהפך עליו הגלגל,
 ונשאר ביתו ריקם, אז הלך בגולה עד אשר בא עירה אמ"ד. שמה הדפיס
 את הספר „שער השמים פי' על סדר התפילה מן זקינו הגאון בעל השליה,
 בהסכמות רבני וגדולי הדור (אמ"ד תע"ז). אח"כ הו"ל את חרושי הריטב"א
 חמש שיטות, ובסופו הוסיף ג"כ איזה חרושים מן אביו הגאון זצ"ל (שם
 תפ"ח). בשנה שלאחריה הדפיס מחדש את הספר „עמק ברכה" מוקינו
 הגאון עם הוספות רבות ויקרות מאביו ואביו הגאונים, וגם איזה
 חרושים והוספות והגהות על הספר הנזכר אשר הרו והגו רעיוניו (שם
 תפ"ט). וכן הלך מעיר לעיר למכור את ספריו במדינת אשכנז, ובבואו
 עירה פפד"א חלה שם את חליו אשר מת בו. וימת שם אברהם ביום ה'

י"ט

(מה) ראה מ"ש עליו במאמרי „עיר בומסלה ורבניה" (נדפס באוצר
 החיים שנה שמינית ס' ו').

"ט לחודש אלול שנת תק"ד לפ"ק. ואברהם בן שבעים וחמש שנים בצאתו מחרון אף העולם הזה. ולו בן והוא הרב הגדול ר' זאב וואלף הלוי מחכמי הקלוזי באלטונא, אשר שקד על דלתי בית המדרש יום ולילה. והגיע לגבורות וימת שם ביום ש"ק ונקבר למחרתו ביום א' ל"ג בעומר שנת תקל"ו. ועל מצבתו חרות כי היה דור המשיח להגאון בעל השליה (מו), כאמור היה לו להגאון מר"ה ישעי' הלוי שתי בנות: שם האחת שיינדיל אשר מתה עם אחיה בשנה אחת במיתה חצופה תוך ימים אחדים. — והשני אידל היתה אשת האלוף מ' מרדכי כ"ץ אשר מתה בליל ה' י"ב לחודש אלול שנת תפ"א בעיר קראטשאין ותקבר שם. ולה בן אשר מת על פניה ושמו ר' שבתי שעפמיל כ"ץ בקראטשאין.

והנה במות הגאון מר"ה ישעיה הלוי אבד"ק פוזנא, וירתק חבל הכסף המה הרבנים יושבי על מדין ותרין גלת הזחב המה הגאונים המצוינים אשר עמדו לנס עמם ולתפארת קהלתם, ונפסקה שלשלת היוחסין מן משפחת בית אברהם הלוי הורוויץ בעל עמק ברכה, אשר העמידה מקרבה רבנים גדולי הדור איתני עולם דור אחר דור זה חמשה דורות. אשר שמשו ברבנות בקהלות היותר גדולות והיותר חשובות בישראל. — אולם התחילה מחדש להתפתח המשפחה הרמה והנשאה הלזו ויצא פרח חדש מן הגאון מר"ה פנחס הלוי הורוויץ מקראקא, אשר התחילה ממנו תקופה חדשה: ימי הילדות, ימי הגבורה וימי הזקנה, אשר ינקותיו לא יחדלו להצמיח עוד נציעים ושתילי זיתים פרי קודש הלולים לכבוד ולתפארת עד ימינו אלה. —

בנו השני של רבנו הקדוש "השליה" הי"ר יעקב הלוי מקראקא אשר בן זקונים הוא לו, ואותו אהב אביו מכל בניו ואליז ערך את מכתבו מא"י, אשר בו יספר לדור את כל הקורות אותו בימי נסיעתו עד אשר בא שערי עיר הקודש ירושלים, אשר נשאר לנו עד היום. — והנה בשנת שס"ו כאשר נתמנה הגאון הקדוש בעל השליה לאבד"ק פפד"מ הי"ר הר' יעקב נער צעיר לימים ורך בשנים, אשר ראשי ומנהיגי העדה של קהל פפד"מ התחייבו עצמם לשדך אותו כפי ערכו ולהשתדל בעבורו זכות אורח דהיינו רשיון לגור שמה, וכל זאת יהי על הוצאותיהם. אף הוא היה חתנא דבי נשיאה כי לקח לו לאשה את שרה בת הגאון מר"ה אליעזר חיות מגדולי חכמי קראקא, הנפטר שם ביום ועש"ק כ"ז לחודש סיון שנת שפ"ג, בנו של הגאון המפורסם מר"ה יצחק חיות אבד"ק פרג בעל אפי רברבי, בהיותו עוד רך בשנים הי' נמנה בין הדיינים של עדת עיר קראקא. גם היה שמה נבאי ממונה על הצדקות, בתור זה חתם בפנקס הקהל בקראקא ביום ה' לסדר, ולמען תספר באזני בנך שנת נשמה (שצ"ח) וכן נמצא חתימתו שם מן חודש כסלו שנת שצ"ט. בשנת שצ"ו התחיל לסדר את פירוש התפילה, שער השמים מאביו הגאון זצ"ל, ולקח הסכמות מרבני הועד של ד"א פולניה ובראשם הגאון בעל הכ"ח. בשנת ת"ב כבר היה מסודר לרפוס ואז לקח שוב הסכמות מרבני הדור ובראשם הגאון בעל מגיני שלמה אשר היה ר"מ בקראקא בעת ההיא.

אך לדאבון לבו לא עלתה בידו להדפיסו כי בזאת חנוכה שנת ת"ג נת
נפשיה דרב יעקב בטרם מלאו לו ארבעים שנה. ואלה הדברים הכתובים
בפנקס ח"ק בקראקא: "ואת נשמת האלוף התורני בנן של קדושים מהר"ר
יעקב בן הגאון החסיד מהר"ר ישעי' הורוויץ. בזאת חנוכה ת"ג לפ"ק"
ולו בן גדול בתורה הוא הרה"ג מ"ה ישעי' הלוי מח"ס "בית הלוי" על
חור"מ (וויניציה תכ"ו). בעוד היות מל ילדות עליו מת אביו ועזב
הלוי את עיר מולדתו קראקא. ובא לו עירה בריסק אשר במדינת ליטא.
שמה הקשיב לקח מפי הגאון מ"ה משה כ"ץ (אשר אביו הגי'מ פסח ה"י
בנו של הגי'מ תנחום בן הגאון מ"ה יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף) אשר
היה אבד"ק בריסק בעת ההיא. ואחרי מותו למד גם אצל הגאון מ"ה
יעקב שור אשר מילא אחריו שמה לשבת על כס הרבנות בעיר בריסק,
והמה היו מוריו המובהקים. אח"כ למד גי'כ אצל הגאון האדיר מ"ה משה
ז"ל בעל חלקת מחוקק על אה"ע אשר ה"י גי'כ אבד"ק בריסק בטרם
שנתקבל לאבד"ק ווילנא. — שמה הרביץ תורה ברבים. ונאספו אליו
העדרים צאן קדשים המה הילדים לרוות צמאונם ממי בארו בהליכות
התלמוד והפוסקים. בשנת תש"ו בצאת ישראל בגולה מעיר ווילנא על
ידי תרועת מלחמה, עזב אותה גם הוא והלך בגולה עד אשר בא לעיר
פירארה אשר במדינת איטליא, ושמה מצא את המנוחה השלימה שה"י
רוצה בה. בשנת תכ"ו הכיז לכית הדפים את ספרו "בית הלוי" (וויניציה
תמ"ו) בהסכמת רבני דורו. משם חזר ושכ לו לארץ מולדתו היא מדינת
פולין למכור את ספריו, וימת באחת הערים בשנת תנ"ה. איפה מת
ונקבר אין אנו יורעים.

בתו של הגאון בעל השליה ששמה נחמה היתה אשת הרב הגאון
מ"ה חיים פייבל בן הגאון הגדול מ"ה דוד זכריה המכונה
מענדלן (זה האחרון כנראה ה"י אבי הרה"ג מ"ה נפתלי מח"ס "סדר
השלחן" על הלכות ברכות המזון. המובא בב"ח אורח סי' קצ"ב ובמגן
אברהם שם סק"א. ונדפס פעם ראשונה עם "סדר המזון" שחיבר הגאון
מ"ה נתן נטע שפירא (הראשון) בעל מבוא שערים (וויניציה שפ"ג)
ופעם שנית בווארשא תרפ"ב) אשר חתם עצמו בהקדמתו שם: "אמר
הצעיר נפתלי כל ימי נתנדלתי על ברכי אדוני אבי מורי ורבי החכם עדיף
מנביא כבוד הגאון מהר"ר דוד זכריה זצלה"ה" (הנקרא רבי מענדל").
ראשית לימודו בתורה היתה אצל אביו הגאון. אח"כ הקשיב לקח מפי
הגאון המפורסם מ"ה משה חריף (הראשון) מקרעמניץ (מז). בשנת שס"ו
כבר היה אחר הנשואין, וכאשר נתמנה חותנו (השליה) לאבד"ק פפד"מ, נסע
גם הוא עם אשתו יחד עם חותנו לגור שם. מנהיגי העדה של קהל פפד"מ
התחייבו להמציא לו ולאשתו זכות אורח לגור שמה, ואם לא מתחייבים
המה לשלוח אותו ואת אשתו בחזרה עירה אוסטרזא אשר במדינת וואהלין
על הוצאותיהם (מח). הוא הדפיס את הספר "שפע טל" וכתב הקדמה
בראשו (האנוני שע"ב). כן הו"ל את חמשה חומשי תורה עם ג' תרגומים
ועם

(מז) ראה בהגה לפרש"י פרשת בחקותי כ"ו פסוק ח'.

(מח) בכתב הרבנות אשר נתנו לו קהל עיר פפד"מ.

ועם פרש"י על פי השואה מפרש"י כתי' שהי' בידו, וגם הוסיף בתוך פרש"י איזה הערות והנהות בתוך מאמר המוסגר, ורוב דבריו הוא מה שקיבל מפי חותנו הנאון השליה (האנוני שע"ד) ואיזה דבר ממה ששמע מפי רבו הנאון מהר"ם חריף (מט). שנת שיף בערך, נתמנה לאבד"ק בומסלא (נ). משם נתקבל שוב לאבד"ק קרומויא אשר במדינת מעהרין, ושם מת. בפנקס ח"ק בעיר קרומויא נרשמו עליו שמה אלה הדברים: „את נשמת הנאון האלוף בתורה אב"ד וראש ישיבה מ"ה חיים פייביל בן מוהר"ר דוד זכריה זצ"ל. בעבור שהאיר עיני העדה הקדושה במאור תורתו, והוכיח עמים במישור בדרשותיו, והגין על הדור בחסידותו והי' אב בחכמים" (נא). את יום ושנת מיתתו אין אנו יודעים בדיוק, אבל זאת ידענו בכירור כי בשנת ת"ט כבר נפקד מקומו בין החיים. כי בשנה ההיא הדפים גיסו הנאון מוהר"ר שעפטיל את ספרו ווי העמודים, ומביאו בספרו וכותב על"י ז"ל" (נב). כל אלה תולדות בית אברהם הלוי בנו השני של הג"מ שעפטיל מו"ץ בפרג.

בנו השלישי (של הג"מ שעפטיל הלוי דיין בפרג) אשר שמו היה ישעיה לא ידענו דבר ברור מי הוא, יען הרבה אנשים נמצאים בעת ההיא בפרג אשר בשם ישעיה היו נקראים. ואולי הוא הר' ישעיה הלוי הורוויץ אשר בנו הר' יצחק נפטר בפרג בחודש שבט שנת ש"ן (מק"פ). או הוא הקדוש הר' ישעיה הלוי, ראש ומנהיג בפרג, נהרג על קידוש השם ובא מת בעגלה. ביום ועשי"ק ט"ו לחודש כסלו שנת שס"ז. ואזה המורים חרותם על לוח מצבתו בפרג (גל עד סי' קכ"ט).

מוהר"ר ישעיה הלוי הורוויץ.

פה טמון, איש חסיד ישר ונאמן, שנים רבים היה מנהיג הקהלה. קולו היה ערב בתחנונים ובתפילה. לעני ורש חלק מעצמו מעולה. על קידוש השם מסר גופו, ובא מת בעגלה, נשמתו למעלה עלה. יום ועשי"ק ט"ו כסלו שס"ז. ועתה נשוב לדבר משלש בנותיו של הג"מ שבתי שעפטיל הלוי מו"ץ דק"ק פרג. בתו הראשונה, רבקה אשת חיים, אשר בשנת ש"ו כבר היתה אחרי הנשואין, היא רבקה בת ר' שבתי הדיין ומנהיג בפרג, חתן הנשיא עקיבא מאובין כ"ץ אשר מתה שמה בחודש תמוז שנת שליט (מק"פ). השניה מינדל לא ידענו אשת מי היתה. והשלישית הענדיל, נראה כי היתה אשת הר' יצחק הלוי הורוויץ בן הר' יוסף הלוי הורוויץ, אשר בשנת שט"א נבחר לראש ומנהיג בפרג. ולבי אומר לי כי אביו הר' יוסף היה אחי הג"מ שעפטיל הלוי הורוויץ מו"ץ בפרג, בנו של ר' ישעיה הלוי הורוויץ אבי משפחת בית הלוי איש הורוויץ עד היום הזה. ושני אחים

(מט) ווי העמודים פכ"ז.

(נ) על מצבת בנו הנפטר בפרג יום ד' ה' שבט שנת שפ"א חרות: בן

הרב המובהק מוהר"ר חיים הנקרא פייביל ר"מ ואב"ד בק"ק בומסלא-ואגפיה

(גל עד סי' מ"ו). —

(נא) ראה מאמרי הנ"ל עיר בומסלא-ארבניה סי' ד'.

(נב) ווי העמודים פכ"ז. —

אחים האלו התחתנו זה עם זה, והג'ם שבתי שעפסיל הלוי נתן את בתו הענדיל ליצחק בן יוסף אחיו לו לאשה. בכתבים הישנים של הרשות בפרג מצאנו, כי ביום י"ד לחודש יולי שנת ש"פ, קנו הנכאים דבית הכנסת של רב פנחס, הבית אשר היה סמוך לבית הכנסת, מה שהיה שייך לפנים לר' ישראל הורוויץ, ולמרת הענדיל אלמנת ר' יצחק הורוויץ. כנראה היא בתו השלישית של הג'ם שבתי שעפסיל הלוי דיין בפרג. ובעלה הר' יצחק כנראה הוא הר' (יצחק) אייוק הלוי הורוויץ אשר העמיד תלמידים הרבה ויהיה דיין ומריץ בפרג ונח נפשיה שמה בחודש שבט שנת ש"פ. ואולי הוא אבי הר' יוסף ישעיה (בן מר' יצחק) סג"ל הורוויץ דיין מרלי בפרג, הנפטר שם בחודש כסלו שנת שפ"ו. ולו בן ששמו יצחק אשר היה גם בן דיין בפרג יותר משלשים שנה, וימת שם יצחק בחודש אלול שנת שצ"ט (מק"פ). —

כל אלה תולדות הר' ישעיה הלוי הורוויץ מפרג, אבי משפחת בית הלוי איש הורוויץ עד היום הזה.

אם הקדוש ה"ר ישראל ב"ר ישעיה הלוי הורוויץ הי"ד, הנשרף יחד עם חתנו הר' משה בר' יואל ביום ועשיק לסדר, ואחם עלו לשלום אל „אביכם" ביום כ"ז לחודש כסלו שנת שכ"ט, ויצאה נשמתם בתפלת „שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד" היה ג"כ בנו של הר' ישעיה בר' משה הלוי מפרג, לא אוכל לברר כעת. בפנקס הזכרות נשמות של בית הכנסת דרב פנחס בפרג נרשמו עליהם אלה הדברים: את נשמות הקדושים והמהורים של סטראקאניץ... ישראל בן ר' ישעיה הלוי וחתנו משה בן ר' יואל.. שעמדו בנסיון וקדשו ד' ברבים הי"ד, ויען כי נרשם שמה כי היו מעיר סטראקאניץ ולא מפרג, אפונה מאד אם הקדוש הר' ישראל הלוי היה בנו של הקצין ר' ישעיה בר' משה הלוי הורוויץ.

ואלה הטורים חרותים על לוח מצבתם שמה (גל עד ס' קכ"ב).

פ"ג אפר הקדושים, ישראל בר' ישעיה הלוי הורוויץ, וחתנו ר' משה בר' יואל, שמסרו לשלהבת אש נפשם, וברבים קדשו השם להיות גופם טהור בלי אשם, כוננו שניהם לחשם בקול „שמע ישראל" רחשם, ליצא נשמתם באחת בקשם, כי בכל תורת משה אין להם להאשם. והגיע תפארת „ישראל" אל ארץ אופל, וגם „משה" נגש אל ערפל.

יום ועשיק כ"ז כסלו שכ"ט לפ"ק.

התולדה השניה.

ה'ר אהרן משולם המכונה זלמן ב"ר ישעיה הלוי איש
הורוויץ מפרג.

(נולד ערך שנת ר"ל, ונפטר בש"ק ז' אלול שנת ש"ה ז).

אחד מן האנשים המצוינים, מאבירי העשירים אשר בפרג בימים
ההם ובזמן ההוא, היה ה'ר אהרן משולם זלמן הלוי איש הורוויץ. הוא
היה מגדולי העיר ונכבדיה בעל בעמיו, נגיד ונדיב עתיר נכסין, מנשילי
הכסף ואילי הזהב, וחשוב אצל המלך. עוד בחיי אביו ה'ר ישעיה הלוי
היה הוא איש אמיד מופלג בעשירות וקצין עם. לו היו מסחרים גדולים
גם עסק בהלואות, ואיזה פעמים בשותפות עם אחיו. בשנת רנ"ח מצאנו
בכתבים הישנים של הרשות, כי לאשתו היתה איזה עסק בשותפות עם
גיסה יעקב. בשנת ר"ס נענש ה'ר אהרן משולם ואחיו ה'ר פנחס מאת
הרשות עונש ממון, ופשרם המלך מן העונש הלזה. הוא היה גביר לאחיו
נגיד ונדיב. לו היו שלשה בתים ברחוב היהודים אשר היתה נקראת רחוב
הזהב (יען היהודים אשר דרו שמה היו עשירים ובעלי הון). בשנת רע"ז
כאשר אש יצאה מביתו הגדול של ה'ר זלמן הורוויץ בליל ש"ק, ונשרף
כמעט על כולה, אז באו הנוצרים לא לכבות את האש הגדולה, רק לשלול
שלל ולבזבז. כל הנכסים והמשלשלין אשר הצילו היהודים, נגבו שכניהם
הנוצרים ונטלו לעצמם. כאמור היה הוא מופלג בעשירות אשר היו
אומדין את רכושו בשנת רצ"ג על סך ארבעים אלפים שאָק מיוזנר גראָשען
(סכום עצום לפי מושגי הימים ההם) מלבד השלשה בתים, דהיינו בית
גדול מאד ושני בתים קטנים. אחרי מות ה'ר ישעיה אביו היה הוא ראש
משפחת בית הלוי הורוויץ בפרג ונכבד מכל אחיו כי הון ועושר בביתו
וצדקתו עומדת לעד. במות אביו אשר נתן לכסף מוצא להמדפיסים בפרג
להדפיס את החומשים עם פרש"י ז"ל, ואחרי אשר כבר נגמר הספר
בראשית ושמות, אָז בקשו המדפיסים את בנו הגדול ה'ר זלמן הלוי
הורוויץ שיעמוד תחת אביו להוֹזיל להם את הכסף הנצרך להדפסה
לגמור את השלשה ספרים האחרונים, אבל הוא סירב בדבר ושבתה
ההדפסה כשתי שנים.

והנה המשא הכבד שהיה עמוס על היהודים תושבי פרג בימים ההם,
לא הוטלו מאת המלך והמשרה ישר על כל איש ואיש מהיהודים,
רק הרשות הטילה סכומים מסוימים על כל העיר בכלל, וגביית הסכומים
המרוכים האלו, כפי מכסת בתי אבות ולפי ערך מעמדם ורכושם נמסרה
לראשי הקהלה ומנהיגיה. משעם הממשלה היה הכח מאת ראשי הקהלה,
לעשות ההערכה על כל יחיד ויחיד מבני קהלתם לפי אומד דעתם.
מנהיגי קהלת פרג מסרו את ההערכה להממשלה והיא עשתה את
שלח, לגבות הסכומים כפי ההערכה מכל יחיד ויחיד. הסדרים האלו
היו למקור תגרה ומריבה לאין קץ וקטשות לאין תכלית. את ה'ר אהרן
משולם זלמן אשר היה מופלג בעשירות ואולי יותר מכל בני עירו
העריכו

העריכו ראשי העדה בסכום גדול רב מאד, אולי עוד יותר כפי ערכו. ור' אהרן משולם זלמן ראה בזה גזל משפט ועוות הדין, בעבור זה היה לו בשנת רפ"ד דין ודברים טענות ותביעות עם ראשי העדה עד אשר נתפסו ע"י ראש העיר פראג ויועציה. —

כאמור מצא ר' אהרן משולם זלמן חן בעיני המלך ודבריו היו נשמעים אצלו. בשנת רפ"ה נתן המלך לודוויג פתשגן הכתב, כי בכל עת וזמן צריכים להיות שני מנהיגים ורב אחד (ר"מ או מו"י) ממשפחת בית הלוי הורוויץ בפרג, דהיינו מן בית אהרן משולם זלמן הורוויץ, שהיה מכונה אצל הרשות בשם זלמן מונק או מונק סתם. כנראה על ידי הכח והעז של המלך, מינה ה"ר אהרן משולם את אחיו ה"ר זעלינגן הלוי למנהיג העדה, וכן את אחיו השני הרב הגאון מו"ה שבתאי שעפמיל למנהיג ולדיין הקהלה בעירו. הדבר הזה עשה רושם גדול בקהל עדתו, ועל ידי צרות עין וגם כי בא עליהם בכפיה ממעם המלך, התנברה המחלוקת בעיר ההיא, ונחלק העם לשני מחנות. יותר מארבע מאות איש ובראשם הרב הגאון הגדול מו"ה אברהם בן ה"ר אביגדור אבדיק פרג (נג) היו

(נג) הגאון מהו' אברהם ב"ר אביגדור אבדיק פרג, אין זה הגאון מהו' אברהם ב"ר אביגדור קרא, שהיה ג"כ אבדיק פרג וחי כמאה שנה לפניו, כי זה איש אחר רק שמותיהם ושמות אביהם הי' שווין. הג"מ אברהם ב"ר אביגדור קרא נפטר בפרג ביום ט' אייר שנת קצ"ט, לא כן זה השני נפטר שם ביום כ"ז תשרי שנת ש"ג לפ"ק. הגאון מו"ה אברהם ב"ר אביגדור היה מרבני גדולי הדור, אדם גדול ומופלג בתורה, וחבר ביאור על רש"י ז"ל, והגהות טור או"ח בהגהות מופלאות. והעמיד תלמידים הרבה, והיה בקי בכל שבע חכמות והיה ראש ישיבה ואב"ד פה ק"ק פרג, ועלה אל אלקים בשנת ש"ג (לשון בעל צמח דוד בח"א שנת ש"ג). מתלמידיו היו הר' אברהם יפה אבי הגאון בעל הלבוש, והשתדלן הידוע הג"מ יוסף יוזלמאן בן הג"מ גרשון לואנץ המכונה בשם ר' יוזלמן מראססהיים. כאמור חיבר ביאור על פירוש רש"י על התורה אשר נשאר בכתובים, אבל מן ביאורו נזכרו רק איזה דברים בספר דבק טוב (קראקא ש"ן) ובספר מנחת יהודה (לובלין שס"ט). אולם הגהותיו על טור או"ח נדפסו בטור או"ח דפוס אויגשבורג שנת ש' מקוצרות מאד ומלוקט ע"י תלמידו ר' יעקב בר' ברוך (ואולי זה האחרון הוא הר' ברוך בר' יוסף, אשר עמד לימין הגאון ר' יעקב פולק בנידון הריבות אשר היו לו עם הגאון מ"ה אברהם מינץ אבדיק פאדוואה, כמבואר בסוף תשובות הגאון מהו"ר יעקב פולק). והגהותיו על טור יו"ד היו למראה עיני הרמ"א ומביאו בדרכי משה יו"ד ס' קי"ג, סק"ג, וכן בתורת חטאת כלל ע"ה ס' ט"ו. על המאורע בשנת ש"ב אשר גזר המלך לגרש את היהודים מעיר פרג, יסד סליחה, „אנא אלקי אברהם" המתחלת עם הדברים, משנאינו ירחקנו ממשכנותינו להרחיק. הגאון חיד"א מביאו בספרו שם הגדולים ח"א ס' צ"ד, אבל שגה שם במה שכתב כי היה חבירו של הגאון מהר"י מברונא אשר חי כמאה שנה לפניו. ודע כי מהר"א מפרג המובא בשו"ת מהר"י מברונא והיה חבירו ועמיתו, הוא הגאון מו"ה אליה מפרג, ולא הג"מ אברהם דגן אשר נפטר בשנת ש"ג, ודי בזה. — ואודות הג"מ אליה מפרג כתבתי במקום אחר את כל ונוכחת, ואין כאן מקומו. —

היו לצד אחד, וכל משפחת בית הלוי הורוין עם האנשים אשר היו כסופים לדם ועוד אחרים. אשר עמדו לימנם, היו הצד שכנגדם, וכה התגברה המחלוקת עד אשר באו ג'כ פעם אחת לידי הכאה. כי בשנת רצ"ד שרט ר' זעליגמן הלוי אחיו של ה"ר אהרן משולם זלמן הורוין, והכה על הלחי את הרב הגאון מ"ה יהושע אלטשוהל, והובא הדבר לפני המלך פרדינאנד, אשר צוה ביום כ"ה לחודש אפריל שנה ה'ל לענוש את ר' זעליגמן על הדבר הזה. — בעת ההיא כבר היתה משפחת בית הלוי הורוין בפרג מרובה באוכלוסין מגדולי העיר ונכבדיה ועשירי עם. לומדים מופלגים ותלמידי חכמים מובהקים. גם היה להם בית הכנסת מיוחד ברחוב יאזעפשטאדט, בביתו של וועקסלער בשטח העליון. אבל ע"י הקטניות והמריבות האלו וע"י שנאת חנם וצרות עין, הלשינו איזה מלשינים ומוסרים על ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי הורוין לפני הרשות בחודש מאי שנת רצ"ג, כי נמצא אצלו מכתבים וכתבים שהמה נגד הממשלה והוא בוגד במדינה. את המלשינות הללו ערכו ישר לפני המלך פערדינאנד, וביום חמשה לחודש מאי שנה הנזכרת צוה המלך לקחת את כל הכתבים הנמצאים אצל ה"ר אהרן משולם הלוי הורוין ולעשות רשימה מהונו ורכושו. ולקחת הכל לבית הרשות, ולראות בעין פקוחה שלא ישמון שום דבר. ולשמור אותו מאד שלא יעקר מקומו למען לא יוכל לברוח מארצו. הרשות עשתה את שלה. וביום כ"ה לחודש מאי כתבה אל המלך את אלה הדברים: כל הכתבים הנמצאים אצלו אין בהם שום דבר אשר הוא נגד הממשלה והמה דברים של מה בכך דברים הנוגעים לו לבדו. רק כתב אחד מצאו אצלו חתום בחתימת ידו ובחתימת עוד מנהיג אחד מפרג. בענוש מאה שאק אם אחד יבגוד בחבירו. הרשות לא מצאה בזה שום דבר המחייב לענוש אותו. הרשות שמה את ששה האנשים המלשינים בבית הסוהר. ביום 10 לחודש יוני שנת רצ"ג צוה המלך להמתין עם המשפט הלוה ער אשר יבוא הוא עצמו לעיר פרג ועיין בדבר. אך יראו שהמדובר לא ישמין את כתביו. הונו ורכושו, וגם ישימו עינם עליו שלא יוכל לברוח. בין הכתבים אשר לקחו בעת ההיא מן ה"ר אהרן משולם הלוי הורוין אל בית הפקידות, נמצא ג'כ פתשגן הכתב אשר נתן המלך לודוויג לה"ר זלמן הורוין. כי בכל עת חזן צריכים למנות שני מנהיגים ורב אחד מן משפחתו. אח"כ כשיצא לאור צדקו כי חף הוא מפשע, ורק שונאיו הוציאו עליו דיבה. החזירו לו את כל כתביו והונו ורכושו, רק את פתשגן כתב דת המלך הנזכר אודות רשיון של משפחת בית הלוי הורוין לא החזירו, וזאת בשם פעלו מתנגדיו אצל הרשות. ה"ר אהרן משולם עשה מחאה אודות הדבר הזה לפני המלך. ביום כ"ד לחודש דעצעמבער שנת רצ"ד יצא דבר מלכות אל הרשות בפרג, להחזיר לה"ר אהרן משולם הלוי את פתשגן כתב המלך אשר קיבל בזמנו מאת המלך לודוויג בלי שום מעצור. כאמור גברה המחלוקת בעת ההיא בפרג בין ראשי העדה ומנהיגיה, ובין משפחת בית הלוי הורוין אודות הרשיון אשר קיבל ה"ר אהרן משולם בנידון מינוי רב וראשי העדה. ומהומה ומריבה גדולה היתה בעת ההוא בעיר הזאת, ונשלוח ספרים אל כל רבני הדור אשר במדינת פולניה ואשכנז

ואשכנו בדבר הזה לעשות שלום בעיר. הרבנים ממדינת אשכנז וכן רבני עיר פוזנא קרית פולניה הגדולה, כתבו לפרג, להציע את כל הדברים האלו לפני אנשי אמת אוהבי שלום. אז בחרו ראשי ומנהיגי העדה את הרה"ג השתדלן הידוע מו"ה יוסף יוזלמן ב"ר גרשון מעיר ראָססהיים אשר במדינת עלזאס. אשר ה"י חשוב בעיני הקיסר של ארצות אשכנז, ומצא חן וחסד לפניו כל הימים, שהוא עם הגאון מו"ה אברהם ב"ר אביגדור יעשו תקנות בעירם בדבר מינוי מנהיגים ורבני העיר, לבל יהיו עוד שום איש לבוא עליהם בתקיפין ובאלמות משעם המלך ושריו. בשנת רצ"ד בא הרה"ג השתדלן הידוע ר' יוסף איש ראָססהיים עירה פרג לגדור גדר ולתקן תקנות בהעדה הזאת. יחד עם הגאון מו"ה אברהם אבד"ק פרג עשה כ"ג תקנות אודות בחירת ראשי העדה ומנהיגיה ומנוי רבניה. אך אנשי בית הלוי הורוויץ לא שבעו רצון מזה כי זאת היתה נגד דעתם ורצונם, ומאד חרה אפם כי בא איש יהודי מארץ נכריה לעשות סדרים בעירם בלי לשאול את פיהם. אש המחלוקת לא שקטה, וראשי העדה כתבו עוד הפעם לרבני מדינת לועז היא מדינת איטליא ולרבני מדינת אושטרייך לתבוע עלבונם של רבם האב"ד הגאון מו"ה אברהם ושל השתדלן הידוע ה"ר יוסף איש ראָססהיים. כנראה גם דבריהם לא עשו פרי, והמריבה לא חדלה. עד שנת ש"ב, כי אז צוה המלך לגרש את כל היהודים מפרג לכד חמש עשרה משפחות אשר ניתן להם רשיון לדור שם עוד שנה תמימה, ובראשם הרב הגאון מו"ה אברהם אבד"ק פרג ומשניהו הר"מ דפרג הגאון מו"ה יהושע אלששוהל, והשלישי ה"ר אהרן משולם הלוי הורוויץ, אז חדלו המריבות והמחלוקות בפרג.

כאמור היה ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי בשנת רצ"ד בסכנה גדולה ע"י המלשינות והעלילות והמסירות אשר הלשינו עליו לפני המלך כי הוא בוגד בארצו ונמצאים אצלו כתבים נגד הממשלה. כנראה נדר אז בעת צרה כי אם יצא לחפשי ויצא לאור צדק, יבנה בית הכנסת לכבוד המקום יתברך. וכאשר הוברר צדקתו כי חף הוא מפשע ורק אויבים הוציאו עליו שם רע אז בנה בית כנסת חדש בשנת רצ"ה בעיר פרנ, הנגמר על ידי אחיו ה"ר פנחס הלוי, ויען כי אין המצוה נקראת אלא על מי שגמרה בעבור זה היא נקראת ע"ש אחיו ר' פנחס, היא בית הכנסת דרב פנחס (פינחס שוהל) בעיר פרג עד היום. למזכרת נצח הוקם לוח זכרון בכותל מערבי של בית הכנסת לשם מיסדה הראשון ואשתו הנדיבה, ועליו חרותים השירים האלו:

„וילך איש מבית לוי ושמו אהרן משולם, במעלות
רוח נדיבה עלה בסולם, הלך בעקבי אבותיו, הנסיכים
והסגנים, ובנה בית הכנסת הזה המפוארת בבנינים.
ואשתו בת ר' מנחם מרת נחמה, לעזור כנגדו ובעבור
זכרון הנשמה. שנת רצ"ה החל המלאכה ונגמרה לכבוד
ד' יתעלה ולכבוד התורה, פה קהלת הקודש פראג
המעטירה. עיני ד' עליה זכירה עם שמירה. אהרן
משולם ב"ר ישעיה הלוי ז"ל המכונה זלמן הורוויץ.”

בבית

בבית הכנסת הלזה היו גנוזים בגדי הקודש בגדי השרד של המקובל הגדול המפורסם, אשר קידש את ד' ברכים מריה שלמה מולכו הי"ד, בעדות הגאון בעל "תוספות יום טוב" בספרו דברי חמודות הלכות ציצית אות כ"ה. — בית הכנסת דרב פנחס היה קנין ואחוזה עולם של משפחת בית הלוי הורוויץ בכלל, וליוצא חלציהם של ה"ר אהרן משולם ואחיו ה"ר זעליגמן הלוי בפרט. כי בהתקונים הנמצאים בפנקס בית הכנסת הלזה משנת ש"ט, ומאושרים ומקוימים מן רפני עיר פרג דהיינו מהר"ל מפרג, בעל כלי יקר והשל"ה, כתוב לאמור: כי שנים עשר נשיאים הנקראים "בשרי הקהל" צריכים לבחור שיהיו גבאים בבית הכנסת הלזה וזאת להצאין. ששה מהם מיוצאי חלציו של ה"ר אהרן משולם ואת הששה הנותרים מיוצאי חלציו של ר' זעליגמן הלוי (אחיו). גם צריכים להיות ארבע גבאות (נשים) עבור עזרת נשים וגם זאת רק לחצאין יוצאי חלציהן של האחים הנזכרים.

בשנת שלש מאות וארבעה, נתן המלך רשיון לחמש עשרה משפחות הנזכרות לגור שם כבתחילה והוסיף עליהם כהנה עוד ט"ו משפחות אחרות, ובראשם הגאון מריה יהושע אלטשוהל (כי בינתים נפטר והלך לו לעולמו ביום כ"ז תשרי שנת שי"ג ה'ג"מ אברהם ב"ר אביגדור אבד"ק פרג) ר"מ דק' פרג, ואחריו לוי, הוא ה"ר אהרן משולם זלמן הורוויץ. את שמו וזכרו מצאנו בכתבים הישנים של הרשות מיד אחרי שמות רבני העיר, בראש אנשי העיר ההיא, יען גדול ומהולל מאד היה שמו של ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי איש הורוויץ, לא רק אצל אנשי קהלתו, כי גם אצל הרשות. כנראה השתדל ה"ר אהרן משולם אצל המלך להשיג את הרשיון הלזה גם עבור עוד ט"ו משפחות אחרות, אשר בתיכם נמצא גם שם בנו ה"ר ישראל הלוי בפעם הראשונה, ובכ"ן חבין מה שחרות על לוח מצבתו ועל מצבת בנו ה"ר ישראל, כי הלך תמיד בהשתדלות בעובי הקורה, ומסר נפשו על עמו ישראל. ויגוע אהרן משולם ויאסף אל עמיו בשם טוב העולה על כלנה, ביום שי"ק ז' לחודש תשרי, ונקבר למחרתו ביום א' ח' תשרי שנת ש"ה (נד).

ואלה הטורים חרותים על לוח מצבתו שם:

אהרן משולם ב"ר ישעיה הלוי ז"ל איש הורוויץ.
פה נשמן אדוני ארץ, גודר גדר ועומד בפרץ עם
וקראו למקוננת במרץ, אבד חסיד מן הארץ, והלך
תמיד בהשתדלות בעובי הקורה, וכנה בית הכנסת
מפוארה, לכבוד המקום יתברך ולתפארה, כי ממנה
תצא תורה, והיו עניים בני ביתו יהודים, וזכותו
יעמוד בעת צרה לשרידים, הן צדיק תמים בארץ

ישלם

(נד) בגל עד ס' כ"ד העתק לוח מצבתו כי נקבר ביום א' ח' אלול שנת ש"י. וזה טעות דמוכה כי בשנת ש"י היה יום ח' אלול ביום ד' ולא ביום א'. אולם בשנת ש"ה חל יום ח' אלול ביום א' א"כ נפטר והלך לו לעולמו בשנת ש"ה, וכן נראה מכתבי הרשות הישנים כי בשנת ש"ה לא הי' עוד בחיים. —

ישלם. האלוף כמר אהרן משלם ב"ר ישעיה הלוי
ו"ל הורוויץ. נפטר ביום ש"ק ז' אלול ונקבר ביום
א' ח' אלול שנת (ש"י) [ש"ה] לפ"ק.

והוא אבי הרב הנגיד הקצין בעל בעמיו ה"ר ישראל הלוי איש
הורוויץ מפרג, אשר זכה כי יצאה ממנו שלשלת גדולה של חכמים
וסופרים אדירי התורה, ומהם רבני גדולי הדור, גאוני מצוינים עד ימינו
אלה, ויבואר אודותיו להלאה בארוכה בתולדה הבאה היא תולדה השלישית.
כנראה עוד בן היה לו ושמו משה אשר בשנת ש"ו היה דר בבית דודו
אחי אביו ר' יעקב הלוי איש הורוויץ. ואת שם משה מצאנו עוד נזכר
בכתבי הרשות הישנים בשנת ש"ט בפרג. ודי בזה.

ודע כי בימים ההם ובזמן ההוא, היה דר בפרג עוד איש אחד ושמו
זלמן הורוויץ אבל אין להחליף אותו עם ה"ר אהרן משולם שהיה
מכונה ג"כ בשם זלמן הורוויץ כי זה איש אחר אשר רק שמותם היו
שווין. כאמור נפטר ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ בשנת
ש"ה, לא בן ר' זלמן. הורוויץ הלזה כבר בשנת ש"ג נפקד מקומו בין
החיים, ואשתו רחל כבר היתה בעת ההיא אלמנה אשר דרה עם שלשה
בניה ושתי בנותיה יחד. ומה שנוגע לתולדות ר' זלמן הורוויץ הלזה,
ידענו כי היה מגדולי עשירי קהלת פרג, מבעלי הון אשר עסק בעסקי
הלואות כסף לנכרים. ואולי הוא ר' זלמן הורוויץ אשר בשנת רנ"ט כבר
היה לו בנים גדולים וחתנים לוקחי בנותיו אשר כמוהו עסקי ג"כ בהלואות
ממון. ואלה הם חתניו הנרשמים בכתבי הרשות הישנים בשנת רנ"ט:
מאיר, העניך, אלחנן, גם בן היה לו ושמו מאיר אשר עסק ג"כ בהלואות
ממון, ומשער אני כי ר' זלמן הורוויץ הלזה היה שאר בשרו וקרובו של
ה"ר אהרן משולם זלמן הלוי איש הורוויץ, ואולי דודו אחי אביו ר' ישעיה
הלוי, כי בשנת רס"ד מצאנו כי לר' אהרן משולם הלוי איש הורוויץ
ואתו עמו מאיר והעניך (בניו של ר' זלמן הורוויץ הנזכר) היה להם
דין ודברים עם יהודי אחד ושמו יעקב מעיר לועק, והובא הדבר לפני
ערכאות, והמה עשו מחאה על זאת לפני המלך וולאדיסלוא, וזה
האחרון נתן צו כי אין רשות לדון אותם בהערכאות של נכרים רק
יביאו משפטם לפני הבית דין של היהודים בעיר פרג. כנראה פעל זאת
ה"ר אהרן משולם הלוי אשר היה קרוב למלכות, ודבריו היו נשמעים
שמה. כאמור היתה רחל אלמנת ר' זלמן הורוויץ בשנת ש"ג דרה
ביחד עם בניה ובנותיה, ואלו הן: יוסף ועליגמאן, מאיר, רבקה, אסתר.
והנה אודות הבנים הנקובים פה אין אנו יודעים דבר ברור, רק
זה קרוב לודאי כי בנה מאיר הנזכר כאן, הוא האיש מאיר בן זלמן
הורוויץ אשר כבר בשנת רנ"ט היה עוסק בעסקי הלואות לנכרים,
ואולי הוא מאיר אבי אלעזר אשר חתום בין גדולי עיר פרג ונכבדיה על
כתב האמנה מיום י"ד לחודש כסליו שנת של"ה בנידן מינוי רבני העיר
ומנהיגיה, ובין החתומים (נה) מצאנו ג"כ בתוכם, אלעזר בן מאיר (כלי
שם

(נה) ע"י המצות והמריבות והקטטות אשר היו בעיר פרג אודות התמנות
הרבנים וראשי הישיבה הדיינים והמנהיגים והשופטים, כי כל אחד היה רוצה
שאותו

שם המשפחה הורוויץ). וכנראה הוא אלעזר המכונה בכתבי הרשות הישנים בשם „לאזארוס“ אשר על שמו היו בניו וביתו אחריו נקראים אצל הרשות בעיר פרג. ווינה, קראקא, בשם משפחת „לאזארוס“. ואלעזר הוא אבי ר' פנחס לאזארוס ראש ומנהיג בפרג, אשר בחירתו בשנת שליו וכן אח"כ בשנת שלי"ח נתאשרה מאת הרשות ומכונה שם בשם כנראה הוא זה אשר נמצא חתימתו בין נכבדי עירו בשם „פנחס בן אלעזר“ לאזארוס.

וכנראה

שאותו יבחרו ולא את חבריו, ואם לא עלתה בידו כאשר חפץ ראה בזה עוות הדין וגזל משפט, וע"י זה באו ג"כ לידי הכאה ומלשינות. וגם כי כבר קיבל הר' אהרן משולם זלמן הורוויץ פתשגן כתב מאת המלך כי בכל דור ודור מחויבים לבחור רב ומנהיג אחד ממשפחתו הרוממה, ואחרי מותו כאשר קיבל גם הר' ישראל בנו את כתב הרשיון, וכן אחרי מותו בשנת של"ג היה המלך מאשר ומקיים את הכתב הלזה ג"כ ליורשי הר' ישראל דהיינו לחתנו הרה"ג מו"ה אהרן משה תאומים, אז כתבו מנהיגי העדה אל רבני גדולי הדור לעשות שלום בעיר ולתקן תקנות בנידון הבחירה וכאשר יגורו כן יקום. הגאון מהר"י מפאדוואה, ואתו עמו הגאון מו"ה אליעזר טריווש (אבד"ק פפד"מ) וכן הגאון מו"ה יעקב אבד"ק ווירמייזא (הוא היה בנו של הר' יהודה ליוואי הזקן, ודודו אם אחי של הגאון מהר"ל מפרג. ונח נפשיה דרב יעקב בשנת שכ"ג) והגאון מו"ה זלמן הירשלאם (הוא חג"מ משולם מוויניציא אשר נדפסה ממנו תשובה אחת קטנה בשו"ת הרמ"א סי' נ"ו, מן יום א' י"א אלול שנת ש"י וחתום: „ונאם משולם בן לא"א האלוף כבוד מה"ר יעקב סג"ל זלה"ה (הערלישהיים)“ והגאון מהור' יצחק לינץ כתבו פסק דין שאין לו לשום אדם להיות רב או מנהיג בפרג בלי הסכמת ראשי העדה, והבחירה צריכה להיות חפשית כמו שנהוג בכל תפוצות ישראל ע"י אנשי העדה הזאת. ביום י"ד לחודש כסלו שנת של"ח, קימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל אנשי ראשי העדה של קהל פרג וכתבו כתב אמנה, שאין לשום אדם להיות רב או ר"מ, דיין או שופט מנהיג או ראש הקהל, בלתי בחירתו מאנשי העדה כמו שהוא בכל תפוצות ישראל, וגם יתר על כן הוסיפו כי מי שיהיה נבחר לרב או ר"מ, דיין או שופט, מנהיג או ראש הקהל, אין לו להיות בהמשרה הזאת רק שנה אחת, ואחרי עבור השנה ההיא צריכים לעשות בחירה חדשה ולבחור אחרים תחתיהם. ואלה שמות האנשים שבאו שמה על החתום בכתב האמנה הלז:

סיני בן בצלאל (הוא אחיו הגדול של הגאון מהר"ל מפרג), שלמה בן הרב ר' יוסף, מאיר בן יעקב עפשטיין, יהודה ליב בן בצלאל (הגאון מהר"ל מפרג), אביעזרי בן יהודה הלוי, זכריה בן אברהם, בנימין בן יוסף, יהודה זעליגמאן בן יעקב, יצחק בן מאיר ברנדס, אברהם משה בן חיים בכרך, יעקב בן חיים, יהושע בן משה, יצחק בן ישעיה, בצלאל בן מרקופעץ, (מרדכי), מרדכי בן יוסף, העשקא בן שמואל המכונה פייט וואַקאטי, מאיר בן יוסף ברנדס מנחם בן אברהם, אלעזר בן... מאיר בן אברהם זקש, מרדכי בן שמואל המכונה מיזל, אלעזר בן מאיר, אשר בן ישראל הלוי הורוויץ, פנחס בן אלעזר, ישראל בן ברוך חאמעטוים, בונם לינטהיים, אביגדור בן משה גאָלדשניידער, משה בן יעקב שיקקען, יוסף בן יעקב נאסקין, מאיר בן אלעזר, חנוך הענין בן ברוך ווייזל, שלמה בן מאיר, יעקב בן נתן נאסקעס, יעקב בן חיים, מרדכי בן

להראש ומנהיג ה"ר פנחס בן אלעזר בפרג הנקרא אצל הרשות בשם "פנחס לאזארוס" היו לו בנים בעיר ווינא אשר בכתבי הרשות שמה המה נקראים בשם "לאזארוס" ועל לוח מצבותיהם חרות שם משפחתם "הורוויץ". שם בנו הראשון היה דוד הלוי הורוויץ אשר ל"ה שנים היה ראש ומנהיג בעיר ווינא. וימת שם דוד בהיותו זקן ושבע ימים ביום ג' לחודש תשרי שנת שצ"ח. ושם אשתו טריינדל בת הג"מ יצחק שפירא מלובלין שמתה שמה ביום ה' י"ט סיון שנת ש"ץ ולדהם בן ושמו פנחס (לאזארוס) הורוויץ מקראקא כי נשא משם אשה את שרה בת הנגיד הקצין ר' יעקב מאַרבטשיק, הנפטר שם בשנת שפ"ג. בנו השני של ר' פנחס (לאזארוס) הורוויץ מפרג היה הנגיד הקצין הראש ומנהיג ר' לאויל הורוויץ מווינא, הנפטר שם בשנת שצ"א ולבי אומר לי כי הוא ה"ר יקותיאל לאויל הלוי הורוויץ אבי הרב הגאון מ"ה יוסף הלוי הורוויץ אבדי"ק פרעמישלא מרבני גאוני הועד של ד"א פולין, אשר בועד יעראסלב מן יום ב' כ"ג לחודש אלול שנת ת"ל הי' הוא ג"כ בתוך אותו המנין, וחתם "יוסף הלוי הורוויץ". וכן בועד יערסלב אשר הי' בשנת תל"א הסכים שם ע"ם לב אריה עה"ת (ווילהרמסדאָרף תל"ד) וחתם יום ב' כ"ה אלול תל"א "נאם הק' יוסף בימיה"ר יקותיאל לאויל הלוי זל"ה"ה הורוויץ, חונה פקיק פרעמישלא לע"ע". ונמצא ממנו הרבה הסכמות על ספרים שונים והאחרונה היא מן י"א תשרי שנת תמ"א בועד יערסלב ע"ם בית יהודה (דעסווא תנ"ח). כנראה נח נפשיה ערך שנת ת"ן, כי בשנת תנ"ב כבר ישב על כס הרבנות שמה הגאון מ"ה יהודה ליב חסיד, שהיה לפניו אבדי"ק לכוב תוך העיר. איזה דבר אנדה נדפס ממנו בספר אמרי בינה (דיהרנפורט תק"ח) בפרשת אחרי מות. ומה שנוגע לבית יוסף הלוי הורוויץ, ידענו כי שלשה בנים ובת היה לו. בתו היתה אשת הרב הגאון מ"ה יהודה ליב אבדי"ק גלוגא רבתי. הסכים שם ביום כ"ו תמוז תנ"ז ע"ם עיר בנימין (פפדי"א תנ"ח) ואח"כ על ספרים שונים ובאחרונה ע"ם שומר אמונים (אופינבאך תנ"ד) והיא מן א' כסלו שנת ת"פ לפ"ק. בשנת תפ"א כבר היה זקן בן שמונים שנה, וכנראה נח נפשיה דרב יהודה סמוך לעת ההיא. ולו בת ושמה חוואליש אשת הרב הדיין מ"ה אפרים העקשער מ"ץ בעיר אלטונא מח"ס לוית חן (אלטונא תצ"ג) ועטרת פז (שם תק"ג). וימת שם אפרים ביום ג' כ"ו ניסן תק"ט, ואשתו מתה לפניו ביום ה' כ"ה מרחשון תק"ט. דבר אנדה נדפס מן הג"מ יהודה ליב בספר שמנה לחמו (דעסווא תס"א) בדרוש לראש השנה, בשם המאור הגדול כבוד מ"ה יהודה ליב נר אב"ד ור"מ דק"ק גלוגא רבתי, חתן הגאון הגדול המנוח מ"ה יוסף סג"ל

בן גרשון מדפיס, יהודה בן גרשון מדפיס, הירש בן שלמה. אברהם בן זלמן, משה בן אלעזר, משה בן יצחק יוסף, שמואל בן משה, מאיר בן משה, גרשון בן יהושע, יצחק בן משה, מנחם בן אלעזר, עזריאל בן הרב ר' העשקא, יום טוב בן זלמן, יוסף בן אורי מאיר, מאיר בן יעקב נאָססקעס, יעקב בן שה, כנחם בן מאיר.

סג"ל וצ"ל הורוויץ שהיה אב"ד ורי"מ דק"ק המפוארה פרעמישלא יצ"ר. ואלה שמות שלשת בני יוסף הלוי הורוויץ: מרדכי, אברהם, יקותיאל לאזיל, והנה אודות בנו הראשון אשר שמו מרדכי ידענו כי היה חותנו של הרב הגדול פנחס מח"ס דברי שלום על תנ"ך, אשר בנו הרב הגדול מ"ה מרדכי היה בשחרותו אבד"ק זאָחלין ובסוף ימיו אבד"ק פראנא אצל ווארשא, וימת שם מרדכי ביום ב' דר"ח אייר שנת תקצ"ו (נו). ודע כי בימים ההם ובזמן ההוא מצאנו עוד שלשה אנשים לבית הלוי הורוויץ אשר היו נקראים בשם מרדכי, כשם בנו הראשון של הג"מ יוסף הלוי הורוויץ אבד"ק פרעמישלא, ואולי אחד מהם הוא ה"ר מרדכי הלוי אשר אותו אנו מבקשים, ואלה הם:

(א) ה"ר מרדכי הלוי אבי הרב הגאון מ"ה יוסף הלוי אבד"ק ביאלא דלישא הכא בהסכמה ע"ס דברי חברית (זאָלקווא תקפ"ט) וחתום "יוסף במהוריר מרדכי סג"ל הורוויץ אבד"ק ביאלא דלישא".

(ב) הרב הגאון מ"ה מרדכי הלוי הורוויץ אבד"ק ליסקא (לינסק) אשר במדינת גאליציא, ונמצאה ממנו תשובה אחת והיא עודנה בכתובים בקובץ שו"ת שחיבר הרב הגאון מ"ה יצחק ב"ר מרדכי ראש ב"ד בלבוב, הטובא בספר עיר דוד להגאון מ"ה דוד לידא, ברף ק"א ע"א ס"י תקס"ז והקובץ הלזה מונח כעת בעיר קראקא אצל איש אחד.

(ג) ה"ר מרדכי הלוי אשר זכה לבן גדול בתורה והוא הגאון המפורסם מופת דורו מ"ה נפתלי הירץ הלוי הורוויץ אבד"ק זאָלקווא אשר שמש ברבנות כארבעים שנה ובעיר זאָלקווא מן ערך שנת ת"ק עד יום פקודתו שנת תקי"ז ועל לוח מצבתו מפליגין בשבחו כי היה רבן של כל בני הגולה ונמצאו ממנו הסכמות רבות על ספרים שונים. — אם אחד מן השלשה האנשים האלו אשר היו נקראים בשם מרדכי, היה בנו של הג"מ יוסף הלוי הורוויץ אבד"ק פרעמישלא, לא אוכל לברר כעת, רק נין ונכד מצאנו להגאון מ"ה יוסף הלוי הורוויץ אבד"ק פרעמישלא. והוא הרה"ג מ"ה זאב וואָלף אבד"ק מאָהליב מח"ס דרישת הזאב מאָהליב

(נו) ראה בספר נחלת עולמים בהערות אשר בסוף הספר. — והנה ראיתי שכתב שם ג"כ איזה דברים בטלים ע"כ אפונה מאד אם יכולים לסמוך על דבריו. הוא הביא שמה כי הגאון מו"ה יוסף הלוי הורוויץ אבד"ק פרעמישלא היה בנו של ה"ר אברהם הלוי הנקרא בשם ר' אברהם דיקר, אשר אביו ה"ר אליעזר הלוי היה בנו של הגאון מו"ה שבתי שעפטיל הלוי הורוויץ בעל ווי העמודים. והנה הדברים האלו בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קימין. כי אביו של הג"מ יוסף הלוי הורוויץ אבד"ק פרעמישלא היה שמו יקותיאל לאזיל, כאשר תעיד על זה חתימת בנו בכל הסכמותיו. ועוד כי להגאון בעל ווי העמודים לא היה רק בן אחד והוא הג"מ ישעיה, ככתוב בהצוואה של הג"מ שעפטיל. אות א' וז' ל: „אתה בני ואת בתי" א"כ לא היה לו רק בן ובת, ועוד איך יעלה על שום בן אדם לומר כי להגאון מו"ה שעפטיל בעל ווי העמודים הנפטר בווינא בשנת ת"ך בהיותו בן ששים שנה, יהיה לו בשנת ת"ל דור רביעי דהיינו בן נכדו אשר היה כבר בשנה ההיא אבד"ק פרעמישלא ואחד מן רבני גאוני הועד של ד"א פולין, הנשמע כזאת? ע"כ דבריו אלו אין בהם כדי סמיכה

(מִצְהָלִיב תִּקְעוּ) שֶׁהִיָּה נִקְרָא בִּשְׁם ר' וואַלף ר' הִילֶלס (רָאָה בִּשְׁעַר סִפְרוֹ שֶׁם) וְהוּא אֲבִי הָרֶב הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָס מִרֵּה יִשְׂרָאֵל אִיסֵּר אֲבִדִּיק וּוִינִיצָא מֵחַס שְׁעַר הַמִּשְׁפָּט עַל חוּמֵם (מִצְהָלִיב תִּקְעוּ—ע"ב).

וְאוֹדוֹת בְּנוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי יוֹסֵף הַלֵּוֹי הוֹרוּיִץ אֲבִדִּיק פֶּרַעְמִישְׁלָא אֲשֶׁר הָיָה שְׁמוֹ אֲבֵרָהִם, אֵין אָנוּ יוֹדְעִים מֵאוֹמֶה, רַק עִם הַהִשְׁעָרָה נִלְ שֶׁהוּא הָיָה אֲבִי הָרֶב הַגָּאוֹן מִרֵּה בְּנִימִין זָאב סִגֵּל הוֹרוּיִץ הַיָּדוּעַ בִּשְׁם ר' וואַלף סִירְקִישׁ מִקְרָאָקָא. וְדָבָר זֶה לֹא בִּפְיִ אֵיתֵמַר רַק מִכְּלָלָא אֵיתֵמַר. יַעַן בְּפִנְקֵס הַקֹּהֶל בִּקְרָאָקָא נִמְצָאָה חֲתִימַתּוֹ מִשְׁנַת תַּנְיָג בְּהִיּוֹתוֹ עוֹד דִּיִּין וּמִיִּין שְׁמָה. וְחֲתָם עֲצָמוֹ בִּשְׁמוֹ וּשְׁם עִירוֹ, בְּנִימִין זָאב סִגֵּל הוֹרוּיִץ מִפֶּרַעְמִישְׁלָא. וְהֵנָּה מִצְאָנוּ בְּרֹאשׁ הַסִּכְמַתּוֹ שְׁנֵתַן עִים פְּנֵי יִצְחָק זֹוטָא (אִמֵּד תַּצִּיא) שְׁחִיבֵר תַּלְמִידוֹ הִיר יִצְחָק בִּיר דוד מֵיאֲנוֹב, שְׁנִשְׁשָׁם שֶׁם עָלָיו שְׁחִיבֵר, תְּשׁוּבוֹת פְּנִים חֲדָשׁוֹת (אֲשֶׁר לֹא נִדְפַס עַד הַיּוֹם). וְהֵנָּה בְּאוֹצְרוֹתַי נִמְצָא קוֹבֵץ כְּתָבִי שׁוֹרֵת הַשִּׁיכִים לַחֲלֵק אוֹרֵה, וְחֹסֶר מֵרָאשׁוֹ שְׁנֵי דָפִים וּמִתְחִיל מִסִּי ג' וְגַם חֹסֶר בְּסוֹפוֹ מִן אֲמָצַע סִי קִכִּד עַד גְּמִירָא, וּמִמַּעַל עַל כָּל דָּף וּדָף כְּתוּב בְּכַתֵּב אֲשׁוּרִית, שׁוֹרֵת פְּנִים חֲדָשׁוֹת טְאוּרֵי וְעַל כָּל תְּשׁוּבָה וְתְשׁוּבָה נִמְצָא חֲתוּם "בְּנִימִין סִגֵּל הוֹרוּיִץ". אֲכֵן אֵין זֶה עֲצָם כְּתָבִי שֶׁל הַמַּחְבֵּר רַק הֶעֱתֵק מִן אֵיזָה מָאָן דְּהוּא, כִּי בְּהִרְבֵּה מִקּוֹמוֹת הֵנִיחַ הַמְּקוֹם רִיקֵם מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִקְרוֹא אֶת הַכְּתָבִי הַיֵּשֵׁן. וְהֵנָּה בְּסוֹף סִי קָמִי נִמְצָא חֲתוּם, בְּנִימִין זָאב בֶּן אִיא מוֹהֲרֵי אֲבֵרָהִם סִגֵּל הוֹרוּיִץ מִפֶּרַעְמִישְׁלָאן וְלִדְעָתִי זֶה טְעוּת סוֹפֵר וְתַחַת פֶּרַעְמִישְׁלָא כָּתַב פֶּרַעְמִישְׁלָאן. בְּעִבּוֹר זֶה דְּעָתִי נוֹטָה כִּי הַכְּתָבִי הַמוֹנֵחַ תַּחַת יְדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתַי הוּא הַסֵּפֶר, שׁוֹרֵת פְּנִים חֲדָשׁוֹת שְׁחִיבֵר הַגִּמֵּל בְּנִימִין זָאב מִקְרָאָקָא שֶׁהִיָּה נִקְרָא ר' וואַלף סִירְקִישׁ וּבִכֵּן נֹדַע לָנוּ כִּי שֶׁם אֲבִיו הָיָה אֲבֵרָהִם מַעִיר פֶּרַעְמִישְׁלָא, וְאוֹרֵי הוּא בְּנוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַגָּאוֹן מִרֵּה יוֹסֵף סִגֵּל הוֹרוּיִץ, אֲבִדִּיק פֶּרַעְמִישְׁלָא אֲשֶׁר אוֹתוֹ אָנוּ מִבְּקָשִׁים. וְאִם כֵּנִים הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, יֵשׁ לְהוֹסִיף כִּי הַגִּמֵּל וואַלף סִירְקִישׁ הָיָה יָלִיד עִיר פֶּרַעְמִישְׁלָא בְּנוֹ שֶׁל הִיר אֲבֵרָהִם הַלֵּוֹי וּבֶן בְּנוֹ שֶׁל הַגִּמֵּל יוֹסֵף הַלֵּוֹי אֲבִדִּיק פֶּרַעְמִישְׁלָא. וּבִילְדוֹתָיו נִשָּׂא אִשָּׁה מַעִיר קְרָאָקָא וְעַל שֶׁם חֲמוּתוֹ הָיָה נִקְרָא שְׁמוֹ בִּשְׁם ר' וואַלף סִירְקִישׁ. וּבִשְׁנַת תַּנְיָג כָּבֵר הָיָה דִּיִּין וּמִיִּין בִּקְרָאָקָא, וּבְיוֹם ג' כִּיד שְׁבַת תַּנְיָג הַסִּכִּים שֶׁם בְּתוֹךְ בִּי דִּינָא רַבָּה עִים מְקוֹר חֲכָמָה (פִּיּוֹרְדָא תַּנְיָג) וְחֲתָם, בְּנִימִין זָאב סִגֵּל הַנִּקְרָא ר' וואַלף סִירְקִישׁ מִקְרָאָקָא. אַחֲרַיִךְ נִתְמַנֶּה לְאַבְדִּיק וואַדִּיסְלָאב, וּבְיוֹם כ"ז נִיסָן תַּס"א הַסִּכִּים שֶׁם עִים לִקַּח טוֹב (פַּפְדִּיא תַּסִּיָּה) וּבַעֲתָ אֲשֶׁר כֶּס הַרְבֵּנוֹת בַּעִיר קְרָאָקָא הָיָה פְּנוֹי מִן רַב וְאַבִּיד אוֹ הוּא וְאוֹתוֹ עָמָּה הַגִּמֵּל יְהוּדָה לִיב אֲבִדִּיק שִׁדְלוֹב (בְּסוֹף יָמָיו הָיָה אֲבִדִּיק קְרָאָקָא) נִבְחָרוּ מַעִיר קְרָאָקָא לְהִיּוֹת בְּמִקְוֶם אֲבִדִּיק קְרָאָקָא בּוֹעַד הָאֲרָצוֹת לִפְקַח עַל עַסְקֵי הַכָּלָל שֶׁל מְדִינַת פּוֹלְנִיָּה הַקְּסָנָה. כֵּן חֲתָם בְּיוֹם א' חֲשׁוֹן תַּעִיב בְּהַסְכְּמַתּוֹ עִים מִסְגֶּרֶת הַשְּׁלַחַן (כְּרָלִין תַּעִיג) "הַצִּעִיר בְּנִימִין זָאב סִגֵּל הוֹרוּיִץ, הַנִּקְרָא ר' וואַלף סִירְקִישׁ מְבוֹרֵר מִקְרָאָקָא לְאַסִּיפַת רוֹזְנֵי דִיא יִצִּיר. וְכֵן בּוֹעַד יַעֲרִסְלָב אֲשֶׁר הָיָה בְּיוֹם ב' כִּיד תַּשְׁרִי תַּעִיג חֲתָם בְּהַסְכְּמַתּוֹ עִים בְּרִית שְׁלוֹם עֵהִית (פַּפְדִּמֵּ תַּעִיָּה). הַצִּעִיר בְּאַלְפֵי בְּנִימִין זָאב סִגֵּל הוֹרוּיִץ הַנִּקְרָא ר' וואַלף סִירְקִישׁ מְבוֹרֵר מִקְרָאָקָא. בְּיוֹם

ביום כ' סיון תע"ה הסכים ע"ם פני יצחק שחיבר תלמידו ה"ר יצחק ב"ר דוד מיאנוב (אמיד תצ"א) וממעל להסכמתו נרשם שחיבר תשובות פנים חדשות. גם הסכים ע"ם תולדות יעקב עה"ת (פיורדא תפ"ו) וחתם יום א' כ"ט למבני תפ"ד. בנימין זאב סג"ל הורוויץ מקראקא אבדיק וואָדיסלאוו. והסכמתו האחרונה היא מיום כ' אדר ראשון תפ"ו ע"ם שו"ת השיב דר' אליעזר (ניאוויט תק"ט) וכנראה נח נפשיה דרב בנימין סמוך לעת ההיא. כל זאת רציתי לבאר אך עדיין הדבר צריך בירור וליבון אם הג"מ בנימין זאב אבדיק וואָדיסלאוו היה בן בנו של הג"מ יוסף הורוויץ אבדיק פרעמישלא.

התולדה השלישית.

ה"ר ישראל ב"ר אהרן משולם המכונה זלמן הלוי איש
הורוויץ מפרג.

(נולד ערך שנת ר"ס ונפטר בפרג בשנת של"ג)

הנגיד ושוע, קצין עם, בעל בעמיו ה"ר ישראל ב"ר אהרן משולם המכונה זלמן הלוי איש הורוויץ היה מגדולי נכבדי עירו ומראשי העם ושופטיו. כמו אביו הקצין הנדיב ה"ר אהרן משולם, היה הוא ג"כ איש מצוין בעדתו וחשוב אצל הרשות. כמותו היה אוהב צדקות, מעוז לדל ומחסה לאביון, כמו אביו, מסר נפשו על עמו ישראל, וצדקתו כהררי אל, ומשפטיו עם ישראל (נז). מלבד ידו הנדיבה קבע ג"כ עתים לתורה ולתעודה, והיה איש ישיש המופלג בחכמה ובזקנה (נח), רחם ומוקיר רבנן, בעבור זה זכה ג"כ לבנין וחתנין רבנן, אשר מהם יצאה שלשלת גדולה בישראל, רבנים גדולי הדור גאונים מצוינים אדירי התורה. חכמים וסופרים דור אחד דור עד ימינו אלה. ודע כי כבר בימיו היתה משפחת הלוי הורוויץ מצוינת בנמוסה ויחוסה, כמו שמצאנו חרות על לוח מצבתו, כי היה חוסר מנוע, שלשלת היחס בישראל (נ"ט). כמו אביו וכל משפחתו הרוממה, היה גם הוא מבעלי הון ומנטילי הכסף בעירו ומגדולי העשירים בקהל עדתו. בשנת ש', כאשר הטילה הרשות מס, סך שני אלפים גולדען על קהל עדת ישראל בפרג, וראשי ומנהיגי העדה עשו מחאה על זאת כי אין ביכולתם לקבץ את הסך העצום הלזה מאנשי קהלתם, אז הטילה הרשות את המס הלזה על גדולי עשירי יהודי קהל פרג, כי כל אחד צריך לשלם חמשים גולדען, ובתוכם מצאנו ג"כ את שם 'ישראל בן זלמן' (כלי שם המשפחה הורוויץ) אשר בלי כל ספק הוא זה ה"ר ישראל בן ה"ר זלמן הלוי איש הורוויץ. אחרי מות אביו ירש ה"ר ישראל הלוי לא רק את כבוד עושרו והונו

כי

(נז) לשון החרותה על לוח מצבתו בפרג.

(נח) לשון בעל צמח דוד ח"ב שנת רע"ג.

(נט) לשון החרותה על לוח מצבתו בפרג.

כי גם את שררתו והשפעתו בקהלתו וכן גם אצל הרשות ושרי המלוכה וגם אצל המלך בעצמו. ביום 28 ספטמבר 1545 אישר וקיים המלך פערדינאנד את פתשגן הכתב אשר ניתן לאביו מאת המלך לודוויג, כי בכל עת וזמן צריכים לבחור רב אחד ושני מנהיגי העדה מן בני משפחתו, דהיינו מן משפחת ה"ר זלמן הורוויץ עד עולם. הכח והעז אשר ניתן לאביו מאת המלך לודוויג על זאת, נתאשר עוד הפעם מאת המלך פרדינאנד לה"ר ישראל הלוי איש הורוויץ. (ס). בשנת ש"ב כאשר גזר המלך פרדינאנד לגרש את כל היהודים מעיר פרג, הורשה רק לשני משפחות לגור עוד שמה רק שנה אחת, ובתוכם אביו ה"ר אהרן משולם זלמן הורוויץ, ובשנתיים ימים אח"כ כאשר הרוויח להם זמנם והרחיב את הרשיון על שלשים משפחות, אז מצאנו בתוכם לא רק את ה"ר אהרן משולם זלמן כי גם את בנו ה"ר ישראל הלוי. בשנת ש"ו נרשם שמו ושם אשתו ובניו ובנותיו, בכתבים הישנים של הרשות, ואלה הם: ישראל מונק (הורוויץ, כי אביו ובית אביו המה נרשמים בכתבי הרשות הישנים בשם מונק, ועדיין לא נחברר הדבר על נכון מדוע המה נקראים שמה כן) אשתו אורוילא (כטח כינוי לרחל או לרזל). בניו: (א) יאן (כטח כינוי ליונה), (ב) ישעיה, (ג) שמואל, (ד) פנחס, (ה) מנדל, (כינוי למנחם), (ו) ליטמן (כינוי לאליעזר), (ז) זלמן (כינוי למשולם), (ח) רבקה אשת אהרן יליד ארץ אשכנז, (ט) אסתר, (י) רווא, (יא) נחמה, יאן בנו של אחיו, ישעיה בן אחותו. — כאמור היה לו לר' ישראל הלוי הורוויץ שבעה בנים וארבע בנות, וגם נתגדלו אצלו בביתו שני יתומים דהיינו יאן (יונה) בנו של אחיו הנפטר, וישעיה בנה של אחותו אשר כבר מתה ויגוע ישראל ויאסף אל עמיו בהיותו זקן ושבע ימים ביום י"ד לחודש תשרי שנת של"ג בפרג. וזה נוסח מצבתו. שם (גל עד ס' פ"ט):

הר"ר

(ס) על ידי הדבר הזה כי נתאשר כתב דבר המלכות אשר ניתן לה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הלוי איש הורוויץ, אחרי מותו לבנו ה"ר ישראל הלוי, רצה עוד איש אחד מפרג לקבל כתב כזה מאת המלך שבכל זמן ועידן יהי רב אחד ושני מנהיגים מקרב משפחתו. האיש הלזה היה שמו אורי לעפאָלד. אבל יען שומע אין לו מאת המלך בפרג, רק מצא חן בעיני הקורפירסט מאָריטץ בזכסן, כי ה"י אצלו קבלן. וגם היה מוליך בשעת המלחמה את כל כלי המלחמה על צד היותר הטוב ועל צד היותר מועיל ויפק רצון ממנו, בעבור זה ביקש מאת הקורפירסט מאָריטץ מוזסן שישתדל בעבורו אצל המלך בפרג למלאות רצונו בזה. הקורפירסט מילא בקשתו, וביום ט"ו לחודש מארץ שנת ש"ח כתב מכתב להמלך של מדינת ביהם, וביקש מאתו שיתן גם להיהודי אורי לעפאָלד כתב הדת כמו שנתן לשאר היהודים שמה, כי בכל עת וזמן צריכים להיות רב ושני מנהיגים ממשפחתו, כי לא נופל הוא ומשפחתו מן המשפחה אשר נתן לה המלך כתב כזה. כנראה לא עשה מכתב של הקורפירסט שליחותו, כי המלך לא מילא בקשתו ולא נתן כתב כזה לאיש אחר רק היה מקיים הכתב הישן למשפחת בית הלוי הורוויץ. ואולי ע"י הדבר הזה נכנסו ראשי וגדולי העדה לאסיפה וכתבו כתב אמנה וחתמו עליו שלא לקבל שום רב או מנהיג בלתי ע"י בחירה מאנשי העדה כמנהג כל ישראל, ודי בזה. (ראה למעלה הערה ג"ה).

הרר ישראל בן זלמן ישעיה הורוויץ הלוי זלה"ה.
אבי אבי רבב ישראל, רועה אבן ישראל, צדקתו כהררי
אל, ומשפמיו עם ישראל, שלשלת היחס בישראל, רבבות
אלפי ישראל. אביו זיל בנה אריאל (סא), ומסר נפשו
על עמו ישראל, וקבע עתים לתורת אל, פיזר נתן
לאביוני אל, ובעקבי אבותיו הלך בנו הרר ישראל. יד
חשרי שליג, גלה כבוד מישראל, וזכה לקבר מתחת
לבית אל, צדקתם יעמוד לבית ישראל.

ועתה נחפשה ונחקורה את שמות בניו ובנותיו לדעת מי המה, וגם
קורות ימי חייהם ובניהם אחריהם. והנה בנו האחרון זלמן היה
בטח בעת ההיא תינוק בן שנה, והיה נקרא על שם אבי אביו הר אהרן
משולם המכונה זלמן הנפטר בשנת ש"ה. בנו הראשון יאן (יונה) אין
אנו יודעים מי הוא, כנראה בשנת שניו לא היה עוד בין החיים כי בשנה
ההיא נולד נכד אחותו הוא הגאון מריה יונה תאומים בעל קיקיון דיונה
ובטח היה נקרא על שמו. בנו השני ישעיה, אין אנו יכולים לדעת דבר
ברור מי הוא, אך כנראה הוא הרב, החסיד מריה ישעיה הלוי הורוויץ
שיץ בפרג, אשר בימים ההם ובזמן ההוא היו ממנים לשיץ רק אדם
גדול בתורה ומופלג בחסידות. ושם אשת ישעיה הלוי קילה, אשר
שמהם נמצאים בכתבי הרשות הישנים בשנת שי"ט, גם בשנת
שי"מ מצאנו אותו נזכר שמה כי היה דר בהבית אשר שייך לפנים להרר
זלמן מונק (הורוויץ), אשר נפל לו בירושה מאבותיו. ולו שלשה בנים: שם
האחד שלמה זלמן הלוי מפרג, אשר במכתבו אשר כתב ביום ועשיק
לסדר, ומלכים מחליציק יצאוי שנת שי"פ לעיר ווינא, חתם עצמו בשמו
ושם אביו, שלמה זלמן בלא"א החסיד מהרר ישעיה סג"ל הורוויץ שיץ
דקיק פרגי שם השני זעליג (כינוי לאשר) ושם השלישי אברהם
וועליש בווינא.

בנו השלישי (של הרר ישראל הורוויץ) שמואל, הוא הרה"ג מופלג
בתורה וביראת ד' טהורה, החסיד מריה שמואל הלוי שיץ בקראקא.
כנראה עוד בימי עלומיו עזב את עיר מולדתו והלך לו עירה קראקא
ללמוד בהשיבה הגדולה אשר היתה שמה בעת ההיא ונהרו אליה
תלמידים הגונים מכל המדינות (סב) להקשיב לקח מפי ראשי הישיבות
אשר יצא טיבם אף מחוץ לגבול מדינתם. בטח נשא שם אשה וקבע
דירתו שמה. ויען כי היה חכם גדול בתורה וצדיק בכל דרכיו וחסיד
בכל מעשיו, נתנו עליו את המשרה הכבודה להיות שיץ נאמן
לשולחיו, אשר לפנים נתנו זאת רק לאיש חכם ונבון בחכמת התורה
ומופלג

(סא) כוונתו על בן בית הכנסת דרב פנחס בפרג, אשר בנה.

(סב) ראה בראש מגילת יוחסין למהר"ל מפרג שכי כי הרר חיים ווירמיו
שלח את שני בניו הגדולים הרר יעקב והרר הילמן ארצה פולגניה ללמוד
בישיבת הגאון מהרש"ל.

ומופלג בחסידות (סג). הג"מ משה ב"ר מרדכי ברוינשוויג בספרו תקוני זבח (פרג סס"ד) מביא דין אחד בשמו בענין טריפות הריאה וז"ל שם: ומצאתי משמ"י דרב שמואל שיין מקראקא איש הורוויץ סג"ל. שראה בבדיקת מהר"ר שמואל מוויא, דוקא שניהם בימין אבל אחד בימין ואחד בשמאל כשר וכן נזהגין אחריו (סד). ונת נפשיה דרב שמואל חסידא בשנת של"ה בעיר קראקא ושמו"כ. בפנקס בית הכנסת של רבנו הרמ"א ז"ל נרשמו עליו אלה הדברים: "יזכור וכו' החסיד השלם שיין נאמן לשולחיו מהר"ר שמואל בר ישראל הלוי, בעבור שאחיו מהר"ר פינחס בר ישראל הלוי וכו'. אם הרהיגמהו שמואל הלוי הניח אחריו בנים או בנות אין אנו יודעין מאומה, כנראה היה הוא אבי ה"ר יהושע סג"ל איש הורוויץ, אשר בנו הרב הגאון החסיד מ"ה שמואל חתם בין הרבנים והגאונים בועד של ארבע הארצות פולין אשר היה בחודש תמוז שנת שפ"א בעיר יערסלב וחתם אחרון, ונאם שמואל ב"ר יהושע סג"ל איש הורוויץ, ושמואל כנראה הוא הרב הגאון החסיד מ"ה שמואל שווארציר (שחור) הלוי הורוויץ ניסו ושיב של הגאון החריק מ"ה יהושע מקראקא מח"ס מגיני שלמה ושרית פני יהושע. מתולדותיו של הג"מ שמואל שווארציר הלוי הורוויץ ידענו כי שלשה בנים גדולים היו לו, דוד ישרים יבורך בנים ובני בנים גדולים בחורה יושבי על מדין בקהלות שונות וחשובות, ואלה הם: בנו הראשון היה ה"ר (אריה) ליב בוסקר אבי האשה רחל אשת ר' הירש בוסקר מעיר דובנא. ולזה האחרון היתה בת ושמה נחמה אשת הרב הגאון מ"ה אליעזר היילפרין אב"ד פוירדא חותן משה הוא הגאון מ"ה משה קאצינלבוויגין אב"ד שוואבך וכל מדינת אנשבאך (סה). בנו השני היה הגאון המפורסם מופת דורו מ"ה חיים חייקא הלוי, מגדולי תלמידיו של הגאון המפורסם רבן של ישראל מ"ה יעקב אב"ד לובלין (אבי רבנו הגדול רבי ר' העשיל מקראקא) הנפטר שמה ביום ועש"ק ט"ז כסלו שנת ת"ד. והנה עוד בחיי רבו היה הג"מ חיים חייקא הלוי אב"ד הרובשוב. משם נשא ונתן עם רבו בדין ספק גרושה לכהן, ותשובתו נדפסה בספר גאון צבי (פרג תצ"ז) שחיבר בן אחיו הגאון מ"ה צבי הלוי הורוויץ בחלק התשובות סי' ב' משם יצא מיכו בעולם היהדות לגאון ולתפארת כי הוא אחד מן הגאונים המצוינים בדור. שנת תכ"ה בערך נתמנה שוב לאב"ד הורדנא אשר בליטא ושם שמש ברבנות ערך עשר שנים וימת שם קרוב לשנת תל"ה ושמו"כ. בנו הרב הגדול מ"ה שמואל הלוי נשא ונתן עם בן דודו הג"מ צבי הלוי, ושאלתו נדפסה בספרו גאון צבי חלק התשובות, וחתם שם, יום א' ט"ו כסליו תל"א לפ"ק. שמואל בן דודו הגאון המפורסם

(סג) לדוגמה בעת אשר שמש ברבנות הגאון המקובל מ"ה יששכר בן הגאון מ"ה נתן שפירא מהורדנא בשנת שס"ג בעיר ווירמייזא, היה החזן שמה הגאון המקובל מ"ה אליה בן הג"מ משה לואנץ הידוע בשם ר' אליה בעל שם ונת נפשי' שמה ביום כ"א תמוז שנת שצ"ו. ועוד כמוהם הרבה.
(סד) תקוני זבח דיני בדיקת הריאה סי' ב' כתיקון הבית סק"ה.
(סה) גדולת שאל בשם ספר יש מנחילין כתי.

המפורסם מיה חיים הלוי, ודי בזה.

בנו השלישי היה הרב הגאון מיה יהושע משה אהרן הלוי הורוויץ הנפטר ביום ג' טבת שנת ת"ט בעיר קאזניץ אצל קוראב הסמך ללובלין. איזו מחדושו נדפסו בספר גאון צבי (פראג תצ"ז) שחיבר בנו הגאון החריף מיה צבי הלוי אבדיק ואבולדווי. כאמור היה לו בן גדול בתורה הוא הג"מ צבי הלוי מח"ס גאון צבי הנזכר. וכפי השערתי ה"י לו עוד בן אחי והוא חד מבי דיני של הגאון מיה יהושע חריף מקראקא, אשר חתם ביום ה' י' סיון שנת ת' לפ"ק, וגאם יהודה יונה בלא"א החסיד מ' אהרן שלישיא סג"ל הורוויץ (סו). ומה שנוגע לתולדות בנו הנזכר הג"מ צבי הלוי, ידענו כי מימי חרפו, לא מש מתוך האהל של שם טוב יומם ולילה תמיד כולה כליל כעולה מופלא ומיפלב בתורה ובחסידות" (סז). והיה מרביץ תורה לרבים ותופס ישיבה והעמיד תלמידים הרבה, ומחדש חרשים נפלאים לאמיתיה של תורה. כל חדושו, היו מעשי חרדים בחריפות ובקיאות ופלפול עוקר הרים ושוחנן זה בזה להוציא תורת אמת לאמיתה" (סח). והנה בתחילה שמש ברבנות בשלש גלילות של מדינת זאמט; קיראן, וויון, ובירז (סט). אך מפני סרדות הרבנות אשר היו לו שמה, לא יכול לתפוס ישיבה כאות נפשו ולהושיב תלמידים בין ברכיו כרצונו ולזאת עזב את הקהלות הגדולות וכל הכבוד אשר היה לו שמה ובחר לשבת על כס הרבנות בעיר הקטנה זאבולדאווי, אשר היתה בעת ההיא, עיר מלאה חכמים וסופרים ולומדים מופלגים (ע). ושמש שם ברבנות עד יום פקודתו שנת ת"ס בערך. כבר בשנת ת"ח היה נמנה בין רבני גדולי הדור, וביום ב' ניסן שנת ת"ח חתם בין רבני דורו, צבי הירש בלאאמיר הגאון מהר"ר יהושע משה אהרן סג"ל. אחרי מותו נדפסו חדושו על איזה מסכתות בשם, גאון צבי וגם איזה שו"ת בראשו (פראג תצ"ז) וכן ספר "אספקלריה המאירה" פירוש על הזוהר (פיורדא תקל"ו).

מתולדותיו ידענו כי בן ובת היו לו: חתנו היה הרב הגדול ר' יהודה ליב, אשר סנסן אחד מחדושו נדפס בספר גאון צבי במס' חולין דף (ק"ג); ובנו היה הרה"ג מיה יהודה הלוי הנולד לו בערך שנת ת"ד בעיר הורדנא, עיר מגורי חותנו הנגיד הקצין ר' יצחק סג"ל הידוע בשם ר' יצחק מאסטר (עא). ויהודה הלוי לקח לו לאשה את בת הנגיד פרנס ומנהיג של הגליל ר' נפתלי הירש מעיר ווילקאמיר. בשחרותו נתמנה לאבדיק לידא ואח"כ לאב"ד בעיר וואסילישק (עב). ומשם נתקבל שוב לאב"ד בכמה קהלות בגליל העליון של עיר הורדנא, ואחרי עבור

(סו) שו"ת פני יהושע ח"ב אה"ע סי' ג"ב.

(סז) לשון הג"מ אשר ג"ב בהסכמתו ע"ס גאון צבי.

(סח) לשון הג"מ ישראל איסר אבדיק מינסק בהסכמתו שם.

(סט) ראה בהקדמת ספר גאון צבי.

(ע') שם.

(עא) שם.

(עב) ראה בהסכמת הג"מ ישראל איסר אבדיק מינסק.

עבור איזה שנים מחמת קול תרועת מלחמה אשר היה שמה בעת ההיא עזב את העיר ואת כס הרבנות וקבע דירתו בוויילקאמיר בגליל וויוון עיר מגורי חותנו. שמה סידר את כתבי אביו אשר בדעתו היה לקבעם בדפוס. ועשה ג"כ הקדמה בראשם וחתם "יום ג' לסדר אני אעביר כל טובי על פניך שנת תצ"א". אך לדאבון לבו לא עלתה זאת בידו כי נטרפה לו השעה והלך לו לעולמו סמוך לעת ההיא. אחרי מותו באו כל כתבי אביו הנאון ז"ל, ליד בנו הרב הגדול ר' דובער הלוי הורוויץ מעיר קאמניץ, מגדולי תלמידיו של הנאון המפורסם צדיק יסוד עולם מ"ה מאיר הלוי איש הורוויץ אבד"ק טיקטין, והוא הוציא לאור את הספר. גאון צבי בהסכמות רבני גדולי הדור, אשר כולם מהללים ומשבחים ומפארים ומעריצים את המחבר כי היה מן הגאונים המצוינים בזמנו. וגם עשה הקדמה גדולה בראש הספר. אשר בה יתנה את גודל יקר תפארת גדולתו של זקינו הנאון מהר"ץ, וגם החל לסדר את הספר. אספקלריה המאירה אך זה לא עלתה בידו כי בינתיים הלך לו לעולמו וגמרו חתנו הר מרדכי מאדיל הלוי שוואכך, והוסיף נוסף משלו בשם. מנחת עני' והדפיסם יחד בהסכמות הרבנים גדולי הדור (פירדא תקל"ו). בנו הרביעי של הר ישראל הלוי הורוויץ, פנחס, הוא הרב הנאון פרנס ומנהיג דד"א פולין הנודע למשגב מ"ה פנחס הלוי מקראקא, גיסו של רבנו הרמ"א ז"ל, ויבואר אודותיו בארכה להלאה בתולדה הבאה היא התולדה הרביעית.

ועתה שוב נשוב לדבר ג"כ מן ארבע בנותיו של הר ישראל הלוי מפרג, הנקובות שמה בכתבים הישנים של הרשות. — והנה בתו האחרונה נחמה, בטח היתה עוד בעת ההיא ילדה קטנה. אשר היתה נקראת על שם אם אביה, אשת הקצין הנדיב ר' אהרן משולם זלמן מפרג שמתה ערך שנת רצ"ח. ובתו הראשונה רבקה אשר בעת ההיא דחינו בשנת ש"ז כבר היתה לאיש לאהרן יליד ארץ אשכנז, היא הגבירה רבקה שטערן הנודעת בדורה לשם ולתהלה לאשה גדולה וחכמה, אשר גם הנאון בעל תוס' יום טוב בספרו מגילת איכה מתימר בכבודה וז"ל: "ואשתי הרבנית מרת רעכיל היא בת מרת נעכלי, בתה של אחות מהר"ר פנחס הנ"ל, הגבירה מרת רבקה שטערין" ובעלה אהרן יליד ארץ אשכנז הוא הרה"ג בתורה ובחכמה ובחסידות נוח לשמים ולבריות מ"ה אהרן משה תאומים למשפחת לעמלין מפרג, אשר מהם יצאו דור ישרים יבורך בנים ובני בנים וגאונים אדירי התורה יושבי על מדין בערי יהודה במדינות שונות דור אחר דור עד ימינו אלה, והוא אבי המשפחה הכבודה המיוחסת בישראל, שלשלת היוחסין של משפחת תאומים או תאומים פרענקיל עד היום.

כאמור היה הרה"ג מ"ה אהרן משה תאומים לעמלין (אשר היה נקרא בכתבים הישנים של הרשות, כמו משפחת חותנו בשם "מונקי") יליד ארץ אשכנז. כנראה היה מילדי עיר פפדים, ובנו של הרב הנאון הגדול בדורו החריף העצום והעמקן הנשגב מ"ה וויידל מגדולי חכמי פפדים בזמן ההוא אשר בשנת שט"ו היה הוא אחד המיוחד של בי דינא

דינא רבה של הגאון מריה אליעזר טריווש אבדיק מפסד"מ בעת הזאת (עג). והנה דבר זה לא בפירושו איתמר רק מכללא איתמר. כי בספר דרושים לכל חפציהם (קראקא שס"ט) שחיבר הגאון מריה נתן פייטל מווינא, כתוב שם בהקדמה שחיברה הרה"ג ר' שמואל הלוי איש הורוויץ בנו של הגאון מריה פנחס הלוי גיסו של הרמ"א ז"ל, שהמחבר ספר הלז הוא דור רביעי להגאון מריה ויידל מפסד"מ. וכנודע היה הג"מ פייטל מווינא בנו של הקצין הנדיב מריה שמואל פייכש תאומים מווינא, וזה האחרון היה בנו של הג"מ אהרן משה תאומים למשפחת לעמלין מפרג. ובהיות הג"מ אהרן משה תאומים לעמלין מילידי ארץ אשכנז, בעבור זה אני דן כי היה בנו של הגאון הגדול מריה ויידל מפסד"מ. ובכן היה (הג"מ נתן פייטל מווינא) דור רביעי לו.

ודע כי הגאון הגדול מריה ויידל מפסד"מ היה מגדולי החריפים [בזמנו בהליכות התלמוד, אשר כל דבר הקשה הביאו אליו להבין אמרי בינה בדעת ובתבונה, ובפרט בדברי רבותינו בעלי התוס' היה מעמיק בדבריהם הרבה מאד והוא ירד לסוף קצבי אמרותיהם ועומק כונותיהם מאין כמוהו. כי היה לו שכל חד וחריף והבנה עמוקה עד מאד, עד שהגאון המפורסם רבן של ישראל מריה שלום שכנא אבדיק לובלין (חותנו ורבו של הרמ"א) כתב עליו את אלה הדברים: "לדעתי הוא מבין של קדושים מנשמות הקדושים בעלי התוספות ע"ה. גם היה מכנה אותו בשם גביהא בן פסיסא לאמר: כמו שעלה ביד גביהא בן פסיסא לנצח את אנשי מצרים לפני אלכסנדרוס מוקדון (סנהדרין צ"א) מה שלא עלתה ביד כל חכמי ישראל לעשות כן, כך עלה הגאון מריה ויידל מפסד"מ על כל חכמי עירו וארצו. ועלתה בידו לפרש דברי רבותינו בעלי התוספות להבין את עומק מחשבותיהם ולירד לסוף דעתם מה שנלאו כל חכמי עירו למצוא הפתח. כעדות הגאון מריה פנחס הלוי איש הורוויץ מקראקא, בהקדמת הספר דרושים לכל חפציהם הנזכר, וזה יכתוב ידו שם: "ראיתי אחרי רואי אחד מן הגבירים האדירים בק"ק ורנקבורט עיר ואם באשכנז בתורה ובכל דבר שבקדושה להם מסיני מורשה, ובייחוד בהתמדת למוד התלמוד נפ"ת והנמשך מהם ובתוכם גבר בכולא קטן הכמות ורב האיכות. עלה וגם דלה דלה וישק את הצאן כפי רצון בעל הרצון, הוא הגאון הגדול מהר"ר נתן ויידל זלה"ה אשר כמה וכמה רבו בני ישראל עמו. חכמי אלופי עירו בק"ק ורנקבורט יצ"ו. כי ידברו את אויבים בשער, בהלכות חמורות ובייחוד בדברים עמוקים בתוספות בכמה מקומות. ולא ארי זה כארי זה, וכתבו למאור דורנו נר המערבי רבן של בני הגולה כולה, כבוד הגאון הגדול מהר"ר שכנא זלה"ה להאיר עיניהם, כי ממנו תצא תורה כאורה. ופעם אחת בשבת פ' כי תשא ויכפיר (שט"ז) על בני ישראל, זכיתי להיות אחד מהאכסנים אצל הגאון מורנו הנ"ל, ושאל אותי על חכמי אשכנז איכות ומהות למודם. ואמרתי לו כי ביתר שאת ויתר עז הם עוסקים בתלמוד, ובייחוד בק"ק ורנקבורט בתוספות אשר הם מעמיקים עד היסוד כה. ותשובתי

(עג) ראה כהנה הנדפסה בלקוטי מהרי"ל ריש הלכות נשואין.

ותשובתו הרמה וז"ל: אמת הוא שהם כתבו לי כמה וכמה שאלות שונות בכמה דבורים וסתימות בתלמוד ובתוספות מפורים הנה והנה, והנה בכלם עלה בהם על כולם אחד המיוחד בעם גביהא בן פסיסא שמו מהר"ר נתן וויידל, אשר לדעתי הוא מבני של קדושים מנשמות הקדושים בעלי התוספות ע"ה, וסיפר בשבחו בתכלית המעלה. והנה האיש המתברר הלזה מזה בן מזה יזה, כי הוא זה מגלגל מחילות ונשמת החריף הניל מהר"ר נתן ז"ל. ד' נתן לו חכמה וד' לקח ועלה בסערה השמים מהלך ת"ק. ומה"ר נתן נכדו הלזה דור רביעי ישוב הנה. עכ"ל. כנראה נח נפשיה של הגאון החריף העמקן הנשגב מ"ה נתן וויידל מפפד"מ ערך שנת ש"ל לפ"ק, כי בעת ההיא נולד בן נכדו הגאון מ"ה נתן פיישל מווינא הנקרא בשמו.

כאמור היה הרה"ג מ"ה אהרן משה תאומים למשפחת לעמלין יליד אשכנז בנו של הגאון החריף העצום מ"ה נתן וויידל מפפד"מ, ויקח אהרן את רבקה בת הקצין ר' ישראל הלוי איש הורוויץ מפרג לו לאשה. בשנת ש"ו היה סמוך על שלחן חותנו ובעת ההיא לא היו לו עוד בנים או בנות. בשנת ש"ג אחרי מות חותנו נתן לו המלך הוא הקיסר רודאלף השני את כל הכת והזכות אשר היה לו לחותנו ולאבי חותנו משנת רפ"ה, כי בכל עת צריכים למנות רב אחד ושני מנהיגים לעדת עיר פרג, מן המשפחה הרפה והנשאה לבית הלוי איש הורוויץ, ואישר וקיים את פתשגן הכתב אשר ניתן מאת המלך לודוויג להקצין ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הלוי איש הורוויץ, גם להרה"ג מ"ה אהרן משה תאומים ולזרעו אחריו, ובכך ירש את כל הכבוד והתמנות אשר היה לחותנו ולאבי חותנו בתוך קהל עדת עיר פרג, ונתנו המשרה שלהם על שכמו. וכנראה יען כי שני ניסיו הרבנים הגדולים אשר היו ראויים לאותה איצטלא, דהיינו הרה"ג מ"ה שמואל הלוי ואחיו הגאון מ"ה פנחס הלוי כבר דרו בעיר קראקא, ובכך לא נשאר בפרג מן בית ישראל הלוי איש הורוויץ אשר יהי ראוי לאותו דבר, רק חתנו הגדול בתורה ובחכמה וביראת ד', שהורה מ"ה אהרן משה תאומים, בעבור זה נתמנה בשנת ש"ז לראש ומנהיג בעירו. ואמנם אף אם היה ראש ומנהיג בפרג ומגדולי חכמי העיר הזאת ונכבדיה, בכל זאת לא בא באלמות ובתקיפות להשתרר על קהל עדתה, רק כל העדה כולה נתנה כבוד לשמו, יען היה. עניו וחסיד מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אשר ידע להשיב אף וחרון מקהל עדתו, שלא לעורר ריב ומדון בעיר והיה מוותר על כבודו יחד עם קדושים אשר בארץ מבני מרון (עד). ובכל הריבות והקטטות אשר היו בעיר פרג בימים ההם משך חמישים שנה, בנידון מניי הרבנים והדיינים וראשי ומנהיגי העיר, אשר על הדברים האלו יצא עליה שם רע בתוך גבול ישראל, כי היא עיר מלאה אנשי ריב ומדון, אשר תמיד חמס וריב ברחובותיה ובפרט כי קצת מוסרים מפורסמים נימנים להיות ראשי העיר בעת ההיא לשפוט העם ואיזה מהם אומדים בדעתם, שאין נקרא מסירה רק המוסר

(עד) לשון החרוה על מצבות בניו בווינא.

המוסר גוף חבירו ולא ממנו, כי מורגלים בזה (עז). היה הרה"ג מריה אהרן משה תאומים מרוב ענותנותו וחסידותו המתווך ביניהם לעשות שלום בעיר והיה מוותר על כבודו ושררתו אשר היו לו מאת המלך, וע"י חכמתו וענותנותו היה יודע לשכך כעס וחרון בין המריבים בעיר אשר לפנים היתה מלאה ריב וקטטה. והנה בשעת המחלוקת על דבר מינוי הרבנים וראשי העדה בעיר הזאת עד אשר באו ג"כ לדיי הכאות ומלשינות פנו עצמם גדולי חכמי העיר לרבני גדולי הדור אשר בזמנם כי המה יוכיחו למי הצדק ולמי האמת והיושר. רבני גדולי הדור בעת ההיא היה הגאונים מהר"ם פדוואה, מריה אליעזר טריוש אבדיק ספד"מ, מריה יעקב אבדיק וירמייזא (עו). מריה זלמן הירשלאם (עז), ומריה יצחק לינץ. פסקו כי מן היום והלאה אין שום רב או מנהיג יוכל להיות בעיר הזאת משעם הרשות, רק כמו שהוא המנהג בכל תפוצות ישראל להיות נבחרים מן ראשי העדה ומנהיגיה. ביום י"ד לחודש כסלו שנת שליח התאספו כל ראשי העיר פרג וגדוליה וגכבדיה, וכתבו וחתמו כתב אמנה, שמן היום הוזה והלאה אין למנות שום רב או ר"מ, דיין, שופט או מנהיג הקהלה יותר מעל שנה תמימה, ואם יעבור הזמן צריך להיות בחירה חדשה ודוקא לבחור אנשים אחרים במקומם. התקנה הזאת עשו אנשי עיר פרג, יען כי בימים ההם ובזמן ההוא היתה פרג עיר מלאה חכמים וסופרים, אשר כל אחד היה ראוי להיות רב ואב"ד בעיר. הג"מ אהרן משה תאומים אשר היה אוהב שלום ויתר ג"כ על הכח והעז והרשיון שהיה לו מאת המלך למען החזיק את השלום (עח). את יום ושנת מיתתו של ה"ר אהרן משה תאומים לא נדע בדיוק וגם לוח מצבתו לא נמצא עוד בפרג, רק זאת ידענו כי בשנת שס"ט לא נחשב עוד בין החיים, כמבואר בשער בספר "דרושים לכל חפציהם" (קראקא שס"ט) שחיבר נכדו הג"מ נתן פיישל מווינא אשר כותב עליו שמה תיבת ז"ל ודע כי הרה"ג מריה אהרן משה תאומים הניח אחריו דור ישירים יבורך בנים ובני בנים גדולים בתורה ובמצוות חסידים ואנשי מעשה, אשר נשתלשלו מהם משפחות מיוחדות בישראל ומהם רבנים גדולי הדור יושבי על מדין בערי יהודה במדינות שונות עד ימינו אלה. מתולדותיו ידענו כי ארבעה בנים גדולים היו לו, אנשים מצוינים אנשי השם, וגם חמש בנות גבירות שאננות נשואות למרנן ורבנן ותלמידיהם אשר גם מהם יצאו משפחות רבות מיוחדות בישראל הנודעות לשם ולתהלה בקרב כל הארץ.

ואלה

(עז) לשון הג"מ נפתלי הירץ אבד"ק כריסק דליטא בתשובתו הנדפסה בשו"ת הרמ"א סי' י"ד.

(עו) הוא היה דודו אחי אביו של הגאון מהר"ל מפרג, ונח נפשיה דרב יעקב בשנת שכ"ג.

(עז) תשובה ממנו נדפסה בשו"ת הרמ"א סי' נ"ו.

(עח) ראה למעלה הערה נ"ה.

ואלה בני אהרן משה תאומים ז"ל. בנו הראשון היה הרה"ג הגדול בתורה וביראת ד' שהורה, סיני ועוקר הרים, גבר בנברים, אלוף המגן בחסידותו, איש צדיק תמים, עשה לילות כימים, זקן זה קנה חכמה ובינה' (עט), מריה משולם זלמן תאומים (בטח היה נקרא משולם זלמן, ע"ש אבי אבי אמו הקצין מריה אהרן משולם זלמן הורוויץ, ויען כי גם אביו היה נקרא בשם אהרן, בעבור זה קראו אותו רק בשם משולם זלמן בלבד) מגדולי חכמי ווינא ונכבדיה, ושם אשתו (דבורה) דבעריל בת ר' יעקב באַלהרייץ, בשחרותו היה דר בפרג ונתמנה שמה לראש ומנהיג הקהלה בשנת שמי"ב, שנת שני"א בערך קבע דירתו בעיר ווינא הבירה, והיה נמנה גם שם בין גדולי חכמי העיר, ונח נפשיה שמה ביום א' ה' לחודש אלול שנת שפ"א. וזה נוסח מצבתו, אשר נשארה לנו רק המחצית השנייה:

המופת, כמהר"ר משולם זלמן בן מהר"ר משה אהרן תאומים, נתבקש בישיבה למרומים, יום א' ה' אלול השלום לפ"ק.

מלאכי שלום לבכות מר, כי נעדר ונעתק הר, זה סיני ועוקר הרים, גבר בנברים, זלמן דליו מים, בתשויה כפלים, אלוף המגן בחסידותו להגן, מופלג בתורת ד' תמימה, מימים ימימה, איש צדיק תמים, עשה לילות כימים, זקן זה קנה חכמה ובינה, נושא אלומותיו ברנה.

ובפנקס הזכרות נשמות של קהל עיר ווינא נרשמו עליו אלה הדברים: את נשמת החסיד המופלג מהר"ר משולם זלמן בן החסיד מהר"ר אהרן תאומים מפרג זצ"ל, ואשתו הצנועה דבערל בת ר' יעקב באַלהרייץ ז"ל, תולדות בניו ובנותיו וזרעו אחריו, הלא המה כתובים בספרי "תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתובים. — בנו השני היה הנגיד הקצין מוה"ר יעקב ראש ומנהיג בפרג ונח נפשיה דרב יעקב ביום א' י"ח לחודש כסלו שנת שפ"ח (גל עד ס' מ"ב), ואשתו מרים מתה ניכ שבה ביום י"ט אלול שצ"ד לפ"ק. — בנו השלישי היה הנגיד הקצין בעל בעמיו הגביר ר' שמואל המכונה פייביש תאומים, הנקרא בכחבי הרשות הישנים בעיר ווינא בשם "פייט מונק", ולו אשה גדולה וחכמה אשת חיל, אשר כל תהלוכות ביתה ומסחרה היו נעשים על ידה, ושמה גופרידש, ועל שם אשתו זאת היה הוא נקרא ג"כ בשם שמואל פייביש גופרידש (פ') ולהם חנית אצל חצר המלך, יען כי מצא חן וחסד לפניו. בשנת שס"ג קיבל מאת המלך התואר "הוף יוד" וגם קיבל, ממנו רשיון לבנות

(עט) לשון החרוזה על לוח מצבתו בווינא.
(פ) ראה בהקדמת ס' לקס שמואל עה"ת.

לבנות לו בית הכנסת בעירו באיזה מקום שירצה. וימת שמואל בווינא, ביום ועשיק ה' אייר שנת שע"ז לפיק. על לוח מצבתו מפליגין בשבחו כי היה חסיד ועניו גומל חסדים ומכנים אורחים ומילא כל צרכם. ואלה בנתיה דמר שמואל פייביש תאומים ז"ל:

בתו הראשונה מרת בת שבע היתה אשת נעוריו של ר' יצחק בן הנגיד הקצין מנהיג המדינה דגליל לבוב ר' אברהם ר' וואָלפס מלוב (פא). בשנת שע"א בטרם מלאת שנה תמימה אחר חתונתה בהיות בעלה בן ט"ז שנים וסמוך על שלחן חותנו בעיר ווינא, חלה את חליו אשר היה מסוכן מאד והרופאים אמרו נואש לחייו. ויען כי מורא עלה על ראש אביה ואמה פן ימות יצחק מחולי זה ובן אין לו ותהיה אשתו הענוגה ורכה בשנים זקוקה ליבמה אשר בלבוב, וגם אין לה שטר חליצה מיבמה כי צריך הוא לחלוץ לה חנם אין כסף. ויען כי ר' שמואל פייביש גוטרידש היה נודע לאיש אמיד בעל הון מעשירי קהל עדת עיר ווינא. וחששו פן יחפון היבם אח"כ סך עצום עבור החליצה, בעבור זה התחכמו בעוד מועד. שיצחק בעל בתם יתן גט כריתות לאשתו בהיותו עוד בחיים שכיב מרע מסוכן למות. בעת ההיא התאכסן הגאון בעל "הסמיע" בעיר ווינא אצל בנו הגה"ג מ"ה יוסף יוזפא ב"ר, שהיה חתן הג"מ נתן פייטל מווינא, בנו הראשון של הקצין ר' שמואל פייביש גוטרידש תאומים. ובא הג"מ נתן פייטל תאומים (אחי בת שבע) ואחר עמו גיסו הג"מ הירץ במהריר שמואל, לפני בעל הסמיע ולפני הגאון מ"ה חנוך העניך ר"מ דק"ק ווינא בעת ההיא. שיסדרו גט פטורין להשכיב מרע יצחק בן אברהם לגרש בו את אשתו בת שבע בת הקצין ר' שמואל פייביש גוטרידש תאומים. המה סדרו את הגט על פי דין בלי שום תנאי כלל. וגם לא עשו בזה שום התקשרות בשבעות וחרמות כנהוג, שאם יעמוד מחולי זה, מחויבים המה להינשא זה לזה להיות איש ואשה במקדש. רק חמותו היא הגבירה מרת גוטרידש הבטיחה לו שאם יבריא תנשא לו אשתו פעם שנית. והוא האמין לדבריה. וכאשר שב לאיתנו והבריא, התלה אשתו בו ולא רצתה לשוב אליו עוד, וגם בעניני ממון עשו איזה תחבולות כי יצא נקי מנכסיו. וכל זאת היתה בעצת חמותו אשר היא היתה העיקרית בענין זה והכל חלוי בה' (פב). וכאשר חזר לעיר מולדתו לבוב בלי אשה ובלא נכסים ריקם מכל, ויספר לאביו ולאחיו את כל אשר קרהו. אז קם בעל דודתו הוא הגאון מהר"ם מלובלין אשר היה בעת ההיא אב"ד ורי"מ בעיר לבוב, וכתב תשובה גדולה ורחבה כי הגט הוא פסול יען היה גט מוטעה, בעבור זה האשה אסורה להנשא לאחר עד שתקבל גט מחדש מבעלה זה. והציע הדבר לפני רבני גדולי הדור ובתוכם הגאון בעל הלבוש שהיה אז זקן הדור ונשיאו ואב"ד פוזנא והמדינה. וזה האחרון כתב שלש תשובות ארוכות בהיותו שוכב על ערש דוי בחודש שבט שנת שע"ב

שאשה

(פא) אולי הוא המנהיג ר' אברהם ר' וואָלפס מקאלימייא, החתום בועד המדינה ביום ח"י שבט שנת תכ"ד בעיר סוויז (קריה נשגבה ט' ג').
(פב) לשון שו"ת מהר"ם מלובלין סי' קכ"ב אות ו'. —

שאשה זו אסורה להנשא לאיש אחר, והוסיף לאמר כי אף אם יתן לה בעלה גט פעם שנית אסורה להנשא לאיש אחר בלתי לבעלה הראשון בלבד. גם הסכימו לפסקו של הגאון מהר"ם מלובלין, הג"מ יעקב היילפרין, הג"מ אהרן אבא הלוי, הג"מ צבי הירש ב"ר נתן זקס, והג"מ שמשון ב"ר יצחק באכנער אבד"ק אוסטרזא, וזה האחרון מפליג בשבחו של הגאון מהר"ם מלובלין וכותב עליו: „אם יהיו כל חכמי פולין ורוסיה בכף מאזניים, והרב הגאון הגדול מהר"ר מאיר נר"ו בכף שניה מכריע את כלם (פג). וכאשר הגיעו הדברים לפני הגאון בעל הסמ"ע כתב ג"כ תשובה ארוכה כי אין ממש בדברי המעירים, והסכימו על ידו הגאון מהרש"א, והגאון בעל משאת בנימין, וזה האחרון כתב עליו מצות ומרורות ודברים קשים כנידון בלי להזכיר את שמו בפירוש רק מכנה אותו בשם „חכם אחד“. דברי ריבות האלו באו ג"כ לפני רבני גאוני הועד בעיר יערסלב בשנת שע"ב. ודבר זה נודע בספרי הפוסקים האחרונים ובספרי שו"ת בשם „הגט מווינא“. ודי בזה.

בתו השניה ריזל היתה אשת בן דודה „האלוף התורני מוהר"ר אהרן רופא מווינא. הוא כמו אביו הרה"ג מו"ה משה ב"ר יהודה, למד את חכמת הרפואה בעיר פדואה אשר במדינת איטליא, ונכתר שמה בתור ד"ר משלש חכמות ומדעים שונים, דהיינו מן חכמת הרפואה, הפילוסופיה, והפיזיקא. הוא היה רופא מהולל ויצא שיבו גם אצל הנכרים שמה, והיה נקרא אצלם ד"ר אהרן לוצערנא. בשנת שע"ד אחרי מות הרופא של מהל עדת ישרון בעיר ווינא, הוא ה"ר אלי' חלפן רופא בווינא, אז נתמנה הוא על מקומו שם להיות רופא אצל קהל עדת עיר ווינא. וימת שם אהרן ביום ה' טבת שנת ת"ג לפ"ק. הגאון בעל תו"ט מזכירו לשבח בספרו מעדני יו"ט בפ"ג דחולין סי' תס"ג בשם „החכם מהר"ר אהרן רופא נר"ו. גם אשתו ריזל מתה אחריו שמה ביום שי"ק כ"ב מרחשון שנת תכ"ו.

בתו השלישית היתה אשת פרנס המדינה ר' יחיאל מיכל בן ר' אהרן מווינא, וימת יחיאל בעיר ווינא ביום ועשי"ק י"א לחודש סיון שנת שע"ט וישאר שתי בנות. שם האחת ליבא אשת הרב הגאון מ"ה יקותיאל המכונה קופמאן ב"ר בצלאל שהיה דיין ומו"ץ בווינא, וחד מבי דינא רבה של הג"מ מן שהיה אבד"ק ווינא בעת ההיא (שו"ת הבי"ח סי' ע"ו). ותמת אשתו ליבא ביום א' ז' אלול שנת ת"ט. וגם בעלה הג"מ קופמאן נפטר שם בשנת ת"ז. ושם השנית לאנה אשר נהרגה ע"י איש צבא, כי ירה אליה בקנה רובו ביום ועשי"ק כ"ד לחודש אדר שנת ת"א, בהיותה בת חמישים שנה, ועקבותיו לא נודעו.

בתו הרביעית נחמה היתה אשתו השניה של הרב הגאון מ"ה אברהם פלעש מגדולי חכמי עיר ווינא אשר לקח אותה לו לאשה אחרי מות אשת נעוריו בת הנגיד ר' אהרן מלכש מווינא. בשנת שע"ט כבר היתה נחמה לו לאשה, וראה עמה חיים יותר מעשרים שנה, וימת שם אברהם

אברהם בהיותו זקן ושבע ימים ביום י"ד חשון שנת ת"א. וגם אשתו נחמה מזה שמה ביום ג' כ' שבט שנת תכ"ו.

בתו החמישית ושמה פיגלא היתה אשת הנגיד הקצין הנדיב הידוע שר וגדול ליהודים וקרוב אל המלכות וראש המדברים בכל מקום ר' אברהם הלוי אישינגא שהיה נקרא אצל הרשות בשם "אברהם ריין" וימת אברהם בשיבה טובה ובשם טוב העולה על כלנה ביום ב' ב' סיון שנת שצ"ד בעיר ווינא. וכל מעשי תקפו וגדולתו ונדיבתו ותולדתו וזרעו אחריו הלא המה כתיבים על ספר "תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתיבים, כי הוא אבי משפחת בית הלוי אישינגא עד היום. כל אלה בנותיו של הנגיד ר' שמואל פייביש תאומים, בנו השלישי של הרה"ג מ"ה אהרן משה תאומים מפרג.

עתה, שוב נשוב לדבר מתולדות שני בניו של הקצין ר' שמואל פייביש תאומים אשר יצא מהם דור ישרים יבורך בנים ובני בנים גדולים אדירי התורה נודעים לשם ולתהלה. ואלה הם: בנו הראשון היה הרב הגאון מ"ה נתן פייטל מווינא אשר אליו כיון הגאון בעל הסמ"ע בתשובתו הנדפסה בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קכ"ג שכתב: "בשבאתי לק"ק וויין, בא אלי ואל הרב הגאון מהר"ר הענדל ז"ל, האלוף מהר"ר וייטל בן הקצין הר"ר וייביש וגיסו האלוף מהר"ר הירץ בן מהר"ר שמואל". עוד בימי חרפו היה, מרביץ תורה בישראל עם רבנים ותלמידים" (פד). והיה מן החכמים המצוינים בעירו. בשנת שס"ח נדפס ממנו דרוש על פרשת ויגש (קראקא שס"ח) אשר דרש בתוך קהל ועדה "בהתאספו המה אבירי אדירי הרועים שיה פזורה ישראל, ובתוכם הי' איש אלקי הישיש הזקן אב רכב ישראל ופרשיו ושלישו על כולו, הוא הגאון האלוף מהר"ר פנחס נשיא נשיאי הלוי לבית הורוויץ נרו יצ"ר" (פה). בשנת שס"ט הדפיס את ספרו "דרושים לכל חפציהם" עם הקדמה בראשו אשר כתב אב ובנו היה הרה"ג שמואל הלוי איש הורוויץ ואביו הרב הגאון פרנס הדור מ"ה פנחס הלוי גיסו של הרמ"א ז"ל. בשנת שע"ו נתמנה לאבד"ק ווירמייזא ושמש שם ברבנות עד קיץ של שנת שפ"ב, כי חזר שוב לארצו ולמולדתו עירה ווינא הבירה. בשנת שפ"ג מצאנו אותו יושב על כס הוראה בווינא, ונתן נפשיה דרב נתן פייטל שמה בשנת ש"ץ.

אלה הטורים חרותים על לוח מצבתו, אשר נוכל עוד לקרותם:

פ"ג הגאון אב"ד מהר"ר ווידל. אי כבוד כי אבה.
ארון התורה חיי אורה, הרב המובהק מהר"ר ווידל
בן הר"ר שמואל ממשפחת לעמילי. מומחה ודן והורה
בחיפוטו..... בבקיאתו ולמודו..... בגרמזא
ובווינא. למורה צדק ולהרביץ תורה וזרע מעולה
בגבורה..... נשמן במערה ה"א שיץ ליצירה.

מתולדותיו

(פד) לשון הקדמת ספר דרושים לכל חפציהם.

(פה) לשון הכתובה בהקדמת ספר דרוש לפרשת ויגש.

מתולדותיו ידענו כי ארבעה בנים ושתי בנות היו לו. ואלה חתניו
 (לוקחי בנותיו, א) ה'ר יצחק יוסף יעקב אברהם אשכנזי קיב אבדיק לבוב,
 וימת יצחק בווינא ביום ג' כ"ד טבת ת"א. ושם אשתו שרה. ותמת שם
 שרה ביום ג' ט"ו ניסן תכ"ו ב) הרה"ג מ'ה יוסף יוזפא כ"ץ בנו של
 הגאון בעל הסמ"ע. ושם אשתו ניסל. בשנת שצ"ה הר"ל את הספר
 דרישה ופרישה על י"ד מן אביו הגאון ז"ל. והוסיף מדיליה איזה חדושים
 והגהות בתוך מאמר המוסגר אשר קרא אותם בשם "כתנות פסים"
 ובהקדמתו שם חתם עצמו בשמו ושם אביו וחתנו. יוסף בן אמי
 הגאון החסיד מוהר"ר יושע ז"ל מגזע כהונה, יוזפא רבי ר' פלק יכונה,
 חתן האלוף הגאון מוהר"ר נתן פייטל ז"ל אב"ד וראש ישיבה ה"י בק"ק
 ווירמייזא. וימת יוסף כ"ץ בווינא ביום ח"י אדר שצ"ט לפ"ק. אחרי
 מותו נסעה אשתו וחתנתו ובנותיה עירה הקודש ירושלים ותקבר בשולי
 הר המוריה (פז). וליוסף יולד בן ושמו שמואל כ"ץ אשר בשחרותו היה
 ספרא דמתא בעיר מולדתו ווינא. בשנת ת"ל בצאת ישראל בגולה
 מווינא, עבר הוא מדינות אשכנז ואיטליא עד אשר בא עירה וויניציא.
 שמה הדפיס את ספרו לקט שמואל עה"ת (וויניציא תנ"ד) אח"כ נסע
 לארץ ישראל וכד סליק להחם ליירושלים, חלף ועבר ומת בהר אשר
 היה עולה להר הזיתים ושם נקבר (פז). והוא אבי הרב הגדול החסיד
 מ'ה חיים כ"ץ מח"ס ארץ החיים על תהלים. והגאון חיד"א ראה ממנו
 כתי"י על התנ"ך כולו. והעיד עליו כי ה"י. מתנהג בחסידות" ופדוש
 יאמר לו, ויסע לחברון ומת שם (שהג"א חיב אות א' ס"י קמ"ג).

ואלה הם הארבעה בנים של הג"מ נתן פייטל מווינא: א) ה'ר
 שמואל פייביש הנודע על ידי ספרו. "מיט היו"ן אשר יספר לדור מהרינות
 והשחישות והצרות שעברו על בני ישראל במדינת פולניה בשנת ת"ח
 ות"ט ע"י גייסות חמיל שר"י ועל שער הספר כתוב לאמר: חברו
 החכם מאד נעלה שמואל פייביש בן הגאון מוהר"ר נתן פייטל מווינא
 ב) ה'ר ליב אשר בתו מחלה היתה אשת ר' יוסף ליפשיץ מפראג.
 ותמת מחלה בחדש תמוז שנת ת"ט בעיר פרג ותקבר שם. ג) ה'ר זאב
 וואלף, אשר דבר אנדה נדפס ממנו בספר לקט שמואל במגילת שיר
 השירים, שחיבר בן אחותו הנזכר. ד) הרב הגאון מ'ה צבי הירש אשר
 שמש ברכנות בהרבה קהלות במדינת פולין ובאחרונה בעיר פלאצק
 ומנ"כ בעיר פוזנא. ובפנקס הזכרות נשמות אשר בפוזנא נרשמו עליו
 אלה הרברים: "את נשמת הגאון אב"ד בכמה קהלות קדושות מוהר"ר
 צבי בן הגאון מוהר"ר פייטל אבדיק ווין ובק"ק (ווירמין) (ווירמייזא)
 והגליל. ובנו הרב הגאון מ'ה ליב מונק היה בשחרותו אבדיק גרידיץ
 ובסוף ימיו אבדיק קראשטין. ולזה האחרון בן ושמו ר' בער מונק מעיר
 מעזריטש. אבי הרב הגאון מ'ה צבי הירש מונק אשר בשחרותו היה
 אבדיק

(פו) ראה בהקדמת ספר לקט שמואל עה"ת (וויניציא תנ"ד).

(פז) לשון חתנו ה'ר שלמה זלמן ממיץ בספרו תעודת שלמה
 (אויפגאבך תע"ח).

אבדיק שווערין ואח"כ בעיר מעזריטש ושם מניח, ולו בן ובת: בנו ה"ר יהודה ליב היה אבי הגאון המפורסם מ"ה מאיר פוזנר אבדיק דנציג מח"ס בית מאיר. (פח). ובתו מיכלה היתה אשת הרב הגאון מ"ה אליה פוזנר אשר בערך שנת תקמ"ו נתמנה לאבדיק וורעשנא ואח"כ לאבדיק לאנצבורג. וימת שם אליהו בהיותו זקן ושבע ימים בן תשעים שנה (פס). ובנו ר' יוסף לאנדסבערג היה אבי הגביר המפורסם בעל בעמיו הנודע לשם ולתהלה ר' שלמה זלמן פוזנר מלובעראניץ. כל אלה צאצאי הגאון מ"ה נתן פיישיל מווינא בנו הראשון של הקצין ר' שמואל פייביש גוטריטש.

בנו השני היה הקצין מ"ה שמעון תאומים מווינא הנפטר שמה בשנת השבעים ושלוש לימי חייו ביום ז' כ"ב ניסן שנת ת"י. והוא אבי הרה"ג מ"ה משה תאומים אשר שמש בשחרותו בהרבה קהלות אשר במדינת מעהרין. וימת משה על פני שמעון אביו בעיר ווינא ביום ב' ז' ניסן שנת שצ"ט לפ"ק. והוא אבי הגאון המפורסם מ"ה אהרן תאומים אשר בסוף ימיו היה אבדיק קראקא מח"ס מטה אהרן. וגם בת היתה לו

(פח) בקיקון דיונה בסוף חדושי למס' מגילה כותב על הגאון מ"ה פנחס הלוי איש הורוויץ מקראקא בשם "דודי זקיני". והנה הגאון בעל בית מאיר בסוף ספרו חלק אה"ע מייחס עצמו עד ה"ר ישראל הורוויץ, וזה סדר דורותיו שמה: הק' מאיר פוזנר באאמיר מוהר"ר יהודה ליב, באא"ז הרב המה"ג מהו' צבי הירש אבדיק מעזריטש, באא"ז מוהר"ר כער מונק ממעזריטש, באא"ז הרב הגדול מ"ה ליב מונק אבדיק גרידץ ודק' קראטשין. באא"ז הגאון מ"ה צבי הירש אבדיק פלאצק, באא"ז הגאון מ"ה פייטל אבדיק ווערמייזא ודק' ווין, באא"ז מ"ה פייביש, באא"ז מ"ה אהרן משה תאומים זצ"ל. ושם אשתו אא"ז היתה המפורסמת מרת רבקה שטערן בת ר' ישראל הורוויץ בן מוהר"ר פנחס הורוויץ עכ"ל. (והנה מה שמסיים שר' ישראל הורוויץ הוא בן ר' פנחס הורוויץ זה טעות, כי אביו של ר' ישראל הורוויץ היה ר' אהרן משולם זלמן הורוויץ, רק זכרוננו הטעה, הוא שמע' כי אביו של ר' ישראל בנה בית הכנסת בפרג הנקראת פנחס שוהל, מפני זה סבר כי שם אביו היה פנחס, אבל אינו כן כי מיסד בית הכנסת של רב פנחס היה ה"ר אהרן משולם זלמן, אביו של ר' ישראל הורוויץ). והנה בילדותי הייתי דן על פי הדברים האלו כי ה"ר ישעיה תאומים אביו של בעל קיקון דיונה היה בנו של ה"ר אהרן משה תאומים אשר אשתו רבקה שטערן היתה אחות הג"מ פנחס הורוויץ מקראקא. ובעבור זה כותב עליו בעל קיקון דיונה בשם "דודי" דהיינו אחי אם אביו. וכתבתי זאת לכותבי מגילת יוחסין, והמה הדפיסו כך בספריהם. אחר זמן רב מצאתי מפורש שכן הוא, כי בפנקס בית הכנסת דרב פנחס בפרג נמצא כתוב, כי ביום ז' לחודש כסלו שנת ת"ע, העיד ה"ר יעקב תאומים, שאביו הגאון מ"ה יונה הי' בן מו' ישעיה בן מו' משה אהרן תאומים, בעלה של הרבנית רבקה שטערן זצ"ל. ומה שמכנה אותו בשם דודי זקיני ולא בשם חמי זקיני, יען בעת ההיא לא היה עוד חתן הגאון מ"ה מאיר וואהל אבדיק בריסק חתנו של הגאון מ"ה פנחס מקראקא, ודי בזה. (פס) ראה בספר תאר פני שלמה.

לו למשה ושמה רעכלי אשת הגאון המפורסם רבן של ישראל מריה יהודה ליב צונץ אבדיק פינטשוב. אבי אמו של הגאון הידוע מריה יהונתן אייבשיץ אבדיק אהיו (צ). ודי בזה, כל אלה צאצאי שלשת בניו הראשונים של הרה"ג מריה אהרן משה תאומים מפרג. ועתה נחזור לדבר מכנו הרביעי אשר זכה כי יצאה ממנו שלשלת היוחסין מהם רבנים גדולי הדור וגאונים מצוינים הנודעים לשם ולתהלה עד ימינו אלה.

בנו הרביעי (של ר' אהרן משה תאומים) היה ה"ר ישעיה תאומים מפרג אשר זכה לבן גדול בתורה הוא הגאון המפורסם מריה יונה תאומים אבדיק מ"ץ מח"ס "קיקון דיונה" חדושי הלכות על מס'. ודע כי הגאון בעל "קיקון דיונה" פעמים נשא אשה: אשת נעוריו ילדה לו שלש בנות ובן. בנו ר' ישראל תאומים היה ראש ומנהיג בעיר גלוגא רבתי, וימת שם ישראל בשנת תס"ה. והוא היה חותנו של הרה"ג מריה חיים גלוגא אבדיק קרעשוב הנפטר ביום ג' ב' דר"ח תמוז שנת תע"ה בעיר קרעטשין ושמו"כ. וחתניו לוקחי בנותיו היו: א) הגאון מריה אביגדור קרא בן שניאור מווינא. אשר הרביץ תורה בכמה קהלות גדולות אשר במדינת פולין ובסוף ימיו נתמנה לאבדיק גלוגא רבתי וימת שם ביום ש"ק כ"ה אדר שנת תל"ח. ב) הרב הגאון מריה שאול קאצינלבווינץ אשר שמש ברבנות בשלש קהלות גדולות במדינת פולין בערי: בראדי, חעלמא. פינטשוב בזה אחר זה. והוא היה בנו של הגאון מריה משה ק"ב, בן הגאון המפורסם מריה מאיר וואהל אבדיק בריסק דליטא. ואשתו זאת ילדה לו שני בנים: שם האחד משה הנפטר על פני אביו הג"מ שאול, ושם השני הוא הג"מ סעדיה ישעיה ק"ב, חתנא דבי נשיאה של הגאון המקובל מריה נפתלי כ"ץ אבדיק פונא מח"ס "סמיכת חכמים" אשר לקח לו את בתו אידל לו לאשה. בשחרותו שמש ברבנות בעיר לעסלא ואחר כן נתקבל לאבדיק מעזריטש אשר במדינת פולין הגדולה. ובסוף ימיו נתמנה לאבדיק העלישויא אשר במדינת מעהרין וימת שם בשנת תפ"ו (צא). אחרי מות אשתו זאת ויקח לו שאול אשה חדשה את יענטא בת הגאון מריה יעקב שור אבדיק בריסק דליטא ותלד גם היא לו בנים ובנות. ואת יתר פרטי תולדות הג"מ שאול ק"ב וזרעו אחריו הלא המה כתובים על ספר "תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתובים. ג) הנגיד הקצין בעל בעמיו ר' ישראל משה יוסף נאָרדין, אשר בנו הנגיד ר' אהרן יצחק זעלקי היה אבי ה"ר שלמה זלמן נאָרדין מח"ס מראות הצדק (אמ"ד תמ"ב) והוא חתם עצמו שמה בשמו ושם אביו ושם זקינו: שלמה זלמן בן הקצין מריה יצחק זעלקי יצ"ו בן הקצין המנוח הנדיב הטפסר מריה ישראל משה נאָרדין זצ"ל חתן הגאון הגדול המפורסם מריה יונה תאומים מפרג בעל המחבר ספר "קיקון דיונה". והוא היה המניה את הספר "טורי זהב" על חר"ט אשרהר"ל הגאון בעל חכם צבי, והוסיף מדילי הערות והוספות, וגם איזה חדושים

מן

(צ) ראה מ"ש אודותיו במאמרי "עיר העלישוי ורבניה" נדפס בירחון

רבני אוצר החיים שנה שמינית סי' ג'.

(צא) שם אות ט'.

מן הגאון בעל קיקיון דיוגה אשר נתן לו המגיה הנזכר, והמה נדפסים בתוך דברי המ"ז ונרשמים על שם מחברם. ואחרי מות אשת נעוריו של הגאון בעל קיקיון דיוגה, לקח לו אשה אחרת ושמה בילא בת הגאון מריה מאיר וזאחל אבד"ק בריסק דליטא, וגם היא ילדה לו שלשה בנים גדולים אשר שנים מהם היו רבנים מובהקים וגם בת אחת. שני בניו אשר היו רבנים מרי דאתרא בערי יהודה במדינות שונות הלא המה: הגאון מריה יצחק מאיר תאומים פרענקיל אבד"ק זאָלקווא ורופא בחצר המלך יאן סאָביעסקי במעון הקיץ אשר היה לו בעיר זאָלקווא (ראה נוב"י תניינא אה"ע סי' פ"א). (ב) הגאון מריה יהושע יחזקאל פייביל תאומים חתנא דבי נשיאה של הגאון המפורסם מריה אריה ליב (הגבוה) אבד"ק קראקא זצ"ל (צב), אשר זכה כי יצאו ממנו דור ישרים בנים ובני בנים גדולים בתורה רועי צאן קדשים בערי יהודה במדינות שונות—ויתר דברי ימי חייהם ותולדות בניהם אחריהם הלא המה כתובים על ספר תולדות משפחת הורוויץ אשר אתי בכתובים.

ועתה שוב נשוב לדבר מתולדות חתני לוקהי בנותיו של הרה"ג מריה אהרן משה תאומים לעמלין מפרג אשר גם מהם יצאו משפחות רבות ונכבדות בישראל. ואלה הם: חתנו הראשון היה הרה"ג מריה חיים סג"ל ברנדס מפרג, ושם אשתו גיטל, ותמת היא בחיי בעלה בחודש מרחשון שנת שס"א בפרג. ויהי אחרי מות אהרן משה תאומים, אז ביום ט"ז לחודש אפריל שנת שע"א קים הקיסר רודאָלף השני את כתב הרשיון אשר היה למשפחת הורוויץ מאת המלך לודוויג, כי בכל עת וזמן צריכים למנות רב אחד ושני מנהיגים בפרג מן המשפחה הרוממה דהיינו מיוצאי חלציו של ה"ר אהרן משולם המכונה זלמן הורוויץ, ואת הכח והעז הלזה אשר ירש ר' ישראל הורוויץ מאת אביו, נתנה אחרי מותו לחתנו הג"מ אהרן משה תאומים, ואחרי מות משה קיבל הרשיון הלזה גם חתנו ה"ר חיים סג"ל ברנדס. את יתר פרטי ימי חייו של ה"ר חיים ברנדס אין אנו יודעים, וגם נעלם מאתנו אם הניח אחריו בנים או בנות. חתנו השני היה, המרומם הישיש כמהר"ר משה אהרן אשכנזי (צג) ושם אשתו נחלה הנקראת נעכלי, ותמת נחלה ביום ב' ח"י לחודש תמוז שנת שס"א בעיר פרג. בעלה כנראה היה יליד עיר שפירא (שפייער) ושם אביו, הקדוש ה"ר שמואל הי"ד, שפירא (צד). וימת משה אהרן אשכנזי בריה שנת שפ"א בפרג, ועל לוח מצבתו חרות, ר"ה שפ"א. אשכנזי, הקצין משה אהרן ז"ל בן הקדוש ה"ר שמואל הי"ד שפירא, ולהם בת ושמה רחל הנקראת רעכלי אשת הגאון בעל תוספות יום טוב. ותמת רחל בעיר מולדתה פרג בחודש כסלו שנת תט"ו. חתנו השלישי היה הנגיד ר' אהרן מלכיש מווינא (בטח היה שם אמו מלכה) ושם אשתו עדיל, אשר הגאון בעל תירס המליץ עליה במכתבו אשר כתב לה בשנת שע"ט, היקרה והמפוארה מחו' הרבנית עדיל שתח"י. בשנת

שע"ט

(צב) ראה מ"ש אודותיו בספרי, כתבי הגאונים דף כ"ט.

(צג) לשון הגאון בעל תוי"ט בהקדמת ספרו מעדני יום טוב.

(צד) לשון החרותה על לוח מצבת בנו ה"ר אהרן משה אשכנזי בפרג.

שע"ט כבר היתה אלמנה מאישה, ואח"כ שבה לעיר מולדתה פרג ותמת שם בחודש אלול שנת שי"פ. ולה בת אשת נעוריו של הרב הגאון מ"ה אברהם ב"ר גרשם יהודה פלעש מווינא. הוא היה יליד עיר פפד"מ הנולד שמה ערך שי"ך. מעת חתונתו היה דר בווינא אצל חותנו והיה נמנה בין גדולי העיר ההיא וחכמיה. הוא זכה לשני שלחנות כי הון ועושר בביתו וגם היה לו שמה בית אבנים בנוי לתלפיות ובשחרותו שמש זמן מה ברכנות באחת מערי יהודה אשר לא נודע לנו שמה, ואח"כ שב לעיר ווינא חבירה וקבע דירתו שם. בתחילה היה מידידיו של הגאון בעל תירט, אולם אח"כ התרחק ממנו. בכל זאת במכתבו שכתב הגאון בעל תירט בשנת שע"ט לחמותו של הנימ אברהם פלעש היא מרת עדיל הוא פורש בשלומו הטוב ויבקש שובתו אף כי ריחק ממנו זה כמה, אחרי מות אשתו זאת לקח לו לאשה את נחמה בת הקצין מ"ה שמואל פייביש תאומים כמבואר למעלה. וימת אברהם בשיבה טובה ביום י"ד מרחשון שנת ת"א בעיר ווינא. וזה נוסח מצבתו:

פ"ג הגאון החסיד מהר"ר אברהם ב"ר גרשם יהודה פלעש.

נפטר ביום י"ד חשון ת"א לפ"ק

אב בחכמה רם בשנים. פלש סתומה במושב זקנים.

אברך באדמה, המשל בעליונים ידיו רמה:

מימיו נאמנים: משיב חמה ומשבית חרונים.

לד' תרומה הרועה בשושנים בקודש פנימה:

במחיצת האיתנים ברוח ונשמה, בסוד נבונים:

נפשי עגומה בביטל שקדנים.

אחרי מותו נדפס ממנו וידיו אשר תיקן לאמרו בספר מנחת יצחק אמ"ד תמ"ח) שחיבר שי"ב ה"ר יצחק ב"ר יהודה ליב מענין, ועליה רשומים הדברים האלו: סדר הידיו אשר תיקן שי"ב האלוק המרומם הרב המופלג בתורה ובחסידות אב"ד ור"מ מנוחתו כבוד מהר"ר אברהם פלעש זצ"ל, ואיתן מושבו היה בקיק ווינא. אשר אור תורתו הזריח בבית מדרשו וישיבתו. ויתר דברי ימי אברהם ותולדותיו אחריו הלא הםה כתובים בספרי תולדות משפחת הורוויץ אשר אתי בכתובים.

חתנו הרביעי (של הנימ אהרן משה תאומים מפרג) היה הרב הגאון מ"ה מרדכי ב"ר אליה ליפשיץ, ושם אשתו אסתר. בשחרותו נתמנה לאבדיק קעלין (קאללין) אשר במדינת ביהם, אח"כ נתמנה שוב לדיין מ"ש (מורה שוה) הם כת הדיינים הגבוהים אשר היה בפרג בעת ההיא. ונת נפשיה שמה בחודש סיון שנת שפ"ו. ואשתו אסתר האריכה ימים אחריו ותמת גם היא שמה בחודש אדר שצ"ה. על לוח מצבתה נמצא היות אסתר בת ה"ה משה אהרן תאומים ז"ל, אשת האלוק מ"ה ישראל מרדכי ליפשיץ בן מו' אל"י. ולו בן ושמו ישראל איסרל ליפשיץ אשר לקח לו לאשה את מרים מלכה בת דודו ה"ר אהרן מלכיש לו לאשה. בשנת שע"ג קיבלה עבור נדוניה מקום בבית הכנסת דרב פנחס. וימת ישראל איסרל בהיותו עוד רך בשנים בן כ"ח שנה ביום שי"ק כ"ז מנחם אב שנת שפ"א. (כנראה אחרי מותו חתם אביו עצמו בשם ישראל

מרדכי

מרדכי לזכרון כנו המת על פניו). אחרי מותו נישאה אשתו מרים מלכה להנגיד הקצין בעל בעמיו ר' משולם זלמן אויערבאך מווינא (אבי בעל עטרת זקנים) אשר לקח אותה לו לאשה אחרי מות אשת נעוריו מרים בת הגאון מריה יהודה ליב רופא מווינא. ותמת מרים מלכה ביום שמיני עצרת שנת תכ"ב בווינא בשנת השבעים ושבע לימי חייה. חתנו החמישי היה הרה"ג הרופא המומחה לרבים מריה משה ב"ר יהודה מאור קטן מווינא ושם אשתו קילה. (בטח על שם דודתה קילה אשת ה"ר ישעיה הלוי הורוויץ אחי אמה). ודע כי הרה"ג מריה משה מאור קטן חכם ורבי יתקרי; כי מלבד אשר ידיו רב לו בחכמת הרפואה, אשר בטח למד את החכמה הלזו בעיר פדואה אשר במדינת איטליא היה ג"כ חכם גדול בהליכות התלמוד כאחד מחכמי הזמן. בתחילה היה רופא בקהל עדת ישורון בעיר פפד"ם ובשנת ש"ל נמצא חתימתו בפנקס הקהל שמה. אח"כ קבע דירתו בווינא ונעשה שמה לרופא בקהל עדתו. וימת שם משה ביום א' ב' אדר שנת שס"ח. ולו שני בנים גדולים בתורה ורופאים מובהקים. שם האחד ה"ר אהרן רופא אשר היה נקרא אצל הרשות בשם ד"ר אהרן לוצערנא, אשר לקח לאשה את ריזל בת דודו אחי אמו הקצין ר' שמואל פייביש תאומים מווינא כמו שכתבתי למעלה. ושם השני יהודה ליב הוא הגאון המפורסם מריה יהודה ליב רופא מגדולי חכמי ווינא. אשר היה נקרא אצל הרשות בשם ד"ר לעזר לוצערנא. ונח נפשיה דרב יהודה ליב מאור קטן ביום ה' ח' אייר שנת שצ"ה לפ"ק. בן בתו הגאון בעל עטרת זקנים מתימר בכבודו בהקדמת ספרו הנזכר, כי הוא המאור הגדול לממשלת היום וחתם עצמו מאור קטן ובתורה היה בכור, שמו גדול בענקים, בהיר הי' בשחקים הגאון הגדול מוה"ר יהודה ליב רופא ר"פ ואב"ד בק"מ ווינא, הניח אחריו הרבה ספרים בהליכות התלמוד. ולא יצא שום דבר לאורה ונשארו בכתובים. גם היה לו הון ועושר בביתו ובנה לו בית הכנסת בעירו עם י"ב חלונות ג' חלונות מכל צד (צה). ונזכר גם כן בספר צדה לדרך פרשת בא וז"ל שם: נשאלתי מן האלוף המרומם, בישראל גדול שמו, אריה דבי עילאה ותתאה, גבר בגוברין, שבילי דאורייתא ל"י נהירין כמוהר"ר ליב יצ"ו אביר הרופאים מק"ק ווינא. כל אלה בית אהרן משה תאומים מפרג. חתנו הראשון של ה"ר ישראל הלוי איש הורוויץ מפרג. ויתר דברי ימי חייו ותולדות בניו ובני בניו וזרעו אחריו, הלא המה כתובים ע"ם. תולדות משפחת הורוויץ אשר אתי בכתובים. ונפשי בשאלתי ולבי בבקשתי, כי יזכני ד' להוציא אותו לאורה בעגלא ובזמן קריב. —

התולדה

(צה) ראה בעטרת זקנים או"ח ס' צ'.

התולדה הרביעית.

הרב הגאון פרנס הדור מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ
מקראקא.

(נולד בפרג ערך שנת ש' ונפטר בקראקא שנת שע"ח).

אחד מן האנשים המצוינים במדינת פולניה, אשר עמדו לנס עמם ולתפארת קהלתם בימים ההם ובזמן ההוא, היה הרב הגאון זקן ויושב בשיבה נשוא פנים בעל בעמיו מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ מגדולי חכמי עיר קראקא ונכבדיה, הנולד בפרג ערך שנת ש'. בשנת ש"ו הוא נמנה רביעי בין בניו של ה"ר ישראל הלוי איש תורוויץ, שהיה בעת ההיא ילד בן שבע או שמונה שנים. עוד בילדותו יצא טיבו על פני חוץ ע"י כשרונותיו הנעלים, כי ה"י לו שכל צח וזך ופה מפיק מרגליות ויחכם מכל אדם" חכם גדול בתורה וגם במילי דעלמא. בהיותו עוד נער התחתן עמו הרב הגדול רח"מ ומוקיר רבנן הקצין המפורסם מו"ה ישראל איסרל (אבי רבנו הרמ"א ז"ל) מקראקא, ונתן את בתו מרים בילא לו לאשה. שמה התחבר לחברת השלימים והיה ידיר ורוע לגיסו הגאון רבנו הרמ"א ז"ל, ומודע ומכיר להגאון מו"ה ישראל יחיאל כ"ץ ראפאפורט מגדולי חכמי העיר ההיא, והיה לו שיח ושיג עם ש"ב רב הגאון מו"ה אברהם הלוי איש הורוויץ (אבי רבנו הקדוש בעל השל"ה) אשר בשחרותו למד בשיבתו של רבנו הרמ"א ז"ל, והיה מגדולי תלמידיו המובהקים. בשנת שט"ז בעודנו אברך צעיר לימים בהיותו פעם אחת בעיר לובלין, בשבת פרשת כי תשא, זכה לקבל פני רבן של ישראל שבמדינת פולניה בעת ההיא, הוא הגאון המפורסם מו"ה שלום שכנא אבד"ק לובלין והתאכסן אצלו שמה. הג"מ שלום שכנא שאל אותו על גדולי חכמי אשכנז וגאוניה יען הוא בא מפרג הסמוכה למדינת אשכנז ועל דרך לימודם. ובמה גדול כחם אם בתלמוד בבלי או בדברי הפוסקים. והוא השיב לו כי ביתר שאת ויתר עז המה עוסקים בתלמוד ובתוספות, אשר המה מעמיקים בדבריהם עד היסוד בהם. כעדות עצמו בהקדמתו לספר דרושים לכל חפציהם (קראקא שס"ט) שכתב שם וז"ל: "ופעם אחת בשבת פרשת כי תשא שנת ויכפ"ר (שט"ז) על בני ישראל זכיתי להיות אחד מן האכסנים אצל הגאון מורנו הג"ל (הג"מ שלום שכנא) ושאל אותי על חכמי אשכנז איכות ופחות למודם ואמרתי לו, כי ביתר שאת ויתר עז הם עוסקים בתלמוד, וביחוד בק"ק ונקבורט בתוספות, אשר הם מעמיקים עד היסוד בה".

הגאון מו"ה פנחס הלוי היה אדם גדול בתורה כאחד מחכמי הזמן, גם הרבה חכמים היו משכימים לפתחו לשאול ממנו בדבר ד' זו הלכה למעשה, ואחד מהם היה "האי גברא רבה הריר סעדיה" (צו). גם הובאו

דבריו

(צו) לשון הרמ"א בתשובותיו סי' מ"ט.

דבריו להלכה בספרי חכמי דורו. כמו שבי הגאון מו"ה אברהם הלוי איש הורוויץ בספרו. עמק ברכה הלכות ק"ש שכתב שם. שארי האלוף כמחריר פניהם יין סגיל כתב על זה. ושם בהג"ה הוסיף על דבריו בנו הגאון בעל השלי"ה, וז"ל. והקשה על זה מודעתינו הגאון כמחריר יין סגיל. זר לי מאד. לנשת אל ההר. מה לתבן את הבה. הכל צריכין למרי דחישי הרב המופלג ש"ב הנזכר. השתא בשיבעא דמר לא ידענו בשיטתא דמר ידענו. עכ"ז לא אמנע עצמי מלענות אף אני חלקי, ואם הוא מצער ותחי' נפשי. וכן מזכירו שם בהלכות ערב י"ב בזה הלשון. האלוף המרומם בפי כל קרובי מחריר יצ"ו מקראקא. העיד על גיסו מהר"מ איסרלש ז"ל. והנה הגאון מו"ה פנחס הלוי מלבד שהיה חכם גדול בהליכות התלמוד כאחד מנאוני הזמן. היה ג"כ מופלג בחסידות ונערץ ונקדש לאיש אלקים אשר קדוש יאמר לו. כעדות דברי הקדמת ספר. דרוש לפרשת ויגש" (קראקא שס"ח) אשר דרש דרש הגאון מו"ה נתן פייטל מווינא את דרשתו זאת. בהתאספו חמה אבירי אדירי הרועים שיה פוזרה ישראל. ובתוכם הי' איש אלקי הישיש הזקן אב רכב ישראל ופרשיו ושלישו על כולו. הוא הגאון האלוף מחריר פנחס נשיא נשיאי הלויים לבית הורוויץ נרו יצ"ו. גם המקובל הגדול מו"ה ישראל סריק, מגדולי תלמידיו של רבנו האריי זצ"ל. אמר עליו: שנשמתו היתה נשמת התנא רבי פנחס בן יאיר. כעדות הרב הגדול מו"ה אברהם ישראל סג"ל העליר (אביו ה"ר יעקב קאפיל סג"ל העליר, היה בנו של הרב והחסיד מו"ה אהרן מירלש הלוי העליר, חתנו של הגאון בעל תויר"ט) בהקדמתו אשר כתב בילקוט השמעוני (פסד"א תס"ח) וזה יכתוב ידו שם: היה רבנו הגדול הרמ"א ז"ל. הללו מהאי גיסו זקני הגאון המופלג מהר"פ זצ"ל הלוי הורוויץ, אשר כבר העיד עליו מוהר"ר ישראל סריק ז"ל אחד מגדולי תלמידיו איש אלקים האריי ז"ל. שנשמת זקני הגאון מהר"פ ז"ל הוא נשמת התנא האלקי ר' פנחס בן יאיר. אשר בנו שתיהם את בית ישראל. בבתי לוי היה נשיא נשיאי הלוי ואמרכולו. גם הגאון בעל השלי"ה מזכירו הרבה פעמים בספרו. לדוגמה שמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מו"ה פנחס סג"ל ז"ל (בדף ס"ב). יתר מיכן היה ג"כ קורא ושונה (כגיסו הגאון הרמ"א) בספרי המחקר של גדולי עמנו חכמי ספרד, ובפרט בפירושו של ה"ר אברהם בן עזרא על התורה. פעם אחת הראה הגאון מו"ה פנחס הלוי לידידו הגאון מו"ה ישראל יחיאל כ"ץ ראפפורט מקראקא, מה שכתב האבן עזרא בפרשת יתרו בענין עשרת הדברות, וזה האחרון הודיע זאת בשנת שס"ח לבנו הגאון המפורסם מו"ה אברהם כ"ץ שרענציל מלבוב מח"ס שירת איתן האזרחי (צו). מלבד חכמת התורה והקבלה וחכמת הפילוסופיה אשר היה בקרבו הנה ג"כ בספרי דברי הימים של בני ישראל, והיתה לו ידיעה גדולה בקורות דברי הימים, והרכה ספרים ישנים ועתיקים בדברי הימים היו נמצאים באוצר ספריו. כעדות הגאון מו"ה חיים כ"ץ אשר בסוף ימיו שמש ברבנות בעיר פוזנא, ונח נפשיה שמה בשנת שצ"ה. שראה בספר

ישן

(צו) בקונטרס אחרון לשו"ת איתן האזרחי פרשת יתרו.

ישן מספרי מהר"ר פנחס הורוויץ יצ"ו מקראקא, סיבת וגילגול תפיסת מהר"ם מירושנבורק, שהיה זה בימי הקיסר ראָדולפוס הראשון (צח). כאמור היה הגאון מריה פנחס הלוי מקראקא, איש מצוין אשר תורה וחכמה עושר ואושר יחדיו בו נפגשו וזכה לשתי שלחנות, כי היה חוסה בצל החכמה ובצל הכסף. לו היה בית אבנים בנוי לתלפיות ברחוב קאָזמר במקום אשר לא היה רשאי להיהודים לדור שמה, וגם אחרי מותו היה הבית הזה נקרא בשם "ביתו של פנחס" כמבואר בכתבי הרשות הישנים. גם היה לו לב מהור ורוח נדיבה, צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, ופה מסיק מרגליות ודבריו נעמו מאד, ועיי' דבריו הנעימים לקח לב כולם ועיי' חכמתו הגדולה הוקירוהו וכבדוהו כל אנשי מדינתו בכלל וקהלת קראקא בפרט. הוא היה גיב עסקן צבורי בכל משך ימי חייו וראש המדברים בכל מקום, תל שהכל פונים בו, וכל אשר הוא עושה די מצליח בידו. כעדות היר אלעזר הכהן ז"ל בהקדמתו לספר ראשית חכמה (קראקא שניג) שכ' שם וז"ל: וידיכנו בדרך ישרה.... ק"ק קראקא.... המה הגבורים אשר מעולים אנשי השם, כשם הגדולים אשר בארץ המה, אדירי כל חפצי במ והמה חכמים מחוכמים ופנחס נגיד היה עליהם מלפנים. די עמו וכל אשר הוא עושה די מצליח בידו, כל פעל די למענהו. וגם הוא חכם חרשים וגבון לחש, זקן ונשוא פנים, הוא הראש, ראשו כחם פז קווצותיו תלתלים, תל שהכל פונים בו. בשנת שמי"א נבחר להיות יושב ראש בשבעה טובי העיר אשר נבחרו בקהלתו לעשות סדרים ותיקונים בקהל עדתו, וחתם שם ראשון, נאם פנחס הקטן מבית הלוי בהר"ר ישראל זל"ה הורוויץ בשנת שני"ה נבחר להיות יושב ראש בין מנהיגי הועד של ארבע הארצות פולניה, ובועד אשר היה בידו לובלין ביום א' די תמוז שנת שני"ה חתם הוא ראשון, נאום פנחס הלוי הורוויץ מקראקא. בתור יושב ראש בין מנהיגי הארצות שבמלכות פולין, הוא נזכר בספר "מגילת איבה" שחיבר הגאון בעל תויר"ט וזה יכתוב ידו שם: "שמעתי מפי איש גדול מק"ק קראקא, היה נשיא ישראל חכם בתורה ובמילי דעלמא, מנהיג ויושב בראש מנהיגי ארצות שבמלכות פולין, ושמו נודע בשערים האלוף מוהר"ר פנחס (בן מוהר"ר ישראל סג"ל) בן הקצין הראש מויה זלמן ישעי' סג"ל מפראג ממשפחת הורוויץ, ואשתי הרבנית מרת לעכיל היא בת מרת נעכיל בתו של אחות מוהר"ר פנחס הג"ל הנבירה מרת רבקה שטערין".

בתור יושב ראש בין פרנסי הארצות שבמדינות פולניה, גדלה מאד השפעתו אצל אנשי בני מדינתו, וכטל לישראל, היה הגאון מריה פנחס הלוי בימיו, בכל מקום שהם. ערך שנת שי"ס עת צרה היתה אז לעקב בעיר הגדולה רומי אשר במדינת איטליא, וקהל עדת עיר רומי היו נצרכים לאיזה סך גדול ועצום להציל את קהל עדתם מעושקם ולפדות את נפשם. היהודים אשר במדינת פולניה אשר חיו חיי שקט באין מחריד, וגדלו והצליחו ויעצמו במאד מאד, וכנן די פרוח תפחת ותגל המדינה

(צח) לשון בעל צמח דוד בח"א שנות מ"ו לאלף הששי.

המדינה ההיא, בתורה וגדולה במקום אחד" (צט), יען אשר במדינות פולין אין שנאתם גברה עליהם כמו במדינות אשכנז (ק) ושאר המדינות בעבור זה שלחה קהל עדת עיר רומי את הרה"ג אליעזר חיים ניצא מח"ס דמשק אליעזר למדינת פולניה לקבץ כסף פדיון מן אנשי המדינה הזאת אשר היו עשירים ומאושרים בכל, תורה וגדולה בקנה אחד להם עולה. כבואו לפולניה בראותו כי ראש חמדברים בארצות הוא הגאון מה"ר פנחס הלוי איש הורוויץ מקראקא אשר היה ראש מנהיגי ועד המדינות, וכן הקצין המפורסם שר וגדול היהודים של מדינת ליטא הוא הגביר נגיד ונדיב בעל בעמיו ר' שאול קאצינלבוויץ (וואהל) מבריסק דליטא, פנה עצמו אל שני שרי ישראל האלו להיות לו בתומכי נפשו להשיג סך מסוים עבור קהל עיר רומי הנתונים בצרה. הגאון מ"ה פנחס הלוי מקראקא וכן מחותנו, ה"ר שאול וואהל מבריסק נתנו לו כסף פדיון להציל את קהל עיר רומי מן המצור, והבטיחו לו לשלוח בהקדמה עוד אלף ריינוש ממדינת ליטא, וגם איזה סך מסוים מותר הנדבה מן ארצות פולניה, בבוא הג"מ אליעזר חיים ניצא עירה רומי ויספר להם את כבוד עשרם של היהודים אשר במדינות פולניה וליטא ורוב חכמתם וגדולתם בארצות האלו, כתבו קהל עיר רומי להגאון מ"ה פנחס הלוי הורוויץ מכתב תודה על העבר, ובקשו ממנו גם על העתיד לעמוד לימינם, בדעתם את כחו ועוצם ידו אצל הועד של הארצות, גם יראה כי מחותנו ישלח להם בהקדמה את הסך אלף ריינוש אשר הבטיח לשלוח להם בזמן קרוב. גם הרב הגאון ממודינא כתב איזה מכתבים להגאון מ"ה פנחס הלוי אודות הדבר הזה בשם קהל עדת רומי, אשר היו עד הנה בכתובים ונדפסו בזמננו אלה בשם, כתבי ר' יהודה אריה ממודינא לדוגמה אמרתי להעתיק בזה מכתב אחד אשר כתב הרב הגאון מ"ה יהודה אריה ממודינא אל הגאון מ"ה פנחס הלוי לקראקא אודות הדבר הזה והוא סי' ר"ו בספרו הנזכר, לדעת איך גדול ומחולל היה הגאון מ"ה פנחס הלוי אף חוץ לגבול מדינתו וז"ל:

מאור עינים ישמח לב ישראל, העומד לנס עמים,

בתבונתו הרחבה מני ים, הגאון האלוף מהר"ר

פנחס קראקא יצ"ו

דרוש דרש ממני הקהל אחינו אשר ברומי, להיות להם לעזר ולהועיל בדכיינו אל מעלות תהלות קהלות שלכם, על מוהר ומתן הנדה הנדיבה, אשר התנדבוהו לשים מאת נדיבי עמים אשר נאספו להם לחוס ולרחם. ויען כאשר שמענו כי מעכ"ת נזר לראשו בצדק ובמשפט, בן ראינו אשר ייחדו לו אגרת הקהל וגם החכם כמוה"ר אליעזר חיים חכם חרשים ונבין לחש, אשר היה שלוחם לכבוד אל תפארת כ"ת למעשי ידיו מגיד הרקיע לשוהר ביום ליום כפה מפיק מרגליות בשבח המדינה, ועל כולם לא תשבע לשונו מלהודיע פעמים הלל מעכ"ת בעיון

(צט) לשון הג"מ יהודה אריה ממודינא במכתביו סי' ר"ה,

(ק) שו"ת הרמ"א סי' צ"ה.

בעיון ובמעשה. ומשתמעין מליה מצורבא דרכנן תהיינה חוברות אשה אל אחותה. אנרתינו זאת עם אנרת הקהל. הנה לחלות פני כ"ת לזרז על המצוה הזאת, להביא מותר הנדבה הנז' אל המקום אשר עמד דבר הקהל ההוא. כי לו הכח והממשלה בדבריו הנעימים ומי אשר לא יחוש אליהם? וטובה כפולה ומכופלת יעשה להשתדל ג"כ באמצעות הנשא כמורה שאל קצינאלבוגין יצ"ו מחותנו עם ק"ק בריסק- שנשלח נדבת האלף ריינוש אשר התנדבו לקהל הנ"ל. כאשר כתבנו ג"כ אליהם. כי יבוא דברו ויכבדוהו ששרשיו וענפיו מרובים, יפה נוף משוש רחוקים וקרובים, והיתה לו צדקת תמים לישר דרכו המיושרת ועומדת להעלותו על במתי ההשלמות ולהכין כסאו עם החיים והשלוש. — עד המכתב הלזה ועדים דבריו של הרב הגאון מ"ה יהודה אריה ממודינא. איך גדול ומהלל היה שמו של הנ"מ פנחס הלוי אף במדינת אישליא ואיך דבריו היו נשמעים בכל מדינת פולניה וכי היה ראש המדברים בכל מקום בדבר אשר היה נוגע לכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם ובפרט במדינות פולניה.

והנה אף כי מעודו לא ישב על כס הרבנות בקהלה גדולה או קטנה ולא שמש בתור ר"מ דיין או מ"י, בכל זאת היה נודע שמו בשערים בין רבני גדולי הדור, וחכמי דורו היו מתכבדים לפאר ספריהם בהסכמתו. כמו הרב המקובל המדקדק הגדול מ"ה שבתי סופר ב"ר יצחק מפרעמישלא (קא), אשר עשה פירוש על סידור התפלה בתקונים גדולים

(קא) המדקדק הגדול, המופלג בתורה ובחסידות המקובל, ה"ר שבתי סופר ב"ר יצחק מפרעמישלא, למד בשחרותו בישיבת הגאון מ"ה משולם פייביש שהיה אבד"ק קראקא (רבו של הב"ח) ואח"כ הקשיב לקח מפי הגאון מ"ה מרדכי יפה בעל הלבוש, אצלו השתלם בלמודים לא רק בהליכות התלמוד ובחכמת הקבלה בלבד, כי גם הצטיין ביותר בדקדוק שפת עבר ובניקוד הלשון, עד אשר רבני וגאוני זמנו נתנו כבוד לשמו בתור מדקדק. מקום דירתו היה בעיר פרעמישלא, וכנראה מצא מחית ידו בהיותו סופר סת"ם ובעבור זה נקרא בשם ר' שבתי סופר. הוא היה ג"כ מליץ ופייסן וכתב שירים בחרוזים שקולים. בשנת שנ"א כאשר הדפיס הגאון מ"ה משה איש חי מפרעמישלא את ספרו מטה משה, דינים בעניני התפלות (קראקא שנ"א) נדפס מעבר לשער הספר מאת ה"ר שבתי סופר, שיר קטן כשבח המחבר וספרו, ושמו "שבתי" נרשם בראשי החרוזים, בסוף הקיץ של שנת שס"ח בהיות הגאון מחו"ם מלובלין בועד הארצות כעיר יערסלב בתור אבד"ק לבוב, בא אליו ה"ר שבתי סופר ושאל אותו, אם ברצונו להשיב לו תשובה בנידון שם הקודש "אדני" איך קריאתו. הגאון מהר"ם מלובלין אמר לו כי בלב ונפש חפצה יענה לו תשובה על שאלותיו בזה, ביום א' ד' תשרי שס"ט הציג ה"ר שבתי סופר את שאלתו וספיקותיו בדבר הזה, והגאון מהר"ם מלובלין השיב לו תשובה ארוכה בנידון זה ע"פ חכמת הקבלה והיא נדפסה בתשובותיו סי' פ"ג ודעתו כי צריכים לקרות הא' בשוא, הד' בחולם, והנ' בקמץ. על זאת כתב לו ה"ר שבתי סופר שהדבר לפי דעתו אינו כן רק הא' צריכה להיות נקודה בחשף פתח, והביא ראיה לדבריו מספרי המדקדקים וחכמי הקבלה, ובפרט

גדולים ע"פ חקי הדקדוק והניקוד וגם ע"פ חכמת הקבלה ובשנת שע"ד לקח הסכמות על ספרו. וגם מן הגאון מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ מקראקא, לקח הסכמה והיא מן יום ג' פרשת שמיני שנת שע"ד לסדר. כי היום ד' נראה עליכם" ע"י הנראה ואינו רואה (כי בעת ההיא כבר היה המחבר סומא בשתי עיניו). והוא בכתובים באוצר הספרים אשר בבית המדרש הגדול אשר בעיר לונדון. לעת זקנתו מתה עליו אשתו מרים בילא בערב ש"ק ח"י ימים להודש אלול שנת שע"ז ותקבר אצל אחיה הגאון הרמ"א בעיר קראקא. וגם הוא לא האריך ימים אחריה רק ירחים אחדים. ונח נפשיה דרב פנחס בהיותו זקן ושבע ימים ביום ש"ק פרשת

מספר פרדס הרמונים. את כל הדברים האלו הציע אח"כ לפני המקובל הגדול הגאון מהרמ"ע מפאנו והוא השיב לו כי הצדק אתו שלא כדעת הגאון מהרים מלובלין. וכאשר באה תשובת הגאון מהרמ"ע מפאנו למראה עיני הגאון מהרים מלובלין הודה ולא בוש לומר להשליח של הר' שבתי סופר. נעניתי לו כי נצחני. תשובת הר' שבתי סופר נדפסה בתשובת הגאונים. מעשה רבי (אמ"ד תס"ז). ועל תשובה זו כיון המקובל ר' חיים בוכנער מקראקא בספרו אור חדש דיני ברכת הנהנין (אמ"ד תל"א) שכתב שם וז"ל: בנידון קריאת השם הקדוש אין הלכה כר' מאיר מלובלין במה שכתב בזה בתשובה ס' פיג, כי כן כתב מורי ורבי החסיד מו"ה סופר ז"ל בתשובה אשר השיב להגאון מהר"ם מלובלין וסתר כל ראיותיו. ושכן הודה לשליחו בפיו. נעניתי לו כי נצחני. הר' שבתי סופר עשה ג"כ הגהות והוספות לספר. מהלך שבילי דעת מאת הר' משה קמחי (לובלין שפ"ב) ובשנת ש"ץ חיבר סליחה על הרוגי הקדושים בעיר פרעמישלא. במשך ימי חייו חיבר ספר גדול חכמות ורב האיות פ' על סדר התפילות ע"פ חקי הדקדוק והניקוד וע"פ חכמת הקבלה, והראה שם לרעת כי סדר התפילה שלנו היא מלא שיבושים ושיגאות נגד חקי הלשון. בשנת שע"ב כהיותו אצל מו"ר הגאון מו"ה משולם פייביש אבד"ק קראקא, זירז אותו ביותר להדפיסו לזכות את הרבים, ואחריו החזיק בדבר הזה הגאון החסיד מו"ה יעקב קאפל כ"ץ שהיה אבד"ק פרעמישלא בעת ההיא (הוא נתמנה בשנת ש"פ לאבד"ק לבוב מחוץ לעיר, ונח נפשי' שמה ביום כ"ז תשרי ש"ץ) שידפיס ספרו, ואף שהי' בעת ההיא סגי נהור וסומא בשתי עיניו. בכל זאת לקח הסכמות מן רבני גדולי הדור, בשנת שע"ד. שע"ח ובשנת שע"ט מן רבני גאוני הועד של ד"א, אבל לדאבון לבו לא עלתה בידו להביאו לבית הדפוס. כנראה נח נפשיה סמוך לעת ההיא. בשנת תנ"ה עלתה בדעת בן בנו ה"ר שבתי בן הר' משה, אשר היה מתלמידיו של הגאון מו"ה דוד אופנהיים, להוציאו לאור וכבר לקח הסכמה מן רבו הגאון מו"ה דוד אופנהיים, וזה האחרון נתן לו בהלואה איזה סך למען הדפיסו, אך גם בידו לא עלתה להביאו לבית הדפוס. כעשר שנים אח"כ עלה בדעת הר' שבתי מח"ס שפתי חכמים על רש"י עה"ת, להדפיסו בבית הדפוס אשר הוקם מחדש ובשנת תס"ד כבר לקח הסכמה מן הגאון מו"ה שאול אבד"ק קראקא אשר היה שוכן בעת ההיא בעיר ברעסלא. אך גם בידו לא עלתה להדפיסו ונשאר בכתובים עד ימינו אלה בבית עקד הספרים אשר בבית המדרש הגדול אשר בעיר לונדון הבירה.

פרשת ויחי ט"ז לחודש טבת שנת שע"ח.

ואלה הדברים נרשמים עליו בפנקס הזכרות נשמות של בית הכנסת הרמ"א בעיר קראקא:

וואת נשמת האשל הגדול הישיש, התורני
מורנו הרב ר' פינחס בן החבר ישראל הלוי
זצ"ל. בעבור שהרבה והרביץ תורה לישראל,
והנהיג הדור בדרך ישרה, ועסק כל ימיו
בגמילת חסדים ובניו אחריו וכו' נפטר ביום
השבת ט"ז טבת שנת זקן ושבע ימים לפ"ק.

בפנקס חברה קדושה של עיר קראקא, נמצא כתוב עליו אלה הדברים:
"ונשמת האשל הגדול בתורה ובחסידות, הראש
והמנהיג, דברנא דאומתא, הישיש והזקן, זה
שקנה חכמה, ויחכם מכל אדם. מהר"ר פנחס
סג"ל זצ"ל, בן החבר ישראל ס"ל ז"ל בליל
ז' ויחי שבק חיים לכל חי, ונקבר ביום א'
י"ז טבת שע"ח לפ"ק."

מתולדותיו ידענו כי חמשה בנים גדולים וגם בת היו לו. בתו
הינדא היתה אשת הגאון המפורסם מריה מאיר וואהל אבד"ק בריסק
דלישא, בנו של הקצין הידוע שר וגדול בישראל ר' שאול וואהל
מבריסק דלישא. ופרטי קורות ימי חיי הגאון מריה מאיר וואהל אבד"ק
בריסק אשר בנה בתים לבית ישראל רבנים וגאונים אדירי התורה משך
איזה דורות בזה אחר זה, הלא המה כתובים בספרי "תולדות משפחת
הורוויץ" אשר אחי בכתובים, ומה שנוגע לתולדות חמשת בניו, הלא
המה: בנו הראשון היה הר' ישראל איסרל הלוי, שהיה נקרא ע"ש אבי
אמו הקצין הר' ישראל איסרל מקראקא הנפטר שם בשנת שכ"ח.
ימת ישראל הלוי ביום כ"ד סיון שנת שפ"ג בעיר קראקא. בנו השני
היה הרב הגדול מריה שמואל הלוי מקראקא אשר בשנת שס"ט כתב
הקדמה לספר "דרוש לפרשת ויגש" שחיבר ש"ב הג"מ מריה נתן פייטל
תאומים מווינא, ובא שם עה"ח, ביום השמיני למלואים בחודש ויקחו להם
איש ש"ה לבית אבות אשר בארץ החיים המה לפ"ק. שמואל הקטן
מצעירי הלויים מגזע הרוב"ץ. אף הוא הדפיס מחדש את הש"ע עם
הגהות דודו הרמ"א ז"ל (קראקא שע"ז—ח') ויעש ציונים להגהות דודו
מתוך הספר דרכי משה אשר היה עדיין בכת"י, ובכל מקום אשר תמצא
בהגהת הרמ"א במאמר המוסגר רשימת המקורים, המה מעשי ידיו של
הר' שמואל הלוי. ונת נפשיה דרב שמואל בעיר מולדתו קראקא, ביום
ג' י"ג תמוז שנת שפ"ב. בנו השלישי היה הר' יהודה הלוי מנכבדי עיר
ווינא, ונת נפשיה דרב יהודה הלוי בעיר ווינא ביום ב' י"ג מנחם אב
שנת שי"ן. בנו הרביעי היה הרב הנגיד הקצין, בעל בעמיו מריה יצחק
הלוי מגדולי נכבדי עיר קראקא. ויקח יצחק לו לאשה את יוסא בת
הקצין המפורסם מגדולי עשירי קראקא, ר' אליעזר ליפמן מארבטשיק
פרנס ומנהיג בקראקא, וימת שם אליעזר ביום כ"ז כסלו שנת שנ"א.

וכי נח נפשיה דרב אליעזר נתמנה על מקומו להיות פרנס ומנהיג בעירו חתנו הר' יצחק הלוי, ואחרי מות אביו הגאון ירש ג"כ את מקומו להיות פרנס הועד דארבע ארצות פולניה. בתור פרנס הועד של ד"א נמצאה חתימתו בועד לובלין אשר היה בחודש תמוז שפ"א. וחתם בין מנהיגי הארצות, ונאום יצחק בלא"א הגאון החסיד מהר"ר פנחס הלוי זצ"ל הורוויץ מקראקא. וכן בועד לובלין אשר היה ביום ג' כ"ז כסלו שנת שפ"ז חתם בין פרנסי הועד, יצחק הלוי הורוויץ מקראקא. בשנת שצ"א בהיותו בווינא, חלה שמה את חליו אשר מת בו. וימת שם יצחק ביום י"ז שבט שנת שצ"א, ויקברו אותו אצל אחיו הר' יהודה הלוי, ומצבה אחת לשניהם אשר עליה חרותים בראשה גם אלה הדברים: מה טוב ומה נעים כשבת אחים גם יחד. והשמועה כי באה עירה קראקא כי גוע יצחק בארץ מרחק מעיר מולדתו, החרידה את כל הלכבות ובפנקס הזכרות נשמות אשר בבית הכנסת של הרמ"א ז"ל, כתבו את שמו וזכרו בין שאר גדולי וחכמי העיר ההיא. ואלה הדברים נרשמים שמה: הישיש האלוף החסיד ונאמן הקהלה החבר ר' יצחק בן מורנו הרב ר' פנחס סג"ל זצ"ל. ואלה תולדות יצחק: בנו הראשון היה הנגיד ר' אליעזר ליפמן הלוי מקראקא, אשר לקח לו לאשה את אסתר בת הקצין המפורסם הרב הגאון מ"ה אברהם אבראסקי וואהל מבריסק בנו של הנגיד ונדיב שר וגדול ליהודים ר' שאול וואהל מבריסק דלישא (קב). בנו השני היה הרה"ג מ"ה משלם זלמן הלוי דיין ומ"ץ בקראקא. ונמצאה חתימתו בתור דיין בפנקס הקהל דשם וחתם יום ד' ח' אלול ת"ו. נאם משולם מכונה זלמן בהר"ר יצחק סג"ל הורוויץ. בנו החמישי (של הג"מ פנחס הלוי) הגדול שבכולם אשר זכה כי יצאו ממנו דור ישרים יבורך בנים ובני בנים מובהקים גאוני ארץ אדירי התורה יושבי על מדין בקהלות הראשיות שבשיראל, היה הרב הגאון מוהר"ר יהושע הלוי הידוע בשם ר' יהושע הארוך מפרעמישלא (קג).

בנודע

(קב) גדולת שאול דף כ"ה.

(קג) הגאון בעל הפלא"ה משלשל יחוסו בשער ספרו עד הגאון מ"ה שמואל שמעלקא הלוי, ולא הודיע לנו בן מי היה ובאיזו עיר שמש ברבנות. והראשון אשר הודיע לנו כי היה אבד"ק טארנא ובנו של הגאון מ"ה יהושע הארוך, היה הרב הדיין ר' מאיר פערליש מפרג אשר כתב ספר תולדות הגאון מהר"ל מפרג בשנת תפ"ז, ונדפס פעם ראשונה בטוף ספר מטה משה (ואלקווא תקכ"ב) ואח"כ בדפוסים שונים בשם מגילת יוחסין למהר"ל מפרג והוא כותב שם בזה"ל: „אשר ממנו (מהקצין רייך שמעלקא) נסתעף יחוס השמעלקא, כגון הגאון מוהר"ר שמעלקא מאוסטרא, והגאון מוהר"ר שמעלקא סג"ל הורוויץ שהיה אב"ד טארני, בהרב הגדול מוהר"ר יהושע הארוך סג"ל. אך גם הוא לא הודיע לנו אם הג"מ יהושע הארוך היה אבד"ק פרעמישלא, ובן מי היה, ומה שם אביו ואבי אביו כי נדע. והראשון אשר הודיע לנו כל זאת היה בעל שם הגדולים החדש שכתב ע"פ המסורה בספרו ח"א אות פ' ס"י כ"ב, וכן באות מ' ס"י כ"ה, שהג"מ יהושע הארוך היה

היה

כנודע היה הוא אבי הרב הגאון מו"ה שמואל שמעלקא הלוי אבד"ק טארנא, אשר בנו הגאון המפורסם מו"ה מאיר הלוי אבד"ק טיקשין היה אבי הגאון הגדול בדורו פאר הזמן מו"ה יעקב יוקיל הלוי אבד"ק גלוגא רבתי. וזה האחרון היה אבי הגאון המפורסם רבן של ישראל

היה בנו של הג"מ פנחס הלוי גיסו של הרמ"א. ובהקדמת ספר נזיר השם (לבוב תרכ"ט) הוסיף לאמר כי הג"מ יהושע הארוך היה אבד"ק פרעמישלא. והנה בשנת תרמ"ט כאשר נגמר ספרו של אאמור"ר הגאון המפורסם מו"ה חיים אריה הלוי זצ"ל אבד"ק קראקא והגליל, הנקוב בשם „חיי אריה“ ורצה לסדר את שלשלת יחוסו, כאשר בא לדור הג"מ יהושע הארוך ז"ל, הייתי מטיל ספק עצום בדברי המסורת האלו. יען כי בעת ההיא כבר הי' נמצא אצלי העתק מצבה של בנו הג"מ שמעלקא אבד"ק טארנא הנפטר שמה בשנת תנ"ו בהיותו זקן ושבע ימים, וגם על אביו הג"מ יהושע כתיב שמה כי היה ישיש מאד, ואיך יוכל זה האחרון להיות בנו של הג"מ פנחס הנפטר בקראקא בהיותו כבן שמונים שנה. בשנת שע"ה וגם אשתו אשת נעוריו מתה שמה בשנת שע"ז לפ"ק א"כ בנם נפטר בערך שנת ת' ולא יותר. ובן בנו בערך שנת ת"ל לכל היותר. והנה באותו מעמד היה דודי הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי אבד"ק בראדשין ז"ל, ואמר כי קבוע בזכרוננו כי חסר כאן דוד אחד, אשר שמו היה יעקב, אשר על שמו היה נקרא זקיננו הג"מ יעקב יוקיל אבד"ק גלוגא רבתי. ובעבור זה הדפיס אאמור"ר הגאון זצ"ל את אלה הדברים „ובקיא יוחסין חושבנם שהגאון הנ"ל (הג"מ יהושע הארוך) היה בן הג"מ יעקב בן האלוף מו"ה פנחס פרנס ד"א גיסו של הרמ"א“ ויען לא ידע דבר ברור בזה. ע"כ לא קיבל עליו אחריות הדברים האלו.

אחרי הדברים האלה ראיתי קובץ כת"י מן הרב הגאון מו"ה יצחק ב"ר מרדכי מ"מ ור"מ בלבוב ומובא שם גביית עדות מן אבד"ק של עיר פרעמישלא ופסק דין מן יום א' כ"ד מנחם אב שנת תל"ז וחתום ראשון „נאם יהושע סג"ל איש הורוויץ“ ואחריו לוי „נאם מאיר איש מבית לוי מלבוב“ ואחריהם שלישי „נאם הק' מנחם הנקרא מן מלבוב“. וכן נמצאה חתימת ידו שם בראש בי דינו בועד יערסלב מן יום י"ט אלול תמ"ח, וחתום ראשון „נאום יהושע סג"ל איש הורוויץ. ונאום ארי' ליב בא"א מו"ה אהרן זצלה"ה. ונאום יוסף בלא"א מו"ר נפתלי הירץ ז"ל.“ ואם הוא זה חתימת הג"מ יהושע הארוך, למידין אנו מזה כי לא היה אבד"ק פרעמישלא רק ראב"ד ודיין הגדול משם. וכן מצאנו בפנסק הקהל בפרעמישלא חתימת דיין אחד מן יום כ"ט כסלו שנת תמ"ה. וכן מן יום ט"ז לחודש אלול שנת תנ"ב, וחתם עצמו שם „יהושע סג"ל הורוויץ מפרעמישלא“. ובעת ההיא כבר הי' זקן בא בימים כי נרשם עליו שמה „הדין הישיש“ א"כ לא היה שמה אב"ד רק דיין ראשון. ואם בשנת תנ"ב היה עוד בחיים קשה מאד לומר שהיה בנו של הג"מ פנחס הורוויץ מקראקא, הנפטר בהיותו זקן ושבע ימים וכן אשתו בחייתה כבר זקנה, בשנות שע"ז—ח'. ע"כ צדקה מאד ההשערה בהקדמת „חיי אריה“ כי חסר כאן דור אחד, והיה בן בנו של הג"מ פנחס הנזכר. שוב מצאתי בספר אהל נפתלי תולדות הה"צ מו"ה נפתלי צבי הורוויץ מראשניץ

ישראל מ'יה יצחק הלוי אבד"ק אה"י. והוא אבי הרב הגאון מ'יה אלעזר הלוי אבד"ק זלצ'וין (חתן הגאון מופת הדור מ'יה שאול אבד"ק אמ"ד) אשר בנו הגאון המפורסם פאר דורו מ'יה אריה ליבש הלוי אבד"ק סמאניסלאב היה אבי הגאון האדיר מרא דכולא תלמודא מ'יה משולם יששכר הלוי אבד"ק הנ"ל, אשר בנו הגאון המובהק מ'יה שאול אבד"ק טיסמנין היה אבא הגאון המפורסם נור הזמן וכתרו כליל המדעים מ'יה חיים אריה הלוי אבד"ק קראקא והגליל.

כל אלה בית פנחס הלוי מקראקא. ויתר ממה שכתוב כאן, מבואר אצלנו בספרי "תולדות משפחת הורוויץ" אשר אתי בכתובים אשר יכיל בקרבו י"ד תולדות (י"ד דורות) גדולות ורחבות, רב הכמות ורב האיכות, מן זמן ראשון עד ימינו אלה. ופה לא הצגתי רק ששה דורות הראשונים, וגם זה רק בקצרה לדוגמא בעלמא, להתודע ולהגלות את דברי ימי בית הלוי הורוויץ בימים הקדמונים אשר יש בהם חדשות ונצורות, ונעלמה מכל חוקרי ודורשי קדמוניות וכותבי מגילות יוחסין ומזה ידון הקורא על ספרי הנזכר אשר אתי בכתובים, ד' יוכני להוציא אותו לאורה. גם נלוה שמה תולדות שאר גאוני וגדולי ישראל, ודבר הימים של קהלות שונות אשר במדינות פולניה ותולדות רבניה אשר שמשו שמה ברכנות מוזמן ראשון ועד זמן אחרון, ותולדות עוד איזו משפחות בישראל להודיע מקורן.

והנה ראיתי להגאון המפורסם רבן של ישראל מ'יה אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראדי, שכתב בספרו מעלות היוחסין (דף י"א) כי הגאון מ'יה פנחס הלוי הורוויץ מקראקא הוא זה הגאון מ'יה פנחס הלוי הורוויץ אבד"ק פולדא ובסוף ימיו אפילנד בפראג, אשר עליו העיד הגאון בעל חות יאיר בסוף (סי' קכ"ג) שהיה מופלג מאד בזקנה ומופלג בהוראה ע"כ. והנה הגאון הלזה מלבד אשר היה אחד מן הגאונים המצוינים לבית ישראל ומגדולי הפוסקים האחרונים, ויתר שאת ויתר עז לו על בני גילו, כי היה ג"כ קורא הדורות מראש, וסדר יוחסין של כל משפחה ומשפחה היה גלוי וידוע לפניו, והיה חוקר ודורש קדמוניות בעיון רב ובשקידה עצומה, והיה מדויק מאד בשמא דנברא רבה בתולדות גאוני ישראל, בכל זאת נפל בכאן בפסח השגיאה, והחליף בזה גברא בנברא והרכיב שני אנשים נפרדים ועשה מהם איש אחד ללא נכון, וכותבי מגילות יוחסין שבאו אחריו ערבבו גם תולדותיהם ובניהם אחריהם ועשו מהם משפחה אחת שלא כדתי. כי באמת היו בזה שני אנשים

מראשונים, שהביא בשם הר"מ מענדיל מבארטשוב, ששמע מפי הה"צ מו"ה נפתלי צבי מראשונים, כי הג"מ יהושע האריך היה בנו של הר"מ יעקב הלוי, ופעם אחת אמר לו כי הר"מ יעקב הלוי היה בנו של רבנו הקדוש בעל השל"ה ופעם אחרת אמר לו כי ה"י אחי רבנו השל"ה, לפ"ז הג"מ יהושע האריך אינו בנו של הג"מ פנחס הלוי מקראקא גיסו של הרמ"א, רק או בן בנו או בן אחיו של רבנו הקדוש בעל השל"ה, ועדיין הדבר מוטל בספק וצריך בירור וליבון, ולא באתי בזה רק להעיר.

אנשים נפרדים בשני מקום וגם בשני הזמן קצת, אשר רק שמותיהם היו שווין, כי הנה הגאון מרה פנחס מקראקא ניסו של הרמ"א, מעודו לא שמש ברבנות באיזה עיר גדולה או קטנה, רק מיום חתונתו עד יום פקודתו היה דר בעיר קראקא, והיה רק מנהיג בעירו ופרנס הועד של ד"א פולין. לא כן השני והוא הצעיר שמש ברבנות בתחילה בעיר פולדה ואח"כ בפרג בתור אפילנד, ומעולם לא היה דר בקראקא, רק בפולדה ופרג. והנה אמרתי כל אמנע מלהציג פה בקצרה את תולדות האדם הגדול בענקים הלזה, ותולדות בניו ובנותיו כפי אשר נודע לי מפי סופרים וספרים, ואחת הסכת ושמע! הגאון האדיר מרה פנחס הלוי הורוויץ מפרג, אשר אמרו עליו: אילמלא נשתכחה תורה מישאל היה מהדר אותה בפלפולו ובחריפותו (קד), היה אחד מהגאונים המצוינים בזמנו. בנעוריו הקשיב לקח מפי הכהן הגדול מאחיו הגאון בעל הסמ"ע, והיה מגדולי תלמידיו, עוד בשחרותו היה נמנה בין גדולי חכמי עיר פרג. ואף הוא עמד לימין צדקו של הרב הגאון מרה אריה ליב פיסק מניקאלשבורג מח"ס דמיון אריה (פרג שעיז) אדות פסק אחד שערערו עליו חכמי עירו ורבני מדינתו, אז הציע הג"מ אריה ליב פיסק הדבר לפני גאוני עיר פרג והם עמדו לימינו כי הצדק אתו. כעדות הגאון בעל נחלת שבעה בס" (כ"ד) וז"ל: "וכי כל גאוני פראג על הסכמות הפסק של מהר"ל פיסק, והמה הגדולים: מרה ישעי סג"ל (בעל השל"ה) ומרה אפרים (בעל כלי יקר), ובעל תיו"ש, ומרה פנחס הורוויץ. ואם הוא נמנה בין הגאונים האלו, בזה אנו רואים כי עוד בימי חרפו היה נודע שמו למשגב והיה נמנה בין רבני גדולי הדור. אח"כ נתמנה לאבדיק פולדה, קריא תקיפא. בשנת ש"פ למד אצלו שמה הר' יפתח יוסף בר' נפתלי הירין סג"ל מנצפ"ך, הידוע בשם ר' יחפא שמש מוורמזא מח"ס מעשי ניסים (פפד"א תכ"ב) בהיותו בן י"ג שנים (קה), ואחרי כן חזר ושב לו לעיר מולדתו פרג, ונתקבל שמה לאפילנד דהיינו למורה שוה דיין ומריצ של הבית דין צדק של כת הגבאים אשר היו בעיר פרג. הגאון מרה פנחס היה גאון גדול בהליכות התלמוד בקי בכל הש"ס ואשרי בעל פה, אשר לא נשמע כמורו (קו), הוא היה מופלא מאד בהוראותיו והיה תקיף בדעתו ופסק ג"כ נגד הכרעותיו של הש"ע אשר כבר נתפשט בעת ההיא לספר דינים של עם בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם. רוב פסקיו היו על פי שיטות הרא"ש כאילו ניתנו מסיני, וכאשר שאלו אותו על ככה מדוע אינו חש לפסקיו של הרמ"א, השיב כי גם הוא כדאי להכריע. כעדות הגאון בעל חות יאיר בס" (קכ"ד) וז"ל שם: "וקבלתי שהגאון הישיש מהר"ר פנחס הורוויץ שהיה אב"ד בפולדה וסוף ימיו אפילאנד בפרג, מופלא ומופלג מאד בהוראות ופסקים, שהיה כל לימודו בהרא"ש ופסק אחריו כאילו ניתן מסיני, ולא חש כלל אם הוא גנב הכרעת הגאון

רמ"א

(קד) לשון התרתה על לוח מצבתו בפרג.

(קה) ראה בסדר הדורות שנת ש"ס.

(קו) שם.

רמ"א, ואמר כי גם הוא כראי להכריע. ואני הכרתיו בקטנותי כי הייתי עומד לפני מקום ישיבת א"א הגאון וצלה"ה שהיה סמוך לישיבתו סמוך לארון הקודש כותל דרומי בבהי"כ ישן חדש נקרא". גם הגאון מ"ה משה שמשון בכרך (אבי בעל חות יאיר) לקח הסכמה על ספרו "שמן המאור" גם מן הגאון מהר"ר פנחס הורוויץ, משום דכחו עדיפא, והיה מלפנים אביד דק"ק פולדא קריא תקיפא. ומופלא שבב"ד הגדול בפרג היה בסופו" (קז). מי היה אביו ושם אבי אביו אין לנו יודעים, אך כנראה היה נכד הרי אהרן משולם זלמן הורוויץ, יען מצאנו אותו דר בהבית אשר היה שייך לו. ונח נפשיה דרב האי גאון בהיותו זקן ושבע ימים ביום ב' י"ג חשון שנת ת"ד בעיר פרג. וספרו אותו שלשים יום כעל משה רבנו" (קח). והוא פעמים נשא אשה: שם האחת ליפא בת הגאון ההריף מ"ה בצלאל ר"מ בעיר קעלן (קאָללין) בנו יחידו של הגאון מהר"ל מפרג, והיא לא ילדה לו בנים (קט). ושם השנית שינדל בת ר' אברהם גומפלס מפרג. והיא היתה אם הבנים שמחה כי ילדה לו בנים ובנות. ותמת שינדל בפרג ביום א' כ"ט סיון שנת תש"ו. ולהם שני בנים ושתי בנות: בנו הראשון היה הרה"ג מ"ה דוד הלוי אשר שמש ברכנות באיזה קהלות אשר במדינת מעהרין. וימת דוד בעיר מולדתו פרג ביום ד' י"ג שבט שנת תכ"א. והוא אבי הרב הגדול מ"ה אהרן הלוי שהיה דיין ומר"ן בק"ק עלקוש, וימת אהרן בעיר פרג בחודש טבת שנת תס"ג. בנו השני היה הרב הגדול מ"ה ישעיה הלוי הנפטר על פני אביו הג"מ פנחס בעיר פרג ביום ט' טבת שנת ת'. ואלה שמות שתי בנותיו: שם האחת שרה אשת הנעלה הר"ר מאיר מענצלן אויערבאך מווינא. ותמת שם שרה ביום ש"ק י"א אדר שנת ת"י. ושם השנית יוטל אשת ר' שמואל עזריאל מפרג, והיא מתה שמה בחודש ניסן שנת ת"א לפ"ק, ודי בזה.

והנה ראיתי במגילת יוחסין אשר סידר הרה"ג מ"ה אהרן מירלש אבד"ק וורעשנא מח"ס בית אהרן (ברלין תקפ"ט), ונדפס בזמננו אלה בלי שום סדר ומישור, ושם מביא ג"כ יחוס משפחת אשתו וז"ל: "אשתי הרבנית חנה בת הרב הצדיק מ"ה (יצחק) איצק הלוי מקאריב, בן הג' מ"ה נפתלי הירץ הלוי אבד"ק טרניגראד, בן הג' מישראל הלוי אבד"ק טרניגראד. בן הג' מ"ה הערש אבד"ק רעבשוב, בן הג' פנחס הלוי הורוויץ. אך מי הוא זה הר' פנחס הלוי הורוויץ מה שם אביו ואביו אביו כי נדע לא הודיע לנו. ואנכי אפונה מאד אם הר' פנחס הלוי הנזכר פה היה ממשפחת הלוי הורוויץ, כי מדוע לא חתמו בניו ובני בניו עצמם בשם הורוויץ ואם כנים הדברים האלו יש לסדר דורותיו ותולדותיו בזה האופן. בני הג"מ (צבי) הערש אבד"ק (הרובשוב) רעבשוב היה

(קז) לשון הג"מ שמשון בכרך בהקדמת ספרו שמן המאור הנדפס בסוף שו"ת חות יאיר.

(קח) סדר הדורות ח"א שנת ה"א ש"פ בסופו.

(קט) מגילת יוחסין למהר"ל מפרג.

היה אבי הגימ ישראל הלוי אבד"ק טרניגרף, אשר בנו הגימ שמואל הלוי אבד"ק סקאהל היה אבי האחים הרבנים הגאונים מ"ה אריה ליב הלוי אבד"ק טרניגרף, שהסכים על הדפסת השי"ס אמ"ד בשנת תקי"א וחתם, הק' אריה ליב בהרב המאה"ג מ"ה שמואל סג"ל החונה בקי"ק טרניגרף, ומ"ה נפתלי הירץ אבד"ק הג"ל, ואחותם היתה אשת הגימ יהודה לנדא אבד"ק וולאדאוו בנו של הגאון מ"ה יוסף הצדיק אבד"ק פוזנא חתן בעל נודע ביהודה. ולהג"מ נפתלי הירץ אבד"ק טרניגרף הנזכר היה ארבעה בנים: שם האחד הר' יצחק איצק הלוי מקאריב חותנו של בעל בית אהרן הגזכר למעלה. שם השני הר' ליב מעיר לבוב שם השלישי הר' צבי הירש וואהל מיערסלב שהיה נקרא בשם ר' הירש מייטש. הותנו של הגאון המפורסם מ"ה יעקב אורינשטיין אבד"ק לבוב מח"ס ישועות יעקב. שם הרביעי הרה"ג מ"ה שאול הלוי אבד"ק טורבין, וימת שאול ביום ג' לחודש מנחם אב שנת תקצ"א בעיר זאמושטש ושם מנ"כ. והוא אבי הרבנים הגדולים מ"ה משה הלוי וואהל אבד"ק זאמושטש, ומ"ה ישראל איסרל וואהל חתן הגאון מ"ה יצחק הויכנעלערטער אבד"ק זאמושטש מח"ס שרת, זכרון יצחק" (ראה בספרי, כתבי הגאונים" דף ל"ג ע"ב).

עוד הובאה לפני מגילת יוחסין אשר סידר הרה"ג מ"ה בנציון מרגליות אבד"ק סקאליץ, מחותנו של הרב הגאון החסיד מ"ה יששכר דובער מגזע צבי אבד"ק זלאטשוב מח"ס בת עיני (דובנא תקנ"ח) יען בנו של זה האחרון הר' יהודה ליב היה חתן הג"מ בנציון הנזכר (ראה כל זאת בשער ספר בת עיני). ושם כתב את אלה הדברים: להגאון בעל השל"ה היה לו אח ושמו הר' פנחס הלוי אשר בנו הרב הגאון מ"ה יהושע אריה הלוי הורוויץ היה אבי הרב הגאון מ"ה שמואל שמעלקא הלוי אבד"ק בריסק דלישא. וזה האחרון היה אבי הרב המופלג ר' מרדכי הלוי, אשר בנו הרב הנגיד מ"ה שמואל שמעלקא הלוי הידוע בשם ר' שמעלקא יאמפלער, היה אבי הנגיד הר' אהרן הלוי, אביו של הרה"ג מ"ה נחום הלוי איש הורוויץ אבד"ק זבאריה הסמוכה לטרניפול. ע"כ. והנה יען לא מצאתי את שמות האנשים האלו נזכרים במקום אחר, ע"כ אפונה מאד אם נאמנו הדברים האלו ויכולים לסמוך עליהם. רק זה האחרון נודע לנו כי נשא ונתן עם הגאון מ"ה יהושע העשיל באביד אבד"ק טארניפול, ותשובה אליו נדפסה בספרו שרת ספר יהושע (זאלקווא תקפ"ט) בחלק אה"ע סי' ס"ח, וקורא אותו, "מחותני הרב המאה"ג האב"ד דק"ק זבאריה היה המפורסם מ' נחום הלוי איש הורוויץ" והוא מן יום ב' ב' לחודש תמוז שנת תקע"ד לפ"ק. הרי לפנינו עוד שני אנשים למשפחת בית הלוי הורוויץ בזמן אחד אשר שמותיהם היו בשם "פנחס" מלבד הג"מ פנחס הלוי מקראקא גיסו של הרמ"א, והג"מ פנחס הלוי מפרג, ולא באתי בזה רק להעיר אולי יבואו אחרים וימלאו את דברי, ודי בזה.

התולדה החמישית והששית.

הרב הגאון מו"ה יהושע (הארוך) הלוי איש הורוויץ
מפרעמישלא.

(חי בסוף המאה הרביעית ובתחילת המאה החמישית לאלף הששי)

ובנו הרב הגאון מו"ה שמואל שמעלקא הלוי
איש הורוויץ אבד"ק טארנא.

כבר כתבתי למעלה כי כפי המסורת היה הגי' יהושע הארוך בנו של הגי' פנחס הלוי מקראקא גיסו של הרמ"א. אולם עדיין הדבר מוטל בספק אם לא היה בנו של הגי' יעקב ובן בנו של הגאון הקדוש בעל השליה או בנו של הגי' יעקב משעברשין אחיו של השליה כפי עדות ההיצ מו"ה נפתלי צבי הורוויץ מראפשיץ זצ"ל. או בנו של הגי' פנחס אחי השליה. כפי מה שנראה מן מגילת יוחסין של הרה"ג מו"ה בן ציון מרגליות אבד"ק סקאליש ז"ל. אבל נעלה הוא מעל כל ספק ונאמן עלי הדיין ה"ר מאיר פערליש ספרא ודיינא מפרג, שכתב במגילת יוחסין (הנקרא בעת. מגילת יוחסין למהר"ל מפראג) כי היה חתן הקצין ר' יהושע שמעלקיש מפרעמישלא אשר אביו הנגיד הקצין המופלג בעשירות ר' שמואל ב"ר יעקב מפרג היה חותנו של הגאון מהר"ל מפרג. הלא כה הם הדברים אשר כתב שמה. הקצין כמר שמואל ב"ר יעקב, אשר היה גדול בדורו בעושר ובנכסים ובכבוד וקרוב אל המלכות, היה נקרא בשמו: רי"ך שמעלקא. והיה לו בן בפרעמישלא, קצין גדול, היה נקרא יהושע שמעלקיש, אשר ממנו נסתעף יחוס השמעלקש, כגון הגאון מוהר"ר שמעלקא מאוסטרא, והגאון מוהר"ר שמעלקא סג"ל הורוויץ שהיה אב"ד דק"ק טארני, בהרב הגדול מוהר"ר יהושע הארוך סג"ל.

מדבריו אלו אני משער כי הגי' יהושע הארוך וכן אביו של הגי' שמעלקא אבד"ק אוסטרא, דהיינו הגאון מו"ה מאיר ז"ק אבד"ק לבוב תוך העיר, היו חתני לוקחי בנותיו של הקצין ר' יהושע שמעלקיש מפרעמישלא. ובעבור זה היו קוראין את בניהם בשם שמואל שמעלקא על שם אבי חותנם הנגיד וקצין עם ר' שמואל שמעלקא ב"ר יעקב מפרג הנפטר שמה בחודש כסלו שנת שי"ח (מק"פ). כנראה היה לו להקצין ר' יהושע שמעלקיש עוד בן ושמו שמואל שמעלקא (על שם אבי אביו) אשר כשלשים שנה היה ראש ומנהיג בעירו פרעמישלא וכן פרנס המדינה. ושם אשתו רבקה בת החבר ר' מייזל, ותמת רבקה בפרעמישלא ביום י"ג לחודש שבט שנת שע"ה. כארבע עשרה שנים אחר כן מת גם הוא ביום י"ב לחודש תשרי שנת שפ"ט.

ומה שנוגע לתולדות הגאון מו"ה שמואל שמעלקא הלוי איש הורוויץ אבד"ק טארנא, נעלמה מאתנו את פרטי קורות ימי חייו. כמו מן אביו הגי' יהושע הארוך, רק עדה המצבה כי שמש ברבנות ארבעים שנה ונחשב

ונחשב לרבני גדולי הזמן, והיה אבדיק טארנא. ביום ב' ט' לחודש אלול שנת תמ"ז נמצא חתימתו בפנקס הקהל בעיר קראקא, וחתם, נאם שמואל בקראו שמו שמעלקא סג"ל איש הורוויץ חונה פה ק"ק טארנא. בן הסכים שם על ספר ויכתוב משה (פסד"א תנ"ד) וחתום עצמו בשמו ושם משפחתו ושם עירו, נאם שמואל שמעלקא סג"ל איש הורוויץ חונה פה ק"ק טארנא. גם הסכים ע"ס שם שמואל עה"ת (פסד"א תנ"ט) וחתום, שמואל בקראו שמו שמעלקא במהר"ר יהושע סג"ל הורוויץ החונה בק"ק טארנא. ונח נפשיה דרב שמואל ביום ד' א' לחודש אלול שנת תנ"ז בהיותו זקן ושבע ימים בעיר טארנא ושם מניכ. ואלה הטורים חרותם על לוח מצבתו שנתחדש ע"י הרב הה"צ מ"ה נפתלי צבי הורוויץ מראפשיץ.

פה נשמן.

אוי לנו כי נפלה עשרת ראשינו, מורינו ורבינו
הרב המאוה"ג הזקן זה שקנה חכמה, מ' שמואל
שמעלקא סג"ל. בהרב המאוה"ג מ"ה יהושע
ארוך זצקל"ה איש הורוויץ. שהלך לעולמו ביום
ד' א' אלול לפרט, וישפוט שמואל את העם ארבעים
שנה וימת. תנצב"ה.

משער אני כי הוא פעמים נשא אשה, אשת נעוריו אין אנו יודעין
בת מי היתה, והיא ילדה לו שני בנים גדולים רבנים סמוכים. בנו הראשון
היה הגאון המפורסם מופת הדור והדרה, נזר הזמן וכתרו, צדיק יסוד
עולם מ"ה מאיר הלוי איש הורוויץ, אשר שמש בשלש קהלות חשובות
בישראל בק"ק באליחוב, ולאמשוב ושיקמין בזה אחר זה. ונח נפשיה
דרבי מאיר ערך שנת תק"ג, ובן מאה ושבע שנים היה במותו. פרטי
קורות ימי חייו וזרעו אחריו, הלא המה כתובים על ספר, תולדות משפחת
הורוויץ אשר אתי בכתובים. — בנו השני היה הרב הגאון מ"ה (אריה)
ליבש הלוי אבדיק יערמסלב, אשר אחרי מותו נתמנה שמה חתנו
הג"מ זכריה מענדיל פרענקיל, והוא היה בנו של הג"מ מאיר פרענקיל
אבדיק מעזריש, אשר אביו הרי אריה ליבש הי' בנו של הגאון החכם
הכולל הרופא מומחה לרבים מ"ה יצחק מאיר פרענקיל אבדיק זאלקווא,
אשר בעת ששמש שם ברבנות היה ג"כ רופא בחצר המלך יאז
סאביעסקי במעונו הקיץ אשר הי' לו שמה, (נודע ביהודה תניינא אה"ע
ס"י פ"א). וזה האחרון כנודע היה בנו של הגאון בעל קיקיון דיונה אשר
ילדה לו אשתו השניה הינדא בת הגאון מ"ה מאיר וואהל אבדיק בריסק
דליטא, ודי בזה.

אחרי מות אשת נעוריו וימח לו שמואל אשה חדשה את טייביל בת
הגאון מ"ה משה דיין הגדול בקראקא בנו של הגאון החריף
מ"ה יהושע ר"מ בקראקא בעל שו"ת פני יהושע ומניני שלמה. והיא
ילדה לו את הרב הגאון הגדול מ"ה משה יהושע הלוי אשר היה בסוף
ימיו אבדיק הורדנא. כנראה היה הג"מ משה יהושע הלוי עוד ילד קטן
במות עליו אביו הג"מ שמעלקא, ובעבור זה נתגדל ונתחנך על ברכי
אבי

אבי חורנו הגאון מו"ה שמואל שמעלקא מרגליות אבד"ק עלקוש. אשר לקח את אמו טייביל לו לאשה אחרי מות אשת נעוריו. וינדל משה יהושע בין בניו של הנ"מ שמואל שמעלקא. דהיינו בין האחים הגאונים מו"ה אלעזר רוקח אבד"ק בראד' ובסוף ימיו אבד"ק אמ"ד, ומו"ה אהרן רוקח, חותנו של הרב הה"צ מו"ה אלימלך מליזענסק בעל נועם אלימלך (דובר שלום ס' שמי"ט). בשחרותו נתמנה הנ"מ משה יהושע הלוי (בטח היה נקרא משה ע"ש אבי אמו הנ"מ משה דיין הראשון מקראקא. ויהושע ע"ש אבי אביו הנ"מ יהושע האריך מפרעמישלא) לאבד"ק צאנז. ויהי בנסוע זקני הגאון מו"ה יעקב חיים בן הפרנס מו"ה אברהם ר' חיימ'ש מלובלין בשנת תצ"ז מעיר יערסלב אשר שמש שם ברבנות מעת אשר נר שם עם חותנו הקצין הפרנס דד"א הרופא המומחה לרבים מו"ה אברהם יצחק חזיקי, הידוע בשם פאָרטין דאָקטיר (א). לעיר לובלין, אז בשנה

(א) אודות זקני הגאון מו"ה (יעקב) חיים אבד"ק יערסלאב, לובלין, כבר כתבתי בירחון דבני "אוצר החיים" שנה ה' עמוד 204 ע"ש. וכאן באתי לזכור רק אודות חותנו הקצין הרופא ר' אברהם יצחק חזיקי הידוע בשם, פאָרטין דאָקטיר, ואתה הסכת ושמע! הוא היה איש יהודי ספרדי ממדינת לוצ'ה היה מדינת איטליא. שמה למד את חכמת הרפואה ונכתר בתור דאָקטיר של חכמת הרפואה. שם משפחתו היה חזיק הנקראת בלשון איטלקית בשם, פאָרטע" כמו המקובל הר' יעקב רפאל חזיק המכונה ג"כ בשם, פאָרטע" ובעבור זה היו קוראין אותו, פאָרטין דאָקטיר. הוא בא לשכון במדינת פולניה, אשר בטח אחד מאציליה הביא אותו שמה, וקבע דירתו בעיר יערסלב. ויען כי היה חשוב מאד אצל הרשות עלתה בידו לקבל רשיון לקנות שמה אחוזה, כבדת ארץ בית הקברות עבור קהל היהודים, אשר עד שנת ת"ס היו נאלצים להוליך את מתיהם לעיר פרעמישלא הסמוכה. גם היה אחד ממיסדי ח"ק ונוצר שם בפנקס הח"ק בשנת תס"א בכבוד ויקר. אח"כ עזב את יערסלאב וקבע דירתו בעיר רישא. בשנת תס"ו קנה לו שם בית גדול בנוי לחלפיות עם ככר רחב אשר שר ומושל העיר לובאָמירסקי לקח אותו ממנו בחזקה בשנת שס"ט יען חמדה נפשו בבית הזה כי יפה הוא מאד. הוא היה רופא כחצר השר לובאָר-מירסקי ברישא, ושל הנראף פאָטאָצקי בעיר ליזיענסק, כי הי' רופא מהולל עד מאד ושמו נודע בשערים בכל מדינת פולניה חקטנה אצל אצילי ארץ פולין. בעד ביקור לחולה לא לקח פחות מן זהב אדום (דוקאטין) אחד (סכום עצום לפי מושגי הימים ההם). הוא התפאר בעצמו כי מעודו לא מת איש אחד תחת ידו. ואם קראו אותו לחולה מסוכן אשר היה צריך למות מחולי זה בכל פעם נודמן איזה דבר אשר לא הי' יכול לבוא אליו בעתו ובזמנו רק בא אחיכ כאשר כבר מת. הוא נשא את האות כבוד של הרופאים בימים תהם דהיינו את המאנטיללא, הכומרים עשו מחאה על זאת כי לא נכון לאיש יהודי לשאת אות כבוד ויקר כזה. הדבר הובא לפני בית משפט הגבוה בעיר לובלין בשנת ת"ע. הקצין ר' אברהם יצחק חזיקי היה מופלג בתורה וביראת ד' טהורה איש חמודות ונכבד בעמו. מלבד חכמתו בחכמת הרפואה הי' ג"כ איש למודים בשפות רבות ובמדעים שונים וגם קרא ושנה הרבה בספרי האונגליון שלהם למען דעת מה להשיב להנוצרים השרים הגדולים אשר נותחו

בשנה ההיא נתמנה הוא לאבד"ק יערסלב למלאות מקומו. — שם הסכים ביום כ"ח אלול תקי" ע"ס שיח ספונים (ואלקווא תקי"א) וביום כ"ח כסלו שנת תקי"ב ע"ס הליכות עולם (וזלצבאך תקש"ז) וחתם, משה יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק יערסלב. בשנת תקי"ג כבר התפטר ממשמרתו זאת, כי ביום ו' י"ז כסלו שנת תקי"ג הסכים שם ע"ס שו"ת בית אברהם (ברלין תקי"ג). וחתום מדי עברו פה ק"ק הנ"ל. הק' יהושע הלוי איש הורוויץ המתגורר בק"ק יערסלב ועליה נרשם, הסכמת הרב המאוהב הגאון מו' יהושע הלוי שהי' אב"ד דק"ק יערסלב. אף הוא היה בין רבני וגאוני הועד של עיר יערסלב ביום ג' ב' לחודש מרחשון שנת תקי"ד אשר עמדו לימין צדקו של הגאון מו"ה יונתן אייבשיץ בנידון הקמיעות, וחתם. "הכ"ד הנחנין עלי דרך מקום מוכן לשבתו בק"ק הורדנא והגליל יצ"ה יום הנ"ל, משה יהושע הלוי הורוויץ באמור נתמנה בשנה ההיא לאבד"ק הורדנא. אחרי מות הגאון מו"ה יחיאל מרגליות מקראקא הנפטר שמה ביום הושענא רבה שנת תקי"ב. שמה הסכים על ספרים שונים, גם היה אחד מן גאוני הועד של מדינת ליטא בועד ליטא אשר היה בסלוצק ביום ג' ד' לחודש מנחם אב תקכ"א, וחתום שם שלישי ונאום יהושע הלוי הורוויץ חונה בק"ק הורדנא. אי"ה מתשובותיו נדפסו בספר הפרדס, אשר השיב להמחבר הוא הנימ אריה ליב עפשטיין אבד"ק קעניגסבערג. וימת שם משה בהיותו זקן ושבע ימים בחודש ניסן ערך שנת תקל"ה, (ועין נחלקו הציונים במצבתו ע"כ לא נודע לנו יום ושנת מיתתו בדיוק). וזה נוסח מצבתו שם (עיר גבורים סי' כ"ב).

פה נטמן הרב הגאון המפורסם, זקן ויושב בישיבה.
אב"ד ור"מ ומ"צ דקהלתנו, ה"ה מורנו ורבנו משה יהושע
בהגאון שמעלקא סג"ל הורוויץ זצ"ל. ביום א'... ניסן בשנת:
ויהי אחרי מות משה עבד ד' לפ"ק. תנצב"ה.

מתולדותיו

נתוכחו עמו בעניני אמונה ודת. פעם אחת כהיותו בעיר בליזענסק מקום משכן של הגראף פאטאצקי, חלה פאָרטיו מחלה אנושה אשר ה' מסוכן מאד וכל יודעיו חשבו כי ימות מחולי זה. הגראף פאטאצקי שלח אליו כומר אחד לדבר על לבו כי יתנצר טרם מותו. כמובן החל הוא עמו להתוכח בעניני דת ופאָרטיו הראה לו לדעת איך נמצא שמה בהאונגליין שלהם טעותים וסתירות עד אין מספר, ובכן יצא הכומר מלפניו בחרי אף. ברישא יושב עד שנת תפ"ה ואח"כ קבע דירתו בליזענסק ובסוף ימיו בעיר יאברוב, וכנראה שם מנ"כ וימת אברהם יצחק ערך שנת ת"ק.

גדול ומהולל היה שמו בין בני עמו כי הי' איש מצוין בעל בעמיו ופרנס הועד של ד"א פולין מן מדינת פולניה הגדולה והקטנה. בועד יערסלב אשר היה ביום ו' י"ז לחודש מרחשון שנת תע"א חתם בראש מנהיגי הארצות ורבניה. ערך שנת תפ"ד נתמנה ג"כ לאבד"ק זלאָטשוב. כמובן לא שמש שם ברבנות, רק נתנו לו את כתר הרבנות עלי ראשו להיות נקרא בשם "הרב מזלאָטשוב". כחור פרנס הועד של מדינת פולניה הגדולה והקטנה ורב דק"ק זלאָטשוב, היה חתום בועד יערסלב ביום ד' ה' סבת שנת תפ"ז. בועד יערסלב אשר היה

מתולדותיו ידענו כי שתי בנות וכן היה לו. בתו שרה היתה אשת הרב הגאון אבדי"ק פרעמישלא (פנראה הוא הגאון מו"ה יחיאל מיכל הידוע בשם ר' מיכלי לומזואק, אשר בשנת תצ"ב נתקבל לאבדי"ק פרעמישלא וימת שם בליל יום הכפורים שנת תקל"א) ותמת שם שרה ביום אסרו חג של פסח שנת תק"ל לפ"ק. ואלה המורים הרוחנים על לח מצבתה שם:

פ"נ באסרו חג של פסח תק"ל לפ"ק. אשה יראת ד'
הי"ה הרבנית הצנועה מרת שרה בת הנה"ג מו"ה
משה יהושע סג"ל אבדי"ק הורדני. אשת הה"ג אב"ד
דקהלתינו יצ"ה.

בתו השניה היתה אשת הר' יחיאל מיכל אשר בא בהסכמה על הדפסת ספר חובת הלבבות עם פ"י נאדר בקודש וחתום "יחיאל מיכל בה"ר אברהם סג"ל ז"ל, חתן הר' "משה יהושע הורוויץ סג"ל שה' אב"ד ור"ם דהורדנא. יום א' ג' סיון תקנ"א". ובנו של הני"ם משה יהושע הלוי היה הרב הגאון מריה אלעזר הלוי אשר עוד בחייו אביו היה אבדי"ק מ"ד במדינת ליטא, ובשנת תקל"ג הסכים שם ע"ס תפארת ישראל וזמא פסד"א

היה ביום ב' כ"ט אלול שנת ת"ץ, הסכים שם ע"ס זרע בירך (שלישי) וחתום כ"ד אבנר הרועז הרופא מומחה לרבים. הק' אברהם יצחק חזק רופא ופרנס הועד דד"א, וזה נקרא בפי כל פורטיו דוקטיר". וממעל להסכמתו נרשם עליו "מאת הרופא המומחה לרבים מוה"ר יצחק רופא מומחה פרנס הועד דד"א פולין גדול ופולין קטן".

הוא היה בעל לב טוב אוהב שלום ורודף שלום, ותמיד עמד לימין הגורף בשנת תצ"ו כאשר נדחה הג"מ יהושע פייביל תאומים (בנו של הגאון בעל קיקיון דיונה) מעל כסא רבנותו בעור פרעמישלא ונתמנה אחר תחתיו הוא הג"מ שמואל מסלאנים, אז בועד יערסלב אשר היה ביום י"ב תשרי תע"ה חתם ג"כ את התרם נגד איש ריבו הוא הג"מ שמואל מסלאנים, יצן בא להשוו נבול רעהו, וכן כאשר נדחה הגאון בעל פני יהושע בשנת ת"ץ מעל כסא רבנותו של עיר לבוב, ע"י איש ריבו הגאון מו"ה משה חיים (האה בספרי, כתבי הגאונים" 28—31) אז עמד הוא ג"כ לימין הגאון בעל פני יהושע נגד איש ריבו הג"מ משה חיים. בשנת תפ"ד כאשר בא הגאון בעל פני יהושע עזרה יערסלב לושב בועד הארצות בתור אבדי"ק לבוב, והדבר הזה נתודע אל הרשות ויצאה פקודה מלבוב ליערסלב לקחת את הגאון בעל פני יהושע לבית הסוהר על אשר העז לבוא לועד הארצות בתור אבדי"ק לבוב, אז הטמינו הקצין פורטיו דוקטור למען לא ואונה אליו כל רעה, ובהיותו חשוב אשל שרי המדינה הי' היכולת בידו לשלחו בטח עירה בוסטאטש, אשר שם לא הי' ירא עוד מחמת השר ומושל העיר לבוב, את כחו ועוצם ידו בתור פרנס הועד של ד"א אנו רואין מן הקדמת ספר זרע בירך (שלישי) שכתב שם, כי בבואו עירה יאברוב עיר מגורי של פורטיו דוקטיר, שלח לקרוא אותו ואמר אליו בזה הלשון יצן לא מצאתי בדור הזה אדם כמךי בפרט שאתה שונא בצע, לכן בחרתי אותך להיות דרשן בכל ארצות פולין הסרות למשמעתי, ותקן פרצות הדור לגדור גדר, ואתן לך רשות לדרוש בכל עיר

כפפד"א תקל"ד) וחתום. הקטן אלעזר הלוי איש הורוויץ בהגאון המפורסם מ' משה יהושע' ושם אשתו פיגא בת הגאון מריה יוסף אבד"ק סלוצק והלוסק, אשר אביו הג"מ מנחם מענדיל אבד"ק הלוסק בגליל מינסק היה חתן ה"ר שמחה בן ה"ר משה בהגאון בעל מגלה עמוקות, ודי בזה. בל אלה הם צאצאי הג"מ שמואל שמעלקא הלוי הנודעים לנו היום. —

עיר ועיר, בלי שאלת הרב (דמתא) ומנהיג (העיר). בועד המדינה אשר היה בעיר פשעווארסק כאשר הלשינו לפני הקצין פורטיו דוקטיר כי בעל זרע בירך רצה לפסול את המשפחה אשר התיר הגאון מהרש"ל הנקראת, "שומא משפחה" אז כתב הקצין פורטיו דוקטיר בחרי אף לכל הקהלות הסריות למשמעתו כי לא יתנו לו לינת לילה וחיי שעה. שלא תהי' תקומה לנפילתו. כאשר חזר מן הועד לעיר מנורו יאברוב, אז בא אליו בעל זרע בירך עם הרב האבד"ק הג"ל, והעידו לפניו כי שקר ענו בו כי אדרבה הוא הי' מהפך בזכות המשפחה הנזכרת, אז התחרט הרופא פורטיו על מעשיהו. אף הוא הסיר את האובות ואת הידעונים המה כת מאמיני ש"ץ שר". פעם אחת קראו לו לבקר חולה אחד וכאשר נתודע לו כי הוא מכת ש"ץ עזב אותו ולא רצה לרפאותו (מנחת קנאות להגאון יעב"ץ ד' לבוב עמוד ע'). בועד הארצות כאשר העידו לפניו כי הג"מ יונתן אייבשיץ הוא מכת ש"ץ, הי' רוצה להחרימו, לולא הג"מ גפחלי הירץ דודו של הג"מ יונתן הבטיח כי שקר ענה בו (ראה מכתב זקניי הג"מ אריה ליב אבד"ק אמ"ד הנדפס בספר שפת אמת).

מתולדותיו ידענו כי מלבד בתו חיה אשת זקניי הג"מ חיים אבד"ק לובלין, היה לו עוד ארבעה בנים. שנים מהם היו רופאים מובהקים וחשלישי רב. ואב"ד, והרביעי חתן אבד"ק טרניפול. ואלה שמותם: א) הרופא שמואל פאָרטיו אשר גמר את למודיו בחכמת הרפואה בעיר פפד"א בשנת תע"ו. בשנת תצ"ג רצה לקבוע דירתו בעיר ברעסלא אבל לא קבל רשיון לגור שם, יען איננו סוחר רק רופא אשר קיבל את התואר ד"ר באיטליא. ב) הרופא משה פאָרטיו אשר קבע דירתו ברישא והי' רופא אצל האדון קאָנסטאנטין אָבסיעסקי בן יאן השלישי מלך פולין. ג) ר' זלמן פאָרטיו חתן הג"מ יהושע העשיל אבד"ק טרניפול (ראה בספרי „כתבי הגאונים" דף י"ט). ד) הג"מ מאיר חו"ק אבד"ק קאָמרנא. ובועד הארצות בשנת תע"ח בעיר יערסלב ישב שם בתור מבורר מגליל פרעמישלא וכן בועד יערסלב אשר הי' בכ"ט לחודש אלול ת"ץ. וחתם הק' מאיר חו"ק חונה בק"ק קאָמרנא מבורר מפרעמישלא. משם נתקבל שוב לאבד"ק מאָשטשיסק. ובועד יערסלב אשר הי' בשנת תקי"ב אשר שמה עמדו לימין הג"מ יונתן אייבשיץ בנידון הקמיעות, הי' הוא גי"כ בתוך אותו המנין, וחתום בתור מבורר של מדינת פולין הגדולה. הסכמה אחת נמצאת ממנו משנת תקי"ב על הדפסת הש"ס ד' אמ"ד. והוא אבי הרב הג' מו"ה צבי הירש אבד"ק דאָבראָמיל, ודי בזה. אלה תולדות יצחק אברהם המכונה פורטיו דוקטיר הנודעות לנו. —

הרב נוצ"ק סי' ה' צנה דיק דנקיבת עלם צעוף המים הוי עריפות
 צפניע, ומה דהקי בחוס' לקי (ע"ו): דצלוה"ג צעוף צנפסק
 ח' ונ"ז חוטין טריפה, וגזי צהמה צעינין רוצ מנין ורוצ צנין, דאיכ
 לונה לא חסיצ ל"י לוי דיתר עליהן העוף, והי' צחוס' דהיט דטריפה
 צעוף צנפסק חוט ח' משום דקוף ליפסק בוכן, איכ הא דתני לוי
 והוסק' נשצר הגלגולת של עוף המים ע"כ הוי טריפה צפניע ולא
 נוטעם סקופו לפסוק הנוח עכ"ד הנוצ"י, לכאורה ונאקומו הוא
 נוכרע ונוכרע דצחוס' דמיצ ע"צ העלו דהנך ח"י טריפות שכל
 הללומ' טריפות צפניע מיירי שומעין ממילא לפי"ז הא דהוסק' לוי
 צעוף טריפות צפניע עסקין חכן להלדיק הלדיק ונעיקרל חת רבינו
 הגדול הנוצ"י דמהאי דאמרן ונלחל דלוי צנפסק גלגולתל דעוף
 שהוא טריפה צפניע רק ונכללל חיתור, דטריפות שנונו צנהמה
 כנגדן צעוף. ע"כ היטצ דייק ונחוס' צדק ע"ה, הנ"ל שנודצריהם
 צהדיח ונשמע דנשצר הגלגולת צעוף המים טריפה צפניע היל, ויותר
 כיחא (להנוצ"י) להציח ראי' וטריפת העוף עלומו, ואפי"ה הא דאמרן
 נר"פ חלו טריפות ניתן לכהוצ דיגדיל חורה ויאריר כתיב, ומיושצ
 צזה קושיה הראש' סי' וי"ז לונה לא ונכה (לוי) נחמורו ונעיה שנוהג
 צעוף ולא צנהמה ולפנוש"כ הראש' להלן סי' וי"ט וצהי' אשר, דאף
 כשהוריקה הכצר צמשהו טריפה משום ליקוי הלצ והצני' סקופו
 ליטעל כולו איכ לא הוי טריפת צפניע ונשורה לא חסיצ נחמורו
 ונעיה טטריפה יתר על צהמה והצן.

ולמאי דנעסקין דהנך ח"י טריפות של הללומ' רק טטריפות
 צפניע איירי יקשה איך נקשה הש"ס נרצ עוירל ורכיט
 הא העלה הפרומ' צקי' וי"ג וי"ד צסם הכנה"ג דטריפות דידהו הוי
 רק גרמל צנזקין דקוף ללקות הצני' איכ לקתה הכוליל וניקצ העמול
 איכס טריפות צפניע ומאי נקשה הש"ס. ועיכ ל"ל דהנך שומעתתל
 דרצ עוירל ורכיט סתמא חיתור ולרצ עוירל ניקצ העמול טריפה
 חפי' צקולשאל, ולרכיט צלקתה הכוליל קריפה אף כשלל הגיע לחריץ,
 ועיכ לדידהו הוי טריפות צפניע דהא קולשאל דעמול ליט' לצני' כלל
 רק הסומכא סמוך לצני' וכן צכוליל כשלל הגיעה הלקותל לחריץ
 ודאי לא יזיק לצני' ולדידהו נקיבת העמול ולקתה הכוליל טריפת
 צפניע הנס, וספיר נקשה הש"ס עליהם, חצל לפי נסקנל דליתל
 לדעוירל ולרכיט וצמחול רק צקומכ"י וצכליות רק צהגיע לחריץ
 טריפה, ועיכ הטעם כדכ' הכנה"ג משום דצני' סופו ללקות ונח"ט
 איכס צחשצון של ח"י טריפות ודוק.

עוד נכתפק הרצ נוצ"ק צחשצו צהנך טריפות הנכנסין צקוג סצורה,
 חס היתה הסצורה כך נצדייתה האיך נדיינה חליצל דרומצס
 דצצר דאיכא צ' סוגיס נעולה ומקורה, וחיכא דניטל טריפה
 חקר ונחולדה כשה, צסצורה איכא ספק ח' דמי לנעולה
 וסצורה ונחולדה, כשר דומיל דניטל או לחקר נדומין לה
 איכ אף צנולדה כן טריפה, וכן חליצל דרעציל דהיכא דניטל
 טריפה היה חקר ונחולדה טריפה, וצצר הא דומי עולל (צדומצ)
 נעולה ומקורה צחרתי, צקושטל חדל הוי וצל זה וליגל על זה כנו
 סנפיר

כפסיד וקשקשה, והעלה הנוצ"י צפוק אולי בצצורה שאני ומודה
הרשנ"א בשנולדה מתולדה בן כשר, או דילמא דמיא שצורה לנטולה
ומאחר דאשכחן בנטולה דחקר טריפה הי"נ לשי"נ, ע"כ, ונראה דאפשר
להעיר ע"ז דהנה מלינו לצוקא דאטמא דשק מדוכחא ומי הרמז"ס
טריפתו תחת קוג שצורה, ולשי"נ הכניסו צקוג נטולה (חולין נ"ג).
והנה בצבורה וי' קאמר השי"ס שחול הוא צוקא דאטמא דשק מדוכחא
וכי' רש"י היינו בלא איעכל ולא איפסק ניצ"י, דאלח"ה הפיל דטריפה
הוי, וצחוק' שס הק' דלר' מתנא דטריפה אף צלי עיכול ולא
איפסק ניצ"י, איך יפרנס חושנה דחשיב ל"י צין ומוין הפיל מוסם
טריפה, ותי' דמיידי בשנולדה בן מתחילת תולדתה ע"כ מוואל הוי
טריפה לא הויא, ודברי התוס' לריך ליווד חי ק"ל דשק מדוכחא
טריפה מוכח נטולה כרש"י ע"כ חיה להו ברמז"ס דהיכא דניטל
טריפה חקר מתולדה כשר ולא כרשנ"א דניטל וחקר חדא בדלעיל,
ואם כינא דק"ל דשק טריפה מוטעם שצורה ברמז"ס הכיל יה"י רח"י
נולחת דשנר מתולדה כשר, ואפשר דשנר כרשנ"א דניטל וחקר טריפה,
ומי צוקי דאטמא דשק שאני שהוא מוטעם שצורה ויה"י מוכח אף חי כינא
כרשנ"א דחקר טריפה מיינו שנר מתולדה כשר.

ולרש"י דשק טריפה מוטעם נטולה, ע"כ לריך חתא לומר דפליג
על הרשנ"א דהא ע"כ לתירוצ' ההוס' דבנולד בן עסקין
מוכח דניטל טריפה וחקר כשר, או דילמא י"ל דרש"י יודה לרשנ"א
דניטל וחקר חדא ומוקי לה לזחתינ' דחשיב שק (לר' מתנא
בחולין כיה דצכל ענין טריפה אף צלי הפסק ועיכול הניצ"ס).
צומווא, דכ"ו ע"פ שי"ס זנחיס כ"ה צנעשה צע"ו צין שחיטה לקצלה
הדס דמחומה טריפה ליכא ומוסם מוואל איכא, וליכא למשומע מינה
דינא בשנר מתולדה, וי"ל כמי לרשנ"א דניטל וחקר חי היא י"ל חי
שנר ברמז"ס דהיא מוסם שצורה וסנר כחוס' דנולדה בן איירי
א"ש טפי דשנר מתולדה כשר, ואי קוצר כרש"י דשק מוטעם ניטל
ולחא לדידי' ת"י התוס' החיל, וע"כ יתרן דנפ"ו לענין דנעשה שק
צין שחיטה לקצלה כדאמרן, וליכא למשומע מינה מיד, והסתא דחתי"ה
להכא גם לרמז"ס ליכא למשומע דשנר מתולדה כשר, דהא י"ל
לאוקמי דכ"ו לענין היכי דנעשה צין שחיטה לקצלה ותליו (וע"ז)
חת"ס י"ד ק"י כ"ו) לפי דאמרן מיושב קושיית הצ"י ולח"ו מחלח
דהרמז"ס פסק לקחה הכוליא טריפה אי"כ הוי ט"י קוגיס וברמז"ס
נקט ח' כעולא דקאמר השי"ס לאפוקי דרכיס ולפי דכתיבנא כינא
סלרכיס דמטריף צביע אף בלא הגיע לחריץ והוי טריפה צביע והוא
מוטעם לקוחא ועולא לא מנה רק ח' לאפוקי דרכיס, אצל לדין
דק צהגיע לחריץ טריפה מוטעם דקוק צ"ו ללקוח, ואינו טריפה צביע
כינא, דהוי דעולא צטריפות צביע איירי ודוק, ואין לדחות דהא הרמז"ס
ה"י דשחיטה מוכניס בגלגולת שניעלה כקלע אע"פ שלא ניקח הקרום וצחוק'
מיצ דליה טריפות צביע, ד"ל דלח"ה דאינו צקוג שצורה, והרמז"ס דנקט
טריפה הוא להודיע הדין כדרכו צקודש, והעד שצביע לקמן איה וי'
צקוג שצורה שנק ניטל כקלע, אלא ודאי כדאמרן, ועי' תמורה י"ז והלא
שרוע וכו' וצחתי"ס פ"ז דבכורות וי' שמוכח דשצורה מתולדה כשר, וע"פ.